

**KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
GÜZEL SANATLAR EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
RESİM İŞ EĞİTİMİ BİLİM DALI**

**GÖRSEL SANATLAR DERSİNİN YARATICI DÜŞÜNME
BECERİLERİNE KATKISININ İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Oya Cansu DEMİRKALE

**TRABZON
Haziran, 2015**

**KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
GÜZEL SANATLAR EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
RESİM İŞ EĞİTİMİ BİLİM DALI**

**GÖRSEL SANATLAR DERSİNİN YARATICI DÜŞÜNME
BECERİLERİNE KATKISININ İNCELENMESİ**

Oya Cansu DEMİRKALE

**Karadeniz Teknik Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü'nce Yüksek Lisans
Unvanı Verilmesi İçin Kabul Edilen Tezdir.**

**Tezin Danışmanı
Yrd. Doç. M. Selçuk DUMANOĞLU**

**TRABZON
Haziran, 2015**

KTÜ Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü'ne

**Bu çalışma jürimiz tarafından Resim İş Öğretmenliği Anabilim Dalında
YÜKSEK LİSANS tezi olarak kabul edilmiştir. 26 / 06 / 2015**

Tez Danışmanı : Yrd. Doç. M. Selçuk DUMANOĞLU

Üye : Doç. Dr. Raif KALYONCU

Üye : Yrd. Doç. Dr. Elif MAMUR YILMAZ

Onay

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

**Doç. Dr. Nevzat YİĞİT
Enstitü Müdürü**

BİLDİRİM

Tezimin içerdığı yenilik ve sonuçları başka bir yerden almadığımı ve bu tezi KTÜ Eğitim Bilimleri Enstitüsünden başka bir bilim kuruluşuna akademik gaye ve unvan almak amacıyla vermediğimi; tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada kullanılan her türlü kaynağa eksiksiz atıf yapıldığını, aksinin ortaya çıkması durumunda her türlü yasal sonucu kabul ettiğimi beyan ediyorum.

Oya Cansu DEMİRKALE

26 / 06 / 2015

ÖN SÖZ

Sanat eğitiminin en önemli işlevlerinden birinin, yaratıcılığın geliştirilmesi olduğu bilinmektedir. Ancak, kuramsal bilginin yanı sıra uygulamalı çalışma olanağı (çeşitli araç-gereçlerle) ve en önemlisi de çalışma ortamında öğrenciye özgürlük de sağlaması, bu alanın yaratıcılığı geliştirme bakımından farklı bir yere sahip olması gerektirdiğini düşündürmektedir. Yaratıcı fikirlerin ortaya çıkmasında ise farklı malzemelerle beraber farklı tekniklerinde etkisi ve önemi büyüktür.

Bu çalışmada, liselerdeki Görsel Sanatlar Dersi öğretim programındaki yaratıcı düşünmeye yönelik kazanımların, öğrencilerin yaratıcı düşünme becerilerine katkısı öğretmen görüşleri açısından incelenmiştir.

Bu tez çalışması süresince her türlü desteğini esirgemeyen, büyük bir sabır içerisinde bilgi ve deneyimlerini paylaşan ve rehberliğiyle bu araştırmanın gerçekleştirilmesinde büyük yardımları olan değerli hocam, tez danışmanım Sayın Yrd. Doç. M. Selçuk DUMANOĞLU'na sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Yüksek lisans eğitimim boyunca beni destekleyen, bilgilerinden faydalandığım değerli hocam Doç. Dr. Raif KALYONCU'ya teşekkürlerimi sunarım.

Değerli görüşleri ile çalışmama katkılarda bulunan Doç. Dr. Abdullah AYAYDIN ve Doç. Dr. Taner ALTUN hocalarıma teşekkürlerimi sunarım.

Araştırmanın veri toplama sürecinde okullarında görevli görsel sanatlar öğretmenlerine ve gerekli izinleri veren Trabzon İl Milli Eğitim Müdürlüğü mensuplarına şükranlarımı sunarım.

Her ihtiyacım olduğu anda yardımını esirgemeyen Doç. Dr. Yavuz AKBAŞ'a ve SPSS analizinde yardımlarını aldığım Doç. Dr. Tuncay ÖZSEVGİ'ye teşekkürlerimi sunarım.

Araştırma süreci boyunca sonsuz sabır ve anlayışıyla yanımda olan ve desteğini sürekli hissettiğim aileme ve bu tezin hazırlanması sürecinde desteğini hiç eksik etmeyen sevgili babam Osman Zeki DEMİRKALE'ye teşekkürlerimi sunarım.

Oya Cansu DEMİRKALE

Trabzon, 2015

İÇİNDEKİLER

Sayfa No

ÖN SÖZ.....	iv
İÇİNDEKİLER.....	v
ÖZET.....	ix
ABSTRACT.....	xi
TABLolar LİSTESİ	xiii
ŞEKİLLER LİSTESİ	xiv
KISALTMALAR LİSTESİ	xv
1. GİRİŞ.....	1
1. 1. Araştırmanın Amacı	5
1. 2. Araştırmanın Problemi	5
1. 2. 1. Araştırmanın Alt Problemleri	6
1. 3. Araştırmanın Önemi	6
1. 4. Araştırmanın Varsayımları.....	8
1. 5. Araştırmanın Sınırlılıkları.....	9
1. 6. Tanımlar.....	9
1. 6. 1. Görsel Sanatlar.....	9
1. 6. 2. Sanat Eğitimi	9
1. 6. 3. Kazanım	9
1. 6. 4. Yaratıcı Düşünme	9
1. 6. 5. Beceri	9
2. LİTERATÜR TARAMASI.....	10
2. 1. Sanat Eğitimi.....	10
2. 1. 1. Görsel Sanatlar Eğitimi	12
2. 1. 2. Görsel Sanatlar Dersi	14
2. 1. 3. Görsel Sanatlar Dersinin Amaçları ve İlkeleri	15
2. 1. 4. Görsel Sanatlar Dersi Programının Gerekçesi	16
2. 1. 5. Görsel Sanatlar Dersi Programının Özellikleri.....	16
2. 1. 6. Görsel Sanatlar Dersi Programının Yapısı	17

2. 1. 6. 1. Programın Genel Amaçları	17
2. 1. 7. Görsel Sanatlar Dersi Öğrenme Alanları.....	18
2. 1. 7. 1. Görsel Sanat Kültürü	19
2. 1. 7. 2. Görsel Sanatlarda Biçimlendirme	19
2. 1. 7. 3. Tarihi Çevre ve Müze Bilinci	20
2. 1. 8. Görsel Sanatlar Dersi Alt Öğrenme Alanları	21
2. 1. 9. Görsel Sanatlar Dersi Kazanımları.....	22
2. 2. Yaratıcılık	24
2. 2. 1. Yaratıcı Düşünmenin Önemi.....	26
2. 2. 2. Yaratıcı Düşünmenin Aşamaları	27
2. 2. 2. 1. Hazırlık Aşaması	28
2. 2. 2. 2. Kuluçka Aşaması.....	28
2. 2. 2. 3. Aydınlanma Aşaması.....	28
2. 2. 2. 4. Gerçekleşme – Doğrulama Aşaması	28
2. 2. 3. Yaratıcı Kişilerin Özellikleri	29
2. 2. 4. Yaratıcılığı Geliştiren ve Destekleyen Etmenler	31
2. 2. 5. Yaratıcılığı Engelleyen Etmenler.....	33
2. 2. 6. Görsel Sanatlar Dersi ve Yaratıcılık	36
2. 3. İlgili Araştırmalar	37
2. 3. 1. Yaratıcılık ve Eğitim İle İlgili Yapılan Çalışmalar	37
3. YÖNTEM	42
3. 1. Evren ve Örneklem	43
3. 2. Verilerin Toplama Araçları.....	43
3. 2. 1. Araştırmada Kullanılan Anket Formu	44
3. 2. 2. Araştırmada Kullanılan Mülakat Formu.....	44
3. 2. 2. 1. Mülakata Katılan Öğretmenlere Ait Önbilgiler	45
3. 2. 3. Araştırmanın Geçerlilik ve Güvenilirlik Çalışmaları.....	47
3. 2. 4. Veri Toplama Süreci ve Uygulama Sırası	48
3. 3. Verilerin Analizi	48
3. 3. 1. Anket Verilerinin Analizi.....	49
3. 3. 2. Mülakat (Görüşme) Verilerinin Analizi.....	50
4. BULGULAR VE YORUMLAR	53
4. 1. Nicel Verilerin Analizi	53
4. 1. 1. Anketten Elde Edilen Bulgular	53
4. 1. 1. 1. Birinci Alt Probleme Ait Bulgular ve Yorumlar	57

4. 1. 1. 1. 1. Görsel Sanatlar Dersi (GSD) Öğretmenlerinin Cinsiyetlerine Göre Görüşlerine İlişkin Bulgular ve Yorumlar.....	57
4. 1. 1. 1. 2. GSD Öğretmenlerinin Mesleki Kıdemlerine Göre Görüşlerine İlişkin Bulgular ve Yorumlar.....	58
4. 1. 1. 1. 3. GSD Öğretmenlerinin Görev Yaptıkları Lise Türüne Göre Görüşlerine İlişkin Bulgular ve Yorumlar.....	59
4. 1. 1. 1. 4. GSD Hizmet Öncesi Eğitimleri (HÖE) Hariç, Görevleri Boyunca Görsel Sanatlarla İlgili Herhangi Bir Hizmet İçi Eğitim (HİE) Alıp Almadıklarına Göre Görüşlerine İlişkin Bulgular ve Yorumlar	59
4. 1. 1. 1. 5. GSD Öğretmenlerinin Okul Dışında Kendilerine Ait veya Çalıştıkları Atölyeleri Olup Olmadığına Dair Görüşlerine İlişkin İlgili Bulgular ve Yorumlar.....	60
4. 1. 2. Anket Bulgularının Özeti	61
4. 2. Nitel Verilerin Analizi	62
4. 2. 1. İkinci Alt Probleme Ait Bulgular ve Yorumlar	62
4. 2. 1. 1. Yaratıcı Düşünmeye Dönük Çözümler Bulma Hakkındaki Öğretmen Görüşleri	62
4. 2. 1. 2. GSD'nde Sınıfta Yaratıcılığın Oluşması, Öğrencilerin Yeni ve Farklı Fikirler Üretebilmelerini Sağlamak İçin Sınıf Yönetiminin ve Sınıf İçinin Düzenlenmesine İlişkin Öğretmen Görüşleri	64
4. 2. 3. Üçüncü Alt Probleme Ait Bulgular ve Yorumlar	67
4. 2. 3. 1. GSD'nde Öğrencilerde Var Olan Yaratıcı Düşünme Becerisinin Ortaya Çıkabilmesinde ve Gelişmesinde Öğretmenin Rolünün Nasıl Olacağına İlişkin Görüşler.....	67
4. 2. 3. 2. GSD'inde Yaratıcı Düşünmeye Yönelik Kazanımları Gerçekleştirmek İçin Öğretmenin Kullandığı Yöntem ve Tekniklerine İlişkin Görüşler	69
4. 2. 3. 3. GSD'deki Yaratıcılığı Geliştirmeye Yönelik Yapılan Etkinliklere İlişkin Görüşler.....	71
4. 2. 4. Dördüncü Alt Probleme Ait Bulgular ve Yorumlar.....	73
4. 2. 4. 1. GSDP'nda Yaratıcı Düşünmeye Yönelik Kazanımlar İçin Önerilen Etkinliklerin Yaratıcı Olup Olmadığına İlişkin Görüşler	73
4. 2. 5. Beşinci Alt Probleme Ait Bulgular ve Yorumlar.....	75
4. 2. 5. 1. GSD'nin İşleniş Sürecinde Yararlanılan Kaynakların Yaratıcı Düşünmedeki Rolüne İlişkin Görüşler	75

4. 2. 5. 2. GSDP'ndaki Yaratıcı Düşünmeye Yönelik Kazanımları Gerçekleştirirken Karşılaşılan Sorunlara İlişkin Görüşler.....	76
4. 2. 6. GSDP'na Yönelik Son Olarak Konuyla İlgili Olarak Eklemek İstene Görüşler	79
4.3. Nitel Bulgularının Özeti	80
5. TARTIŞMA.....	82
5. 1. Görsel Sanatlar Dersi ve Yaratıcı Düşünme Becerisi İle İlgili Bulgulara Yönelik Tartışma.....	82
6. SONUÇLAR VE ÖNERİLER	85
6. 1. Sonuçlar.....	85
6. 1. 1. Birinci Alt Probleme İlişkin Sonuçlar	85
6. 1. 2. İkinci Alt Probleme İlişkin Sonuçlar	85
6. 1. 3. Üçüncü Alt Probleme İlişkin Sonuçlar	86
6. 1. 4. Dördüncü Alt Probleme İlişkin Sonuçlar	86
6. 1. 5. Beşinci Alt Probleme İlişkin Sonuçlar	87
6. 2. Öneriler	88
6. 2. 1. Araştırma Sonuçlarına Dayalı Öneriler	88
6. 2. 2. İleride Yapılabilecek Araştırmalara Yönelik Öneriler	88
7. KAYNAKLAR	91
8. EKLER	98
9. ÖZGEÇMİŞ ve İLETİŞİM BİLGİLERİ	106

ÖZET

Görsel Sanatlar Dersinin Yaratıcı Düşünme Becerisine Katkısının İncelenmesi

Bu çalışmanın amacı, ülkemizde değişen eğitim programları sonucunda önem kazanan yaratıcı düşünme becerisinin Görsel Sanatlar dersine ne ölçüde katkıda bulunduğunu belirlemektir. Çalışmada lise 9., 10., 11. ve 12. sınıfta görev yapan Görsel Sanatlar dersi öğretmenlerinin Görsel Sanatlar dersinde yaratıcı düşünme becerisinin kazandırılmasına yönelik uyguladıkları etkinlikler çeşitli değişkenlere bağlı olarak incelenmiştir.

Bu araştırmada nitel ve nicel araştırma yöntemleri karma olarak kullanılmıştır. Araştırma 2014 - 2015 eğitim öğretim yılında Trabzon İl ve ilçelerinde görev alan lise 9., 10., 11. ve 12. Sınıf Görsel Sanatlar dersi öğretmenleriyle gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın amacı doğrultusunda anket formu geliştirilerek, 53 Görsel Sanatlar dersi öğretmenine uygulanmıştır. Araştırma kapsamında yarı yapılandırılmış mülakat formu geliştirilmiş ve 19 Görsel Sanatlar dersi öğretmenine uygulanmıştır. Görsel Sanatlar dersi programında yer alan yaratıcı düşünmeye yönelik kazanımların öğrencilerin yaratıcı düşünme becerilerine etkisinin belirlenmesine yönelik anket ve mülakat formu kullanılmıştır. Araştırmada elde edilen nicel verilerin analizinde SPSS 16.0 paket programı kullanılmış, analizlerde Mann Whitney U Testi ve Kruskal Wallis Testi kullanılmıştır. Mülakat yoluyla elde edilen veriler ise betimsel analiz, sürekli karşılaştırmalı analiz metodu ile analiz edilmiştir.

Araştırmanın sonucuna göre Görsel Sanatlar Dersi Programı'nda yer alan yaratıcı düşünmeye yönelik kazanımların öğrencilerin yaratıcı düşünme becerilerine katkısı öğretmenlerin cinsiyetlerine, mesleki kıdemlerine, görev yaptıkları lise türüne, hizmet içi eğitim alıp almadıklarına ve bununla beraber kendilerine ait veya çalıştıkları bir atölyenin olup olmadığına bakılarak tespit edilmeye çalışılmış ve istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın çıkmadığı görülmüştür. Araştırmada öğretmenlerin yaratıcı düşünme becerilerini kazandırmak için öğrencilerin yaratıcı çözümler bulmalarını sağladıkları, öğrencilerin kendilerini daha rahat ifade etmelerini sağlamak için ise gereken ortamları oluşturmaya çalıştıkları dile getirilmiştir. Yaratıcı düşünmenin ortaya çıkabilmesi için öğretmenlerin dersi sevdirmesi gerektiğini ve olumsuz eleştiri yapılmaması gerektiğini, aktif öğrenme yöntemlerini kullandıklarını ve yaratıcılığı geliştirmeye yönelik yapılan etkinliklerden en çok paragraf vererek veya hikaye yazdırarak resim yaptırma yöntemi olduğunu ifade

etmişlerdir. Öğretmenler önerilen etkinlikleri yaratıcı bulduklarını fakat zaman yetersizliğinden dolayı bu etkinlikleri yapamadıklarını, Görsel Sanatlar dersi ile ilgili kaynakların yetersiz olduğunu, okul imkanlarının kısıtlı olması, araç gereç ve materyallerin yeterli olmadığını dile getirmişlerdir. Araştırmada ayrıca sanata değer verilmediğinden dolayı öğrencilerin Görsel Sanatlar dersine sıcak bakmadıkları bulgularına ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Yaratıcı Düşünme, Kazanım, Görsel Sanatlar Dersi, Sanat Eğitimi, Öğretmen Görüşleri

ABSTRACT

Visual Arts Course of the Creative Thinking Skills Investigation of Contribution

The aim of this study visual arts in our country, the importance of creative thinking skills gained as a result of changing education programs to determine to what extent it contributes to the course. In this study, high school 9th, 10th, 11th, 12th Visual Arts course teachers working in the classroom applied for the Visual Arts events in the course gain creative thinking skills depending on different variables were examined.

Qualitative and quantitative research methods were used in this research are mixed. Research 2014-2015 academic year in Trabzon and school district involved in the 9th, 10th, 11th, 12th grade was conducted with visual arts teachers. For the purpose of developing a questionnaire survey was administered to 53 Visual Arts teachers. Within this research, semi-structured interview form was developed and interviews were conducted with 19 units Visual Arts teachers. Visual Arts course program in the questionnaire and interview form for the determination of the effect of acquisitions for creative thinking to students' creative thinking skills are used. In the analysis of quantitative data obtained in this study used SPSS 16.0 software package, Mann-Whitney U test and Kruskal-Wallis test was used in the analysis. The data obtained by interview descriptive analysis, analyzed by constant comparative analysis method.

According to the results of the research of the gains for creative thinking in the GSDP'n students 'creative thinking skills to contribute to teachers' gender, their seniority, the high schools they worked, they receive in-service training and that whether there however, their own or is a studio they work and statistically significant Differences were seen leaving. To gain the creative thinking skills of teachers in their research provides students find creative solutions, students have stated that they try to find the necessary environment to enable them to express themselves comfortable. The teacher to emerge creative thinking courses that should and should not be done negative criticism of love, they use active learning and creativity, giving most paragraphs of the activities carried out to improve or story stated that the method of taking prints pictures. Recommended activities they do these activities because of the creative they found, but lack of time, Visual Arts are courses with that failure of relevant resources, and most also lack of time is one of the problems and that the constraints of school facilities, the equipment and materials is not enough and that they are faced with many questions They bring. Also not

given value to art students have been achieved in the study and therefore the Visual Arts course not finding the hot look.

Keywords: Creative Thinking, Gain, Visual Arts Course, Arts Education, Teachers' Opinions

TABLolar LİSTESİ

<u>Tablo No</u>	<u>Tablo Adı</u>	<u>Sayfa No</u>
1	Orta Öğretim Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Alanları.....	19
2	Görsel Sanatlar Dersi 9., 10., 11., ve 12. Sınıfların Alt Öğrenme Alanları.....	22
3	Araştırmaya Katılan Öğretmenlere Ait Ön bilgiler	46
4	Anket Alt Faktörler ve Anketi Oluşturan Maddeler	50
5	Ankete Katılan Öğretmenlere Ait Kişisel Bilgiler	53
6	GSDYDBKİ 'ne Yönelik Anket Formuna Katılımcıların Verdikleri Cevaplar.....	55
7	Cinsiyete Göre Yapılan Mann Whitney U Testi Sonuçları.....	57
8	Mesleki Kıdeme Göre Yapılan Kruskal Wallis Testi Sonuçları	58
9	Görev Yapılan Lise Türüne Göre Yapılan Kruskal Wallis Testi Sonuçları	59
10	Hizmet İçi Eğitime Verilen Cevaplara Göre Yapılan Mann Whitney U Testi Sonuçları.....	60
11	Okul Dışında Kendilerine Ait Veya Çalıştıkları Atölyeleri Olup Olmadığını Belirten Mann Whitney U Testi Sonuçları.....	61
12	Öğretmenlerin Yaratıcı Düşünme Çözümleri	62
13	Sınıf Ortamına İlişkin Öğretmen Görüşleri.....	65
14	Öğretmenin Rolüne İlişkin Öğretmen Görüşleri	67
15	Görsel Sanatlar Derslerinde Yaratıcı Düşünmeye Yönelik Kazanımları Gerçekleştirmek İçin Öğretmenin Kullandığı Yöntem ve Tekniklerine İlişkin Görüşler	69
16	Yaratıcılığı Geliştirmeye Yönelik Yapılan Etkinliklere İlişkin Görüşler	71
17	GSDP'nda Önerilen Etkinliklerin Yaratıcılık Düzeyleri	73
18	GSD İşleniş Sürecinde Kaynakların Yaratıcı Düşünmedeki Rolü	75
19	GSDP Yaratıcı Düşünmeye Yönelik Karşılaşılan Sorunlar	77
20	Son Olarak Eklemek İstenen Görüşler	79

ŞEKİLLER LİSTESİ

<u>Şekil No</u>	<u>Şekil Adı</u>	<u>Sayfa No</u>
1	Tüm Beyinle Yaratıcılık Hazırlık / Kuluçka / Aydınlanma / Gerçekleme	27
2	Veri toplama süreci ve Bu Verilerin Uygulanma Sırası	48

KISALTMALAR LİSTESİ

- MEB** : Milli Eğitim Bakanlığı
TYDT : Torrance Yaratıcı Düşünme Testi
PDÖ : Probleme Dayalı Öğrenme
GSD : Görsel Sanatlar Dersi
GSDP : Görsel Sanatlar Dersi Programı
GSDYDBKİ : Görsel Sanatlar Dersinin Yaratıcı Düşünme Becerilerine Katkısının İncelenmesi

1. GİRİŞ

Eğitim, bireyin davranışlarında kendi yaşantısı yoluyla kasıtlı olarak istendik değişme meydana getirme sürecidir (Ertürk, 1974: 10). Bireylerin davranışlarını ve yaşamlarını ve buna bağlı olarak toplumların davranışlarını, yapılarını şekillendiren, insan ve toplum yaşantısında önemli bir yere sahiptir. Eğitim, fiziksel uyarımlar sonucu, beyinde istendik biyo-kimyasal değişiklikler oluşturma süreci şeklinde tanımlanabilir. "Eğitim, bireyler ve toplumları biçimlendirme, yönlendirme, değiştirme ve geliştirmede işe koşulan en etkili süreçlerin başında gelmektedir" (Uçan, 1982: 5).

Eğitimle ilgili söylenen açıklamalar, "içerik" ve "süreç" olarak iki grupta ele alınmaktadır.

Eğitimin tanımıyla beraber eğitimin amacı, demokratik, çevresine faydalı, üretken bireyler yetiştirmektir. Eğitim sayesinde yanlış olan davranışlarımızı değiştiririz, yeni bilgiler öğreniriz, değer yargılarımızı oluştururuz ve toplumsallaşırız (Kutanoğlu, 2014). Genel eğitim kapsamında sanat eğitimi, bireye estetik kişilik kazandırmayı ve bireyde yaratıcılık düşüncesini geliştirmeyi hedefleyen bir eğitim alanıdır.

Bu tanımlarla beraber genel eğitimin bir parçası olan sanat eğitiminin önemi bilim ve teknolojinin gelişmesi ile birlikte artmaktadır ve genel eğitimde diğer derslerin önemli bir tamamlayıcısı konumunu sağlamlaştırmaktadır. Sanat eğitimi; eğitimin bir detayı değil, eğitimin amaçlarının yerine getirilmesinde, yaratıcı, üretken, duyarlı, estetik ve özgün fikirler ortaya koyabilen bireylerin toplum içinde yetiştirilmesinde genel bir amaç olarak düşünülebilir.

Gelişmiş toplumlarda sanat eğitimi eğitim sorununun önceliklerindedir. Eğitimin bütün kademelerinde sanat eğitimine önem verilmelidir. Bireylerin topluma sundukları sanat etkinlikleri kök saldıkça geleceğe yönelik atılımların artacağı bilinmelidir. Araştıran, yaratan, yorumlayan, estetik beğenileri gelişmiş bireyler yetiştirmek ancak sanat eğitimine gerekli önemin verilmesiyle mümkündür (Özmen, 2010: 4).

Gelişmiş ülkelerde sanat eğitiminin verildiği görsel sanatlar eğitimi, başlı başına bir eğitim alanı ve aracı olarak algılanmaktadır. Ülkemizde ise eğitim sistemimizdeki yeri ve önemi tam olarak algılanmamaktadır. Oysa sanat eğitimi, özgür, barışçı, insancıl, yaratıcı, toplumu ile bütünleşmiş, değişen şartlara göre kendini yenileyebilen, geleceğin izlerini yansıtan gençlerin yetişmesi için vazgeçilmez bir dünyadır. Sanat eğitimi çocuklara, kültür, sanat ve tarih değerlerini kazandırırken aynı zamanda onların yaratıcı düşüncelerini özgürce ortaya koyabilecekleri bir süreç olmalıdır (Buyurgan ve Buyurgan, 2007: 23).

Bugün sanat eğitimi denince, yalnızca bir öğretim dalı değil, eğitim ve öğretim tamamen kapsayan ve onları yenileyen bir ilke anlaşılmaktadır. Genel eğitimin birleştirici, bütünlüycü bir bileşeni ve dinsel eğitimin temeli olan sanat eğitimi, kişiliğin uyumlu bir bütün olarak gelişimi sürecinde kişideki yaratıcı ve üretici güçlerin gözetilip geliştirilmesini amaçlar (San, 1977).

Yaratıcı ve üretici düşünen bireylerin yetiştirilmesi için oluşturulan eğitim ortamlarında yaratıcı düşünmenin yer alması eğitim koşullarının kalitesini önemli ölçüde desteklemektedir. Aslan (2007)'a göre yaratıcı düşünmeyi destekleyen ortamları oluşturmak için de bireylerin disiplin kazanması, öğrencinin kendini güvende hissetmesi önemlidir.

Disiplin kazanan ve kendini güvende hisseden bireylerde yaratıcı düşünme sorunsuz bir şekilde geliştirilebilir. Fakat yaratıcı düşünceyi geliştirmek için yapılan uygulamalar beraberinde bazı sorunları da gündeme getirmektedir. Çağdaş ülkelerde zorunlu eğitime ve eğitim sistemine getirilen en temel eleştirilerden birisi yaratıcılığın gelişiminin engellenmesiyle ilgilidir. Oysa yaratıcılık bir süreç olarak eğitimle geliştirilebilir bir özelliktir. Bu durum, önemli bir çelişki olarak ele alınabilir.

Eğitimle gelişen yaratıcılık ilk olarak kendini okul çağına yaklaşan çocuklarda ortaya çıkaracaktır. Çocuklar okula başlamadan önce araştırmacı, deneyici ve yaratıcıdırlar. Çocukların yaratıcılıkları okula başladıktan sonra, belirli kalıplar çerçevesinde başkaları ya da öğretmeni gibi düşünmeyi, düşüncelerini söylememe ve meraklarını gidermemeyi öğrendikten sonra körelmektedir. Geleneksel eğitim sistemleri, ezbercilik, öğretmenin veya kitapların yazdıklarını aynen öğrenme ve uygulama, deneysiz olarak bilgilerin aktarımı vb. işleyişlerle öğrencilerin yaratıcılığını köreltmektedir (Doğan, 2011: 181).

Bu doğrultuda yaratıcı düşünme değişen dünya koşullarına uyumlu olma ve değişime katkı sağlama açısından önemli bir yere sahiptir. Özellikle güzel sanatlar alanında kullanıldığı ve bu alanda çalışacak kişilerin yaratıcı olabileceğine yönelik bir anlayış söz konusudur. Görsel Sanatlar Eğitimi'nde de olduğu gibi yaratıcılık, Görsel Sanatlar alanında her gün değişen pozitif bir güçtür. Aynı zamanda bireylerin iş doyumunu, uygulama ve öz güvenlerinde önemli bir yere sahiptir. Bu nedenle bireylere yaratıcı düşünme eğitimi vermek, eğitimde önemli bir yer taşımaktadır. Bu yüzden Görsel Sanatlar dersi günümüze önemli yer tutmaktadır.

Görsel Sanatlar dersi geçmişten günümüze kadar değerini koruyarak arttırmaktadır. Görsel Sanatların tüm alanlarında olduğu gibi Görsel Sanatlar dersi süreci de yaratma gücü ve buna bağlı olarak zihinsel birikim gerektirir. Doğuştan getirilen yaratma gücünün bu alanda alınan eğitim ile geliştiği bilinmektedir. Klasik düşünme sisteminde mantık ve us egemenken Görsel Sanatlar dersi gerçekte yaratıcı düşünme eğitimidir. Görsel Sanatlar

dersi sürecinde bu düşünce sistemi öncelikle var olan görsel öğelerin düzenlenmesinde karşımıza çıkar. Yaratılan tasarımın gücü, özgünlüğü konuya yaklaşım açısı ve yorumlanmasında önem kazanır.

Görsel Sanatlar dersi, çeşitli görsel öğeler aracılığıyla ortak bir iletişim dili oluşturmayı amaçlar. Görsel Sanatlar dersi yaratıcı bir güç gerektirir. Sanat eğitimi kapsamında yer alan Görsel Sanatlar dersinde, tasarım sürecinde objenin gerçek görüntüsü ile betimlenen, yeniden üretilen görüntüsünün özgünlüğü ve izleyiciye sunulan bu imgenin, açık ve en kısa zaman diliminde algılanması gibi sorular üzerinde daha fazla durulur. Kazanımlar, çocukların doğrudan gözlenebilir davranışları ile bilgi beceri, tutum ve değerleri içerir. Görsel Sanatlar dersinde öğrencilere eleştirel düşünme, yaratıcı düşünme, araştırma iletişim, problem çözme, bilgi teknolojilerini kullanma becerilerinin kazandırılması amaçlanmaktadır.

Görsel Sanatlar dersinin yaratıcı düşünme becerilerini geliştirmeye yönelik kazanımları şunlardır (Milli Eğitim Bakanlığı [MEB], 2009):

- Temel Sanat ve Tasarım bilgisini kuramsal ve uygulamalı olarak kavrayabilme becerisi,
- Temel Sanat ve Tasarım becerisini diğer alanlarla ilişkilendirme,
- İki ve üç boyutlu düşünebilme becerisi,
- Formu ikinci boyuta, iki boyutlu şekilde üçüncü boyuta aktarabilme becerisi,
- Tasarım problemlerini çözme ve özgün fikirler üretme becerisi,
- Eleştirel düşünebilme becerisi,
- Düşündüklerini görsel ve sözel yolla aktarabilme becerisi,
- Algı ve problem çözme becerisi,
- Kavramsal düşünme ve düşündüklerini ifade etme becerisi,
- Bir düşünceyi, bir kavramı veya bir olguyu görsel yolla yaratıcı biçimde ifade etme becerisi.

Her bireyde farklı seviyede bulunan yaratıcılık, bireyin ailesi, çevresi, eğitim-öğretim ortamı gibi çeşitli nedenlerden dolayı körelebileceği gibi özel programlar ve teknikler sayesinde de geliştirilebilir (Karataş ve Özcan, 2010). Bu yüzden öğretmenlerin yaratıcı düşünme becerilerini geliştirecek öğretim yöntem ve teknikleri eğitim sürecinde kullanmaları, gerekli koşullar ve teşviki sağlamaları gerekmektedir (Kuyubaşoğlu, 2009). Öğrencilerin yaratıcı düşünme becerilerini geliştirmede kullanılacak çok farklı yöntem ve teknikler vardır; ama temel koşul öğrenen merkezli bir öğrenme-öğretme sürecidir (Doğanay, 2006).

Eğitim-Öğretim faaliyetlerinin planlanıp uygulanmasını ve eğitimin başarıya ulaşmasını sağlayan kişi öğretmendir. Öğretmenin eğitim düzeyi ve kişiliği çocuktaki yaratıcılığın gelişmesinde önemli rol oynar. Öğretmen çocukların yaratıcılığının gelişimine yardım edebilmek için önce kendi yaratıcılığını geliştirmelidir (Yazar, 2007).

“Görsel Sanatlar” dersi programının amaçlarını şu şekilde sıralayabiliriz:

- Atatürk ve Atatürkçü düşünceyi sözel ya da sanatsal formla ifade edebilme,
- Güzel sanatlardaki bütün alanlara ilgi duyabilme,
- Sanatın insanın kendini ifade etme yollarından biri olduğunu kavrayabilme,
- Güzeli, yaşamının her alanında, sorgulayan estetiksel bir anlayış geliştirebilme,
- Sanat dilini anlamak ve alana ilgisini arttırmak için sanat dili ile konuşabilme,
- Sanat eğitimi yoluyla edindiği yaratıcılığı ve duyarlılığı yaşamın diğer alanlarına da transfer edebilme,
- Sahip olduğu sanatsal kültürlenme sürecinde, karşılaştırmalar ve sorgulamalar yapıp tarihsel süreç içinde sanatsal özellikleri inceleyip yaratıcılıklarını keşfedebilme,
- Edindiği sanatsal duygu ve düşünceyle, yurdumuzun kültür alanında sahip olduğu zenginlikleri değerlendirebilme,
- Bir eseri sanatsal anlamda eleştirebilme,
- Duygu ve düşüncelerini sanatsal formlarla ifade edebilecek yaratıcı davranışlar geliştirebilme,
- Güzel sanatların anlam ve önemini bilip bunu hayatına yansıtabilme,
- -Geçmiş ve günümüzün kültürel varlıklarında tarihsel ve estetiksel değerleri gözlemleyerek doğal ve yapay her türlü müzeyi inceleme becerisi geliştirebilmektir (Özel Tevfik Fikret Okulları, Ankara, 2006).

Yukarıda amaçları belirtilen lise alan derslerinden olan Görsel Sanatlar Dersi, yaratıcı yaklaşımların en çok ihtiyaç duyulduğu bir alana hizmet etmektedir. Bu ders 9., 10., 11. ve 12. sınıfların eğitim öğretim programında yer almaktadır.

Geliştirilen Görsel Sanatlar Dersi öğretim programında konular, öğrencilerde tasarım bilinci oluşturacak nitelikte ele alınmış, program öğrenme alanları, kazanımlar ve öğretim etkinliklerine dayalı olarak düzenlenmiştir. Programda bilgi, beceri, değer ve tutum açısından denge gözetilmiş, öğrenme-öğretme sürecinde öğrencinin yaşantıları dikkate alınmıştır. Program sadece sınıf içi değil sınıf dışı etkinlikleri de kapsamaktadır. Program yaklaşımı; öğrenme-öğretme süreçleri, ölçme-değerlendirme metotları ile öğretmen ve öğrencinin rolüne bakış açısından ve ortaya koyduğu aktif sınıf kültürüyle yeni bir yaklaşımı kapsamaktadır. Görsel Tasarım dersi öğretim programında kazanımlar; birçok

zihinsel beceriyi vurgulamakta, öğrenme süreçlerinde ise aktif öğrenme yöntemlerinin ve öğretimsel işlerin kullanımını gerektirmektedir. Programda bu yöntemlerin kullanıldığı örnek etkinliklere yer verilmiştir. Öğrenciler programda önerilen etkinliklerin yanı sıra kazanımlarda bilgi, beceri, değer ve tutumları kazandırmada farklı etkinlikler de planlayıp uygulayabilirler.

Ülkemizdeki eğitim programlarındaki değişimlerden de anlaşılacağı üzere yaratıcı düşünmenin önem kazandığı ve ülkemizde yaratıcı düşünme becerisine sahip bireylere ihtiyaç duyulduğu görülmektedir. Görsel Sanatlar dersi ile ilgili yapılan literatür taramasında farklı disiplinlerde yapılan araştırmalara rastlanmıştır. Fakat Görsel Sanatlar Dersi'nin yaratıcı düşünme becerilerine katkısı alanında yaratıcı düşünme becerilerini içeren kazanımlara yönelik araştırmaya rastlanmamıştır.

Bu araştırma yukarıda belirtildiği gibi Görsel Sanatlar derslerinde yaratıcı düşünme becerilerini geliştirmeye uygun kazanımlara yönelik etkinliklerin öğrencilerin yaratıcı düşünme becerilerine ve yaratıcı düşünme gelişimlerine katkıda bulunmaktadır.

1. 1. Araştırmanın Amacı

Yenilenen eğitim öğretim programlarıyla yaratıcı düşünme önemli bir beceri haline gelmiştir. Öğrencinin yaratıcılığı, uygulanan eğitim programları, aile, öğretmen, çevre gibi pek çok faktör tarafından etkilenmektedir. Yaratıcı düşünme becerilerini geliştirmeye yönelik Görsel Sanatlar Dersi programında yer alan kazanımların yeterli olması, kazanımlara yönelik etkinliklerin yer alması ve bu etkinliklerin sınıf ortamında gerçekleştirilebilmesi ile bunların öğrencinin hazırbulunuşluk düzeyine uygun olması öğrencilerde yaratıcı düşünmenin gelişmesi açısından son derece önemlidir.

Bu çalışmanın amacı; değişen eğitim öğretim programlarıyla uygulamaya konulan ortaöğretimde yer alan Görsel Sanatlar Dersi programındaki yaratıcı düşünmeye yönelik kazanımların, öğrencilerin yaratıcı düşünme becerilerini geliştirmelerine katkısının olup olmadığının çeşitli yöntemlerle (anket ve mülakat) incelenmesidir.

Bu bağlamda araştırmada "Görsel Sanatlar dersi öğretim programında yer alan yaratıcı düşünmeye yönelik kazanımların öğrencilerin yaratıcı düşünme becerilerinin gelişimine katkısı ne düzeydedir?" sorusuna cevap aranmıştır.

1. 2. Araştırmanın Problemi

Araştırmada "Görsel Sanatlar öğretmenlerinin Görsel Sanatlar Dersi'nin yaratıcı düşünme becerilerine katkısına yönelik uygulamalara ilişkin görüşleri nelerdir?" sorusuna cevap aranacaktır. Bu temel probleme bağlı olarak incelenecek olan alt problemler ise:

1. 2. 1. Araştırmanın Alt Problemleri

1. Görsel Sanatlar Dersi programındaki kazanımların, öğrencilerin yaratıcı düşünme becerisine katkısı,

- Görsel Sanatlar dersi öğretmenlerinin cinsiyetlerine,
- Mesleki kıdemlerine,
- Görev yaptıkları lise türüne
- Hizmet içi eğitim alıp almadıklarına,
- Okul dışında resim atölyesi olup olmadıklarına

göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

2. Görsel Sanatlar Dersi programında yer alan yaratıcı düşünmeye dönük çözümleri ve yaratıcı düşünmeye yönelik kazanımların öğrencilere kazandırılmasında Görsel Sanatlar öğretmenleri sınıf yönetimini ve sınıf ortamını nasıl düzenlemektedirler?

3. Görsel Sanatlar Dersi programında yaratıcı düşünmeye yönelik kazanımların öğrencilere kazandırılmasında Görsel Sanatlar öğretmenlerinin rolü nasıl olmalıdır, hangi yöntem ve tekniklerden faydalanmaktadırlar ve etkinlikler hakkındaki görüşleri nelerdir?

4. Görsel Sanatlar öğretmenleri Görsel Sanatlar Dersi programında yaratıcı düşünme becerilerini kazandırmaya yönelik önerilen etkinliklerin yaratıcılığa katkısına ilişkin görüşleri nelerdir?

5. Görsel Sanatlar öğretmenleri Görsel Sanatlar Dersi programında yer alan yaratıcı düşünme becerilerini geliştirmeye yönelik kazanımların öğrencilere kazandırılmasında yararlanılan kaynakların rolü ile ilgili neler düşünmektedirler?

1. 3. Araştırmanın Önemi

Gelişen bilim ve teknoloji ağlarıyla çevrili olan modern yaşam bireylerin karmaşık bir biçimde ortaya çıkan toplumsal, bireysel, mesleki sorunlarını çözebilmelerine yardımcı olabilecek yaratıcı düşünme becerilerini kullanmalarını gerekli ve zorunlu kılmaktadır. Eğitim sistemi, bireylerin düşünce yapılarını geliştirmeyi, aklını çeşitli biçimlerde kullanmayı, diğer kuşakların yaptıklarını yineleyen değil yeni şeyler yapabilme yeteneği olan insanlar yaratmayı amaçlar. Bunu gerçekleştirebilmek için de eğitim sisteminde yaratıcılığı etkin kılmak gereklidir. Özgür ve eleştirel düşünme yaratıcılığın dolayısıyla çağdaş eğitim anlayışının gereklerinden biridir (İpşiroğlu,1993; Noyanalpan, 1993; Çellek, 2001).

Eğitim sisteminde yaratıcılığı etkin kılabilme, öğrencilerin yaratıcılıklarının geliştirilmesi, okulda uygulanan program, öğretmenlerin genel yapısı, öğretim yöntem ve teknikleri ile yakından ilgilidir. Derslere göre düzenlenen programlarda temel amacın içeriği öğrenciye kazandırmak olması, öğrencilerin yaratıcı düşüncelerini

engellememektedir. Bu tür programlarda öğretmen, öğrencilere içeriği kazandırmayı hedeflediğinden, daha çok bilgiyi sunma teknikleri düz anlatım, soru cevap gibi geleneksel yaklaşımları kullanmaktadır. Öğretmen çabasını içeriği kazandırmaya ve konuları işlemeye yöneltmektedir. Bu nedenle öğrencilerin bularak öğrenmelerini sağlayacak yaklaşımları pek kullanmamaktadır. Bunun doğal sonucu olarak, sürekli dinleyici konumundaki öğrencinin yaratıcılığının gelişmesi beklenemez (Doğan, 2011: 181).

MEB ders programlarında yaratıcılığın gelişmesine yönelik ifadeler bulunsa da öğretmen ve konu merkezli bir eğitim anlayışını sürdürmemizden dolayı yaratıcılığın gelişimi engellenmektedir. Öğrencinin kafasını ezber bilgiyle doldurmanın bir önemi yoktur. Önemli olan öğrencinin kafasını ayıklamaktır. Yani öğrencinin kendi özelliklerine göre seçme yapmasını sağlamak gerekir. Bu da öğrenci merkezli bir eğitim sisteminde mümkün olacaktır (Dikici, 2001 ve San, 2004). Tamda bu noktada Görsel Sanatlar dersinin önemini bir kez daha vurgulamış olmaktadır. Eğitim sisteminde yer alan görsel sanatlar dersi sanatsal uğraşlar sayesinde öğrencilerin yaratıcılıklarını arttırmaktadır.

Yukarıda da ifade edildiği gibi eğitim sistemi içerisinde Görsel Sanatlar Dersi önemli bir yere sahiptir. Günümüzde sanat eğitimiyle kişiye kazandırılması gereken davranışlarda eksiklikler görülmektedir. Bundan dolayı estetik beğeniden yoksun insanlar yetişmektedir. Bu eksiklikler yaşanan çevreye bakıldığında her yerde görülmektedir. Örneğin kentin görsel doku tasarımlarını oluşturan reklam panolarında, trafikte kullanılan yön ve işaret panolarında, park-bahçe tasarımlarında ve bunların içerisinde kullanılan mobilyalarda ve kentlerin oluşmasını sağlayan binaların plansız ve programsız bir şekilde inşa edilmesine kadar eksikliklerin görülmesi mümkündür (Tepecik, 2003: 169). Okulların en önemli görevi yaşadığımız bu karmaşık dünyada öğrencilere, problemi yaratıcı bir şekilde çözebilme becerisini öğretmektir (Rowe, 2007).

Bu doğrultuda eğitim ve öğretim etkinliklerinin temel amacı; öğrencilere öğrenmeyi sağlamak olduğuna göre, bu etkinliklerin kilit noktasını öğrenciler oluşturuyor demektir. Ancak eğitim sürecine bakıldığında okullarda, akademik başarı ön plana çıkarılmakta ve akademik olarak başarı gösteren bireyler daha çok desteklenmekte, örgütlenilmekte ancak yaratıcılıkları göz ardı edilmektedir. Bu noktadan hareketle, eğitim etkinliklerini yerine getiren öğretmenler, öğrencilerin yaratıcılıklarını ortaya çıkarabilmeleri için onlara rehberlik etmeli ve destek olmalıdırlar. Toplumların gelişmesi açısından, akademik olarak başarılı bireylere gereksinim olduğu kadar, yaratıcı düşünme becerisine sahip bireylere de ihtiyaç vardır (Erdoğan, 2006: 97).

Bireyin yaratıcılığını geliştirmede, estetik düşünce ve bilinç kazandırmada sanat eğitimi önemli bir yere sahiptir. Ayrıca, bireyin sosyal ilişkilerinde, işbirliği ve yardımlaşmayı, birlikte bir şeyler yapma sevincini yaşattığı için de önemli ve gereklidir.

Orijinal buluşlar ve gözlem yapmayı sağladığı, kişisel çabaları desteklediği, pratik zekayı geliştirdiği, el becerisini arttırdığı bilinmektedir. Erbay'a göre; "Sanat eğitimi bireyseldir. Bireyin yaratıcı güç ve potansiyellerini eğitmek, estetik düşünce ve bilinci örgütlemek, estetik yaşamın yapılanmasını temellendirmek için gereklidir" (Erbay, 1997: 11).

Bu bilgilerin doğrultusunda sanat eğitiminin yaratıcılığın gelişmesinde çok büyük katkıları olduğunu görmekteyiz. "Öyleyse çevresine duyarlı, çevresini estetik değerlerle geliştirebilen, yaşanılabilir kılan bireylerin yetişmesi, sanat eğitimi ile gerçekleşebilecektir" (Buyurgan, 1996: 21).

Bu durumda öğretmen gerek model; gerekse yaratıcılığın gelişimini kılavuzlayan kişi olarak çocukların özgürce denemeler yapmasına, araştırmasına, orijinal alternatif çözümler bulmasına, ortam yaratması ve rehberlik etmesi gerekir (Tuckrnan, 1992).

Bu araştırma, Görsel Sanatlar Dersi programında yer alan kazanımlarla yaratıcılığın önemine vurgu yapılması, öğretmenlerin öğrencilere yaratıcı düşünme becerisini kazandırmak için uyguladıkları etkinlikler hakkında görüşlerini dile getirmesi açısından önem kazanmaktadır. Elde edilen bulgularla daha aktif, değeri daha çok anlaşılan, yaratıcılık ile Görsel Sanatlar Dersi'nin öneminin vurgulanacağı ve araştırmacılara yardımcı olacağı hedeflenmektedir. Bu araştırmayla, uygulanan etkinlikler ve yaratıcılık ile ilgili Görsel Sanatlar öğretmenlerinin görüşlerinin dile getirilmesiyle öğrencilerde yaratıcı düşünme becerisinin nasıl geliştirilebileceği konusunda diğer Görsel Sanatlar öğretmenlerine ışık tutacaktır.

1. 4. Araştırmanın Varsayımları

1. Mülakata katılan öğretmenlerin mülakat sorularına verdikleri cevapların samimi, geçerli ve güvenilir olduğu,
2. Veri toplama araçlarının araştırma amaçlarını gerçekleştirebilecek yeterliliğe sahip olduğu,
3. Görsel Sanatlar dersinde yaratıcı düşünmeye yönelik kazanımların etkisini ortaya koyabilmek için öğretmenlere Görsel Sanatlar Dersinin Yaratıcı Düşünme Becerilerine Katkısının İncelenmesi (GSDYDBKİ) başlıklı anket ve mülakat uygulanmasının önemli olduğu varsayılmıştır.

1. 5. Araştırmanın Sınırlılıkları

1. Bu araştırma Trabzon'da il ve ilçelerinde bulunan Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı liselerde Görsel Sanatlar dersinin yaratıcı düşünme becerilerine katkısına yönelik görüşlerle sınırlıdır.

2. Araştırma 2014-2015 yılıyla sınırlıdır.
3. Araştırma 2014-2015 Görsel Sanatlar dersi programıyla sınırlıdır.
4. Trabzon yer alan 53 Görsel Sanatlar Öğretmenleriyle sınırlıdır.
5. Araştırmada elde edilen bulgular ulaşılan kaynaklarla sınırlıdır.

1. 6. Tanımlar

1. 6. 1. Görsel Sanatlar

Görsel sanatlar, resim, heykel, tekstil, mimarlık, grafik sanatlar, moda tasarımı gibi oldukça geniş bir alanı kapsar. Bu alanların hepsiyle ilgili olarak okul öncesinden yüksek öğretime kadar her aşamadaki sanat eğitimi ve öğretimiyle ilgili kurumsal ve uygulamalı çalışmaların tümüne Görsel Sanatlar Eğitimi denebilir (Batur, 2010: 7).

1. 6. 2. Sanat Eğitimi

Genel anlamda, güzel sanatların tüm alanlarını ve biçimlerini içine alan, okul içi ve okul dışı yaratıcı sanatsal eğitimi; dar anlamda ise okullardaki ilgili bölüm ve sınıflarda bu alana ilişkin verilen dersleri içermektedir (San, 1983: 19).

1. 6. 3. Kazanım

Öğrenme süreci içerisinde planlanmış ve düzenlenmiş yaşantılar sayesinde öğrencide görülmesi beklenen bilgi, beceri ve tutumlardır (Demirel, 2006).

1. 6. 4. Yaratıcı Düşünme

Orijinallik ve özgünlük yeni fikirler oluşturma, imgeleme, sıra dışı bağlantılar kurma, sezgi, duygu ve tutkulara açık olma, risk alma, cesaret ve meydan okuma (Öğülmüş, 2004: 14).

1. 6. 5. Beceri

Bilgi gerektiren, performans içeren ve öğrencilerde öğrenme süreci içerisinde kazanılması, geliştirilmesi, yaşama aktarılması hedeflenen davranış kalıplarıdır (MEB, 2008: 302).

2. LİTERATÜR TARAMASI

Bu bölümde araştırmanın konusu ve amacına yönelik olarak, Görsel Sanatlar dersinin tanımı, kapsamı, Görsel Sanatlar dersi programının Türkiye'deki gelişimi ve yaratıcı düşünme becerisine ilişkin yapılan ilgili çalışmalara yer verilecektir.

2.1. Sanat Eğitimi

Sanat eğitimi kavramı, 19. yüzyılın başlarında Avrupa'da ortaya çıkmıştır. 19. yüzyılın yarısından sonra ise, önce endüstrileşme sürecinde başta giden ülkelerde olmak üzere geniş kitlelerde etkisini göstermiştir. Belli yöntemlerle ve özel amaçlarla ayrı bir disiplin alanı olarak daha sonraları eğitim sistemi içerisinde varlığını göstermiştir (Etike ve Kurtuluş, 2002: 341).

Sanat nasıl sadece insana özgü ise sanat eğitimi de sadece insana özgü bir gereksinimdir. Sanat Eğitimi bireyin duygu ve düşüncelerini hatta izlenimlerini anlatabilmede yeteneklerini ve yaratıcılık gücünü geliştirebilmek amacıyla aldığı eğitim olarak açıklanabilir (Türkdoğan, 1984: 14). Artut'a göre ise (2004: 91) sanat eğitimi "bireyin tüm ruhsal ve bedensel eğitimi bütünlüğü içinde estetik kaygı, düşünce ve görüşlerinin geliştirilmesi yetenek ve yaratıcılık gücünün olgunlaştırılması, sanatsal değerlere hoşgörü ile yaklaşma çabasıdır."

Sanat eğitimi toplumlar ve insanlar için gereklidir. Bireyin çevreye karşı duyarlı, bilime inanan, duygularını ve düşüncelerini özgürce ifade edebilen, estetik çevre bilincine sahip, okuyan, araştıran, tartışan, inceleyen, karşılaştıran, geçmişin değerini bilen, bugünü anlayan, geleceğe ümitle bakabilen, sorunlarını çözebilen, kendine güvenen, teknik bilgi ve beceriye sahip, pratik düşünebilen, taklit ve kopyadan uzak özgün çalışmalar ortaya koyabilen, yaratıcı düşünebilen ve düşüncelerini ortaya koyan, paylaşımcı olmasına olanak sağlar (Pekmezci, 2002: 36).

Sanat eğitimi denince akla genellikle plastik (görsel) sanatlar gelmektedir. Oysaki sanat eğitiminin içerisine okullarda verilen müzik, edebiyat, drama, tiyatro, halk kültürü, vs. derslerde girmektedir. Görsel sanatlar eğitimi ise resim, heykel, mimarlık, sinematografi, tekstil, grafik, seramik, fotoğraf gibi geniş bir alanı kapsamaktadır. Bundan hareketle okullarda sanat eğitiminin gerekliliğinden bahsederken sadece görsel sanatlar dersi değil sanatla ilgili tüm derslerin öğrencinin kendisini ifade etmesinde, yaratıcılığının gelişmesinde gerekli olduğuna değinmek gerekmektedir. Bugünkü anlamıyla sanat eğitimi, öğrencilerin estetik duyarlılığını geliştiren, kendi ilgi ve yeteneklerini ve önemli olabilecek

görsel gerçekleri tanımalarına yardımcı olan, sosyal becerilerini geliştiren ve üreten bireylerin oluşmasını sağlayan bir eğitim sistemidir (Gökaydın, 2002: 21).

Sanat eğitimi, insanlara kendi yaşantıları yoluyla amaçlı ve yöntemli olarak belirli sanatsal davranışlar kazandırma ya da insanların sanatsal davranışlarını kendi yaşantıları yoluyla amaçlı ve yöntemli olarak değiştirme, dönüştürme, geliştirme ve yetkinleştirme sürecidir (Uçan, 2002: 3). Güzel sanatların tüm alanlarını ve biçimlerini kendine konu alan, kuramsal ile uygulamalı çalışmaları bir arada yürüten, okul içi ve okul dışı yaratıcı sanatsal etkinliktir (San, 1987: 138). Sanat eğitimi; bireyin görsel, ruhsal ve estetik yönlerini ve yaratıcılığını geliştirmeye çalışan etkinlikler bütünüdür (Özsoy ve Mercin, 2003: 303).

Sanat eğitimi ile yaratıcılık kavramları genellikle anılmakla birlikte yaratıcılık, sanat eğitiminin özel bir bölümü değildir. Kırıçoğlu'nun ifade ettiği şekilde "...uzun yıllar eğitimin her alanında ve her ders için geçerli olması gereken yaratıcılık eğitimi, hep görsel sanat eğitiminin işlevi olarak görülmüştür". Fakat, kuramsal bilginin yanında uygulamalı çalışma imkanı ve çalışma ortamında öğrenciye özgürlük sağlaması, bu alanın yaratıcılığı geliştirme bakımından farklı bir yere sahip olması gerektirdiğini düşündürmektedir. Yaratıcılık ancak özgür bir ortamda gerçekleşebilir ve sanat eğitimi dersleri de bu tür davranışı ortaya koymada etkili olurlar. Kırıçoğlu, sanat yoluyla geliştirilen yaratıcılığın ancak planlı ve programlı bir eğitimle gelişeceğini belirtir ve "Bir gereçten ötekine, bir konudan bir başkasına atlayarak yapılan sanat dersinde ne öğrenme olur, ne de yaratıcılık gelişir" olduğunu belirtmiştir (Kırıçoğlu, 2005: 6).

Boydaş (1990: 282) "Çocuk, duygu ve düşüncelerini, yeteneklerine uygun bir objektivasyonla gerçekleştirirken hem gerilimlerinden kurtulur hem de yaratma arzusunu tatmin eder. Belki de evrensel ritme, bilmeyerek de olsa katkıda bulunur; onunla kendisi arasında empati kurar" diyerek sanat eğitiminin önemine değinmiştir.

Bu ifadelerle bakıldığında çocuklara sanat eğitimi vermenin gerekli olduğu söylenebilir. Sanat eğitimi çocuğu sanatçı yapmayı amaçlamaz aksine insanı özgürleştirir. Dış dünyayı ve kendini bireye tanıtan, yaratıcılığını ortaya çıkaran bir eğitim biçimidir. Sanat eğitiminin kişiyi yaratıcı etkinliklere yönelterek, estetik beğeni kazandırma yoluyla ruhsal sorunlardan uzak tutabileceği düşüncesi yaygındır. Buna dayanarak iyi bir şekilde verilecek olan sanat eğitiminin diğer derslerdeki başarıyı da arttıracığı söylenebilir (San, 2004).

Gel (1991) "Sanat eğitiminin gerekliliğini herkes kabul etmelidir" diyerek, sanat eğitimindeki ilkeleri şu şekilde sıralamaktadır.

- Sanat eğitimi herkes için geçerlidir.
- Her çocuğun yaratıcı gücü vardır.
- Sanat eğitiminde bireysel farklılıklar göz önünde tutulmalıdır.

- Sanat eğitimi, ustalık ve beceri eğitimi değildir; estetik duyarlılığın eğitilmesidir.
- Sanat eğitimi dersleri, diğer derslerin uygulama alanı olarak görülmemelidir.
- Sanat eğitimi dersleri, en az iki boyutlu çalışmaları kapsamaktadır.
- Sanat eğitimi, kuramsal bilgi yerine işe ve yaratıcılığa dayandırılmalıdır.
- Sanat eğitimi, derslerinde öğrencilerin ilgilerini çekebilmek için gerekli ortam yaratmalıdır.
- Çevre olanakları göz önünde tutulmalı; öğrencilerin çevrelerinden yararlanma becerileri geliştirilmelidir.
- Ortaya çıkan eserler bütün olarak değerlendirilmeli ve sergilenmelidir.
- Sanat eğitimi uygar bir toplum yaratmaya katkı sağlar.
- Dengeli bireyler yaratmak için sanat eğitimi verilmelidir.
- Kendine güvenli, kendini ifade edebilen bireyler yetiştirmeye destek olur.

Gel' in sanat eğitimi ilkelerinde gördüğümüz gibi sanat eğitimiyle öğrencilere görsel yolla algılama öğretilbilir. Sanat eğitimi içinde yer aldığı Görsel Sanatlar Dersi çocuğun kendini özgürce ifade edebildiği bir ortam olmalıdır. Görsel Sanatlar Ders çocuğun kişiliğinin gelişmesinde, kendine güvenmesinde büyük rol oynar. Sanat eğitimi, özgür, barışçı, insancıl, yaratıcı, toplumu ile bütünleşmiş, değişen şartlara göre kendini yenileyebilen, geleceğin izlerini yansıtan çocukların yetişmesi için vazgeçilmez bir dünyadır.

2. 1. 1. Görsel Sanatlar Eğitimi

Görsel sanatlar, eğitim ile sanatın çeşitli konumlarda, değişik boyutta ve ağırlıkta bir araya geldiği bir alandır. Çevreyle ilk tanışma, görme, algılama, adlandırma ve düzenleme ile başlayan sanat eğitimi, daha sonra ürün verme ve tat alma olarak gelişir (Kırıçoğlu, 1991).

Sanat eğitimi kişiliğe dönük bir eğitimidir. Görsel sanatlar eğitimi bireyin duyarlı ve duygulu olmasıyla ilgilenir. Görsel Sanatlar dersini almış olan bireyler çevresine yaratmak amacıyla ürün ortaya koymaktadırlar. Doğada güzelliğin, bir melodinin verdiği hazzı ancak estetik değerlere sahip yani sanat eğitimi almış bireyler anlayabilir.

Görsel sanatlar eğitimi yakın zamana kadar yanlış olarak bilindiği gibi, sadece yetenekli öğrencilere özel olan ya da öğrencileri dinlendirmeyi hedef alan bir eğitim etkinliği değil, içinde bilişsel, duyuşsal ve devinişsel öğrenmelerin olduğu bir eğitim-öğretim alanıdır (Ayaydın, 2010: 242).

Diğer eğitim alanlarının yanı sıra sanat eğitimi bireyin zihinsel yetilerinin ve zekâsının gelişmesine katkı sağlamaktadır. Bilinçli olarak sanat eğitiminin verilmeye

başlandığı ilk yer okullarımızdır. Fakat ÷lkemizde halen sanat eğitiminin, eğitimle gerçekleştirilmesi planlanan kazanımların edinilmesine katkıda bulunan bir etkinlik olduğu kabul görmemektedir. Dahası toplumumuzda, sanat eğitimin toplumun herkesim için gerekli olmadığı, sadece bu alanda yetenekli olanların eğitiminde kullanılması gerektiği gibi yanlış bir düşünce hkimdir. Görsel Sanatlar dersi, diğer derslerle kıyaslandığında öğrenciler tarafından diğer derslerden önemsiz görüldüğü gözlenmektedir. Bu şekilde düşünmelerinin nedenini ise velilerin bu yaklaşımda olması, sınavlarda görsel sanatlar dersinin yer almaması, diğer derslere daha fazla ilgilenilmesi oluşturmaktadır. Sanat dersleri çocukların kişiliklerini geliştiren dersler olmalarına rağmen anne ve babalar, sosyal evre ve hatta eğitimciler bile bu dersi önyargıyla karşılayıp sıkça şu soruyu sormaktadırlar; "Ressam mı olacak?" Eğitimcilerimizin bile böyle düşünüyor olması oldukça zcdr. Bu göstermektedir ki, bu eğitim alanı, eğitim konusunda sorumluluğu olan eğitimcilerimiz tarafından bile ciddiye alınmamaktadır. 1913 yılındaki eğitim programlarımızda yer alan sanat eğitimi maalesef ki gerekli ilgiyi görememiş ve hala da görememektedir. Bunun nedeni de sanat eğitiminin gerekliliğinin yeterince kavratılamamasıdır. Sanat eğitiminin hak ettiği önemi görebilmesi için öncelikle sanatın, sanatsal etkinliklerin ve yaratıcılığın insan hayatındaki yerinin ne kadar önemli ve öncelikli olduğunun topluma kavratılması gerekmektedir (Batur, 2010: 16-17).

Görsel sanatlar eğitimi öğrencilerin elde ettikleri bilgileri, günlük yaşantıları ve diğer derslerde öğretilen konuları içine alarak bunlar arasında mantıklı bağlantılar kurmalarını sağlamayı amaçlamaktadır. Görsel sanatlar dersinde öğrencinin yaptığı ürünler hakkında düşünmesini sağlamak, her zaman aynı konuların çizilip boyanmadığını ve ezberin olmadığı uygulamalar gerçekleştirmek; sorgulamanın ön plana çıktığı, öğrencilerin derse aktif katılımının sağlandığı bir program etkin bir öğrenmeyi de gerçekleştirmiş olacaktır (Alakuş ve Mercin, 2009: 15-16).

Görsel Sanatlar eğitimi, bireyin duygu, düşünce ve izlenimlerini anlatabilmede yeteneklerini ve yanı sıra yaratıcılık gücünü estetik bir düzeye ulaştırmak amacıyla yapılan bütün eğitim çabalarını içerir. Sanat eğitimi, duyguların eğitimine önem verirken bu eğitimle birlikte zihinsel yetenekler ve zek da bu eğitimle bağlantılı olarak gelişmektedir. Sanat eğitimi, uygar bir toplum, dengeli ve kendine güvenen, sorumluluk sahibi, ulusal ve evrensel değerleri tanıyan ve onlara sahip çıkan, geçmişini bilen ve onunla gurur duyan, kendi içine saygı duyduğu kadar başkalarına da saygı duyan, gerektiğinde aklını, duygularını ve kendini sorgulayabilen, karşılaştığı sorunlardan yılmayan, onlara pratik ve özgün çözümler bulan ve kendini ifade etmede estetik değerlerden yararlanan bireyler yetiştirir. Sanat eğitimi, beceri ve yetenekleri ortaya çıkarmanın yanı sıra hayatı her birey için değerli kılar, onun hayattan zevk almasını sağlar.

Öğrencilerin anlama, algılama, düşünme, çevrelerine ve çevredeki olaylara karşı duyarlı olma özelliklerini geliştiren bir süreçtir. Öğrenciler için bu ders, düşünsel bilişsel, duyuşsal ve bedensel etkinlikler içinde bulunarak kendilerini ifade etmeye olanak sağlayan çok yönlü önemli sanatsal bir araçtır. Görsel sanatlar dersi sadece görsel sanatlar eğitimiyle sınırlı kalmaz, doğa ile insan arasındaki ilişkileri tanır, yaşamın zenginliğini görerek kişisel bütünlüğünü ve özgüvenini kazandıran vazgeçilmez bir unsurdur (Batur, 2010: 17).

2. 1. 2. Görsel Sanatlar Dersi

Öğrenciler görsel sanatlar dersini boş zamanlarını değerlendirmek amacını taşıyan etkinlikler bütünü olarak görmekte, diğer derslere nazaran onlardan daha önemsiz görmektedirler. Onların böyle düşünmelerinin nedeniyse, velilerin bu yaklaşımda olması, sınavlarda bu dersin yer almaması ve diğer derslerle daha fazla ilgilenilerek bu dersin gereksiz ve önemsiz olduğunun hissettirilmesi gibi daha birçok neden vardır. Oysa tam aksine bu ders düşünsel, bilişsel, duyuşsal ve psikomotor etkinliklerle kendilerini ifade etmelerini sağlayan, çocuklara anlama, düşünme ve çevrelerine daha duyarlı olmayı öğreten bir süreçtir. Bu ders bireyin gelişimine bir bütün olarak katkı sağlayarak, bireyin kişisel bütünlüğe ulaşmasını ve özgüvenini geliştirmesine yardımcı olur (MEB, 2006).

Bu nedenle Ortaöğretimde görsel sanatlar eğitiminin amacı sanatçı yetiştirmek değil, sanatı seven bireyler yetiştirmektir. Sanat uğraşısında bulunan ve sanat yapıtıyla karşılaşarak onu değerlendiren kişide harekete geçen tüm zihinsel yeti ve süreçleri, duyu, duyum, algılama, imgeleme, düşünme, çağırışım gibi güçleri eğitmek sanat eğitimi ile gerçekleştirilebilir. Görsel sanatlar dersi;

1. Görsel Sanatlar Kültürü,
2. Görsel Sanatlarda Biçimlendirme
3. Tarihi Çevre ve Müze Bilinci,

olarak üç öğrenme alanı altında yapılandırılmıştır. Bu öğrenme alanlarında “sanat eleştirisi”, “sanat tarihi”, “estetik” ve “uygulama” dan oluşan dört sanat disiplini birleştirilerek alınmıştır. Öğrenci kazanımları ve etkinlik örnekleri bu doğrultuda hazırlanarak sunulmuştur.

Programın oluşturulmasında, öğrenciyi aktif, katılımcı ve sorunları araştırmacı bir birey hâline getiren “öğrenci merkezli yaklaşımlar” temel olarak alınmış, kuramsal anlatım ve tekrardan uzak, bireysel öğrenmeyi destekleyecek nitelikte yapılandırılmıştır (MEB, 2009: 11).

2. 1. 3. Görsel Sanatlar Dersinin Amaçları ve İlkeleri

Sanat eğitiminin amaçlarını oluşturmada temel aldığı çocuk, toplum, eğitim, ders ve sanat sonuçta iki ayrı yaklaşımda toplanabilir. Bunlardan birincisi sanatı okullarda bir araç olarak gören yaklaşımlar; ikincisi, sanatı bir amaç olarak gören yaklaşımlardır (San, 1985).

Öğrenciler Görsel Sanatlar Dersi'nde kendilerini daha rahat ifade ederek, estetik düşünme yeteneklerini ve algılarını geliştirirler. Çocuklar yaratıcı çalışma için özel bir uyarıma gereksinim duymazlar ve herhangi bir engelleme olmaksızın kendilerinde var olan yaratıcılık dürtülerini kullanabilirler. Her çocuk yaratıcıdır. Önemli olan bu özelliklerinin farkına varmalarının sağlanmasıdır. Bu ders bireyin kendini tanımasını sağlaması açısından da önemlidir. Sanat eğitimi yurt genelinde ne kadar çok yaygınlaştırılırsa, o kadar duyarlı bireylerin yetişmesi mümkün olmaktadır (Davun, 2009: 62).

Görsel Sanatlar Dersi öğretim programında bu dersin öğretim ilkeleri ise şu şekilde sıralanmıştır (MEB, 2008: 11):

- Her çocuk yaratıcıdır.
- Her çocuk farklı algı, bilgi, sezgi, duygu dünyası ve geçmiş hayat tecrübesine sahiptir.
- Uygulamalarda bireysel farklılıklar göz önünde bulundurulur.
- Uygulamalarda, görsel sanat alanlarına yönelik iki ve üç boyutlu çalışmalar ile çoklu ortam çalışmalarına yer verilir.
- -Görsel sanatlar dersi, diğer disiplinlerle birlikte eğitim amaçlarındaki bütünlüğü kurmaya veya bireyin kendini gerçekleştirmesine katkıda bulunur.
- Dersin işlenişi, ilgi çekici hale getirilen öğrenme-öğretme yöntem ve teknikleriyle zenginleştirilir.
- Görsel sanatlar dersi çocuğu temel alır. Öğrenme-öğretme süreci, çocuğun kendine özgü algılama ve anlamlandırma evreni içinde, gelişim basamaklarına göre düzenlenir.
- Değerlendirmede öğretmen, her çocuğun gelişim sürecini, bireysel farklılıklarını, öğrenme-öğretme sürecine katılımını ve sınıf içi performansını göz önünde bulundurur.

Bu öğretim ilkeleri incelendiğinde; her çocukta yaratıcı bir potansiyelin var olduğu ve geliştirilebileceğine ilişkin bir anlayışın programa yansıdığı görülür. Bir başka deyişle programda her çocuğun yaratıcı, farklı algı, bilgi, sezgi, duygu dünyası ve geçmiş hayat tecrübesine sahip olduğu kabul edilmektedir.

Birçok yazara göre yaratıcılık, görevin bağlayıcılığı dâhilinde yeni ve orijinal ürün ortaya koyma kapasitesidir (Lubart and Georgsdottir 2004: 25). Yaratıcılığı, “sorunlara, yetersizliklere, bilgi eksikliğine mevcut olmayan elemanlara, uyumsuzluklara karşı duyarlı olma, güçlükleri belirleme, çözümler arama tahminler yapma ve eksikliklerle ilgili olarak hipotezler kurma ya da hipotezleri değiştirme, çözüm yollarından birini seçme ve deneme, yeniden deneme, daha sonra da sonuçları ortaya koyma” olarak tanımlamaktadır Torrance (1974: 8).

Bu tanımlamadan yola çıkarak yaratıcılık; bir süreç ve bu süreç sonunda özgün bir ürün ortaya koymak olarak ifade edilebilir. Bu süreç, akıl yürütme ve işlem basamaklarını içerir. Ürün kısmı ise kesinlikle özgün olmalıdır. Yaratıcı etkinlikte akıl yürütme yolları, duyuşsal ve kültürel özellikler; bilimsel, sanatsal ve kültürel alanların tamamında sentezlenir. Söz konusu özgün ürün, bu sentezlemenin sonucunda ortaya çıkar (Sönmez, 1993: 146).

Ancak kişinin yaratıcı olması için yalnızca sentezci olması yeterli değildir. Çünkü sentez becerisi olan kişi sadece yeni bir fikir üretebilir. Fakat onu çözümlenip aktaramaz. Kişinin aynı zamanda analitik beceriye de sahip olması gerekir. Fakat bu da tek başına onun yaratıcı olması için yeterli değildir. Sanatsal yaratmada da durum aynıdır. Bu süreç; iyi gözlem yapabilme, herkesin göremediği ilişki ve bağlantıları görme, farklı bağlantılar kurma ve bunları sanatın diliyle anlatmayı gerektirir (Aslan, 2001).

2. 1. 4. Görsel Sanatlar Dersi Programının Gerekçesi

Görsel Sanatlar Dersi bütün öğrencilerin çeşitli yeteneklerini geliştirmelerine yardım eder. Bu görsel sanatların genel eğitim programının önemli bir parçası olmasının çok önemli bir gerekçesidir. Görsel Sanatlar Dersi'nin gerekçelerinden bahsedecek olursak:

- Bilimsel ve teknolojik gelişmeler,
- Eğitim bilimlerinde öğretme/öğrenme anlayışında gelişmeler,
- Eğitimde kaliteyi ve eşitliği artırma ihtiyacı,
- Bireysel ve ulusal değerlere karşı duyarlılığın geliştirilmesi ihtiyacı,
- İlköğretim Görsel Sanatlar Dersi Programı ile bütünlüğünün sağlanması ihtiyacı,
- Yatay eksen de dersler arası ve dikey eksen de her bir dersin kendi içinde kavramsal bütünlük sağlanması zorunluluğu,
- Ölçme ve değerlendirme yaklaşımlarında yenilikler,
- Sanat eğitimi öğretim yöntemlerindeki çağdaş gelişmeler (MEB, 2009: 12).

2. 1. 5. Görsel Sanatlar Dersi Programının Özellikleri

Programın temel yaklaşımında öğrenciyi aktif, katılımcı ve sorunları araştırmacı bunlara yaratıcı çözümler getiren öğrenci merkezli yaklaşımları temel olarak almıştır.

Öğrenci merkezli bu eğitim modeline göre en önemli öge öğrencinin kendisidir. Öğrenmeyi öğrenmenin esas olduğu ve her öğrencinin farklı zaman, tarz ve hızda öğrenebileceği ilkesine dayalı olarak, düşünme becerilerini geliştirmenin yaratıcı düşünceyi de geliştirdiğini kabul eden bir yaklaşımdır. Bu yaklaşımlar göz önüne alınarak program oluşturulmuştur. Program, her aşamasında öğrencilerin ilgi, istek, ihtiyaç ve beklentileri göz önünde bulundurularak öğretmene de esneklik sağlayan bir yaklaşıma sahiptir. Aynı zamanda ortaöğretim öğrencilerinin sanatsal yönelimleri ve ilgi alanları dikkate alınarak bu dönemde öğrencilerin ilgilerini çeken sanat uygulamalarına yer verilmiştir (MEB, 2009).

2. 1. 6. Görsel Sanatlar Dersi Programının Yapısı

Ortaöğretim Görsel Sanatlar (Resim) Dersi Öğretim Programı'nın yapısı dersin genel amaçları, beceriler, değerler, öğrenme alanları, alt öğrenme alanları, kazanımlar, etkinlik örnekleri, açıklamalar, ölçme değerlendirme esasları, Atatürkçülük, belirli gün ve haftalar bölümlerinden oluşmaktadır.

2. 1. 6. 1. Programın Genel Amaçları

Bu program ile öğrencilerin;

1. Türk Millî Eğitiminin Genel Amaçları doğrultusunda; Atatürk ilkelerini ve inkılaplarını benimsemiş, Türkiye Cumhuriyeti'ne karşı görevlerini ve sorumluluklarını bilen, laik, demokratik bir kişiliğe sahip olmaları,
2. Atatürk'ün akla, bilime, tekniğe, teknolojiye, sanata ve sanatçıya verdiği önemi kavrayarak, çağdaş uygarlığın yapıcı, yaratıcı, seçkin bir ortağı olmaları,
3. Ulusal değerleri anlayarak, tarihî ve kültürel mirasımızı benimseme, koruma ve gelecek nesillere aktarma konusunda kişisel sorumluluk alarak ulusal kültürümüzle gurur duymaları,
4. Sanatın insanlık tarihine katkılarını bilen, evrensel düşünceye sahip bir birey olarak toplumların gelişiminde güzel sanatların yerini ve önemini değerlendirmeleri,
5. Görsel sanatlarla ilgili temel terimleri, teknikleri, yöntemleri kullanma
6. becerileri kazanmaları,
7. Farklı tekniklerin getireceği anlatım zenginliğinin bilinciyle yenilikleri takip etmeleri ve sanatsal çalışmalarında teknolojik olanaklardan yararlanmaları,
8. Görsel dünyayı doğru algılayarak görsel algı birikimini ve hayal gücünü geliştirmeleri,
9. Duygu, düşünce ve izlenimlerini özgün sanatsal tasarımlara dönüştürerek kendilerini sanat yolu ile ifade etmeleri,
10. Bireysel ve grup çalışmalarında sorumluluk alarak planlı çalışma ve zamanı verimli kullanma alışkanlığı edinmeleri,
11. Sanat yapıtlarını, betimleme, çözümlenme, yorumlama, yargılama yöntemleri ile inceleyerek, eleştirel bakış açısı kazanmaları,
12. Sanattan tat alan, sanatı çözümlenebilen, kültürü anlayan, sergi, sanat galerisi, tarihî çevre ve müzeleri gezme alışkanlığı edinmiş bir kişiliğe sahip olmaları,
13. Görsel sanatlarla ilgili meslekleri tanıyarak, ilgi ve yetenekleri doğrultusunda meslek seçimi yapmaları,
14. Hoşgörülü, insan haklarına saygılı, barışçı bir kişiliğe sahip olmaları,

- 15.Doğayı seven, çevreye saygılı, estetik duyarlılık kazanmış bir kişiliğe sahip olmaları,
 16.Özgüveni gelişmiş, farklılıkları yakalayabilen, problem çözme becerisi gelişmiş, gözlemin ve araştırmanın önemini kavramış, yaratıcı ve üretken bir kişiliğe sahip olmaları amaçlanmaktadır.

Beceriler

Beceri; öğrencilerde, öğrenme süreci içerisinde kazanılması, geliştirilmesi ve yaşama aktarılması tasarlanan kabiliyetlerdir. Görsel Sanatlar (Resim) Dersi 9,10,11,12 sınıf düzeyinde ortak 8 beceriyi kazandırmanın yanısıra kendine özgü 9 beceriyi de kazandırmayı amaçlamaktadır. Bu beceriler aşağıda gösterilmiştir.

- Eleştirel düşünme
- Yaratıcı düşünme
- İletişim ve empati
- Problem çözme
- Bilgi teknolojilerini kullanma
- Girişimcilik
- Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanma
- Karar verme
- Gözlem ve görsel algılama
- Zaman ve mekânı algılama
- Katılım ve iş birliği
- Araştırma-Sorgulama
- Kendini sanat yoluyla ifade etme
- Planlı ve düzenli çalışma
- Görsel sanatlarla ilgili teknikleri uygulama
- Estetik duyarlılık
- Özgüven

Değerler

Değer, toplumun varlığını, işleyişini, devamını sağlamak ve sürdürmek için doğru ve gerekli olduğu kabul edilen ortak düşünce, ahlaki ilke ve inançlardır.

- Dayanışma
- Hoşgörü
- Bilimsellik
- Sevgi
- Saygı
- Duyarlılık
- Vatanseverlik
- Barış
- Sorumluluk
- Açık görüşlülük
- Tutarlılık
- Sabır
- Dürüstlük
- Özgürlük
- Özgünlük (MEB, 2009: 31)

2. 1. 7. Görsel Sanatlar Dersi Öğrenme Alanları

Beceri bilgi kavram ve değerlerin bir bütün olarak görülebildiği; öğrenmeyi organize eden Ortaöğretim görsel sanatlar eğitimi programı üç öğrenme alanı altında yapılandırılmıştır. Bu yapılar Görsel Sanat Kültürü, Görsel Sanatlarda Biçimlendirme, Tarihi Çevre ve Müze Bilincidir.

Tablo 1. Orta Öğretim Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Alanları

ORTAÖĞRETİM GÖRSEL SANATLAR DERSİ ÖĞRETİM ALANLARI		
Görsel Sanat Kültürü	Görsel Sanatlarda Biçimlendirme	Tarihi Çevre ve Müze Bilinci

2. 1. 7. 1. Görsel Sanat Kültürü

“Görsel Sanat Kültürü” öğrenme alanında, öğrencilerin ulaşmaları beklenen kazanımlar, “estetik”, “sanat eleştirisi”, “sanat tarihi” gibi varlığını sanattan alan diğer disiplinlerin birbiri içine geçirilerek sarmal olarak verilmesiyle oluşturulmuştur (MEB, 2009: 34).

Görsel sanatlar kültürü bireyin sanatçı ve zanaatçı arasında farkı kavrayabilmesini, her ikisinin de toplumdaki yeri ve önemini kavrayabilmesini sağlamak için bireyin sanatsal uygulamalar yaparak, sanattan zevk alan bireyler olarak yetişmesini, sanat eserlerini çözümleyerek sanat eserini diğerlerinden ayırt etmesini ve böylelikle sanatın toplumdaki önemini kavramasını sağlar (MEB, 2006).

Görsel sanatlar bireyin yaşamının ve onu çevreleyen toplumun vazgeçilmez bir alanını oluşturur. Birey, bilerek ya da bilmeyerek yaşamının her kesitinde bir görsel sanat ürünü ile karşı karşıyadır. Bu gerçeklik onu hem ruhsal, hem de fiziksel olarak etkilemektedir (Buyurgan ve Mercin, 2005).

Görsel Sanatlar Kültürü alanı ile öğrencilerin kültürel değerlerimize duyarlı ve evrensel düşünceye sahip bireyler olmaları beklenmektedir. Böylelikle sanatsal uygulamalar yapan ve sanat yapmaktan zevk alan bireylerin yetiştirilmesi hedefinin yanı sıra bir sanat eserini çözümleyebilen, sanat eseri niteliğini içerenle bu niteliği içermeyeni değerlendirebilen, sanatçı ile zanaatçı farkını algılayabilen ve her ikisinin de toplumda yerini ve önemini kavrayabilen, daha da önemlisi sanatçı ile sanatçı olmayanı birbirinden ayırt edebilen çağdaş bir nesil yetiştirilmesi hedeflenmektedir” (MEB, 2009: 34).

2. 1. 7. 2. Görsel Sanatlarda Biçimlendirme

Bu öğrenme alanı görsel sanatların okul düzeyinde yapılabilecek bütün çalışmalarını kapsar. Bu çalışmalarda bilgi ve beceri deneyimlerle, alıştırmalarla elde edilir. Buradaki bilgi kuramsal öğretimi malzemesi olmaktan çok her çalışma sonunda öğrencide oluşan niteliksel birikimdir (Kırıçoğlu, 2002).

Nokta, çizgi, renk, şekil, biçim (form), değer (valör), doku, ton, mekân gibi “sanatsal düzenleme öğeleri” ile denge, ritim, oran-orantı, hareket, zıtlık, bütünlük, vurgu (etki), örüntü (örnek) gibi “sanatsal düzenleme ilkeleri”nin, seçilen etkinlik, önerilen yöntem ve teknikler eşliğinde, duyuşsal ve devinimsel kazanımlara yönelik uygulamalar geliştirildiği

ve pekiştirildiği öğrenme alanından bir tanesidir. Bu alanla öğrencilerin kendilerini sanatı kullanarak daha iyi ifade edebilmelerini, görsel sanatla ilgili teknikleri ve yöntemleri kullanma becerisini kazandırmaktır. Öğrencilerin bireysel ve toplu çalışmalarında sorumluluk alarak bu sorumlulukları yerine getirebilme, çalışmayı, zamanı verimli kullanmayı öğrenebilmeleri sağlanmaktadır. Görsel dünyayı algılayarak algı birikimini ve hayal gücünü geliştirmeleri hedeflenmektedir (MEB, 2009: 35).

2. 1. 7. 3. Tarihi Çevre ve Müze Bilinci

Müze, “Kültürel değerlere sahip bir bütünü çeşitli araçlarla korumak, incelemek, değerlendirmek ve özellikle halkın estetik beğenisinin yükselmesi ve eğitimi için sergilemek amacıyla kamu yararına çalışan, sanata, bilime, tarihe, sağlığa, teknolojiye ait koleksiyonları bulunan sürekli kurumlardır” (Riviere,1962: 23-24).

Günümüzde müzelerin en önemli işlevleri arasında müze eğitimi de yer almaktadır. Türkiye’de, ilköğretim programında 2004 yılında yapılan değişiklikle birlikte yapılandırmacı yaklaşım benimsenmiştir. Yapılandırmacı yaklaşım kapsamında müzeler önemli ölçüde eğitim-öğretim ortamları olarak görülmeye başlanmıştır. Bu nedenle ülkemizdeki müzelerin eğitim işlevi daha da önem kazanmıştır.

Ülkemiz tarihî ve kültürel eserler bakımından çok zengin bir mirasa sahiptir. Zengin bir kültür hazinesine sahip olan ülkemizde, ne yazık ki tarihî çevre ve müzelere karşı duyarlılığın, tarihî eserlere sahip çıkma ve koruma bilincinin tam anlamıyla oluşmadığı görülmektedir. Bu nedenle ülkemizin birçok yerinde var olan tarihî eserler, yok olma tehlikesiyle karşı karşıya bulunmaktadır. Bu olumsuz durumun oluşmasını hazırlayan nedenlerden en önemlisi, toplumumuzdaki bu konuyla ilgili eğitimin eksikliğidir (Özteke, 2004).

Bu nedenle liselerde Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programı’nda “Tarihî Çevre ve Müze Bilinci” adı altında bir öğrenme alanı oluşturulmuştur.

Bu öğrenme alanında başta arkeoloji ve etnografya müzeleri olmak üzere tüm tarihî çevre, müze ve sanat galerileri, görsel sanatlar eğitimi için duvarsız derslikleri ya da atölyeleri oluşturmaktadır. Müze ve galeriler ayrıca sahip oldukları zengin koleksiyonlar ve sergileme etkinlikleri yoluyla üzerinde yaşadığımız topraklarda yeşermiş olan farklı kültürlerin kuşaktan kuşağa aktarılmasına, farklı kültürlerin tanınmasına ve farklı insan ve topluluklarına yönelik hoşgörü geliştirilmesine, dolayısıyla dünya barışına önemli katkılar yapmaktadır (Buyurgan, 2005’ten aktaran MEB, 2009).

Müze eğitimiyle bireylere;

- Özgün sanat eserlerini tanıtmak,

- Sanatı, kültürel kaynakları ve tarihi içerikleriyle ilişkilendirmeyi,
- Sanatı hayatın bütünüyle ilişkilendirmeyi,
- Görsel okuryazarlığı öğretmek,
- Sanat eserlerine bakarak ve yaparak uygulamalı yaşantılar sunmak amaçlanmaktadır (Özsoy, 2003).

Müzelerde sanat öğretiminde sanat tarihi, sanat eleştirisi, estetik gibi sanatla ilgili bilimlerden yararlanılarak, sergilenen eserlerden yararlanılarak öğrencilere özgün çalışmalar yaptırılabilir. Böylelikle “görsel sanatlar biçimlendirme”, “görsel sanatlar kültürü” yanı sıra “müze bilinci” adı altında verilmesiyle bütünlük sağlanmış olur. Müze bilinci alanında sadece müzeler değil aynı zamanda anıtlar, sanat galerileri vb. yer almaktadır (MEB, 2006).

2. 1. 8. Görsel Sanatlar Dersi Alt Öğrenme Alanları

Alt öğrenme alanı; öğrenme alanlarının içeriğine göre konu, kazanım ve etkinliklerin ayrı ayrı ele alındığı bir yapılan oluşmaktadır.

Programda 9., 10., 11., ve 12. sınıf görsel sanatlar dersine göre alt öğrenme alanları aşağıdaki gibi oluşturulmuştur.

Tablo 2. Görsel Sanatlar Dersi 9., 10., 11., ve 12. Sınıfların Alt Öğrenme Alanları

ORTAÖĞRETİM GÖRSEL SANATLAR (RESİM) DERSİ ÖĞRENME ALANLARI			
	Görsel Sanat Kültürü	Görsel Sanatlarda Biçimlendirme	Tarihi Çevre ve Müze Bilinci
9. Sınıf Alt Öğrenme Alanları	Sanata Giriş	Nokta Ve Çizgi	
	Görsel Sanatlarla İlgili Meslek Alanları	Işık-Gölge ve Açık-Koyu	
	Sanat Eserlerini İnceleme	Doku	Tarihî Çevre Ve Müzelerde İnceleme Ve Uygulama I
		Perspektif	
		Renk	
	Renkli Resim Uygulamaları I		
	Desen Çalışmaları I		
10. Sınıf Alt Öğrenim Alanları	Türk Süsleme Sanatları	Desen Çalışmaları II	
	Cumhuriyet Öncesi Türk Resim Sanatı	Renkli Resim Uygulamaları II	Tarihî Çevre Ve Müzelerde İnceleme Ve Uygulama II
	Çağdaş Türk Resim Sanatı	Üç Boyutlu Çalışmalar	
11. Sınıf Alt Öğrenim Alanları	Avrupa Resim Sanatına Genel Bakış	Desen Çalışmaları III	
	Çağdaş Sanat Akımları I	Grafik Sanatlar	Tarihî Çevre Ve Müzelerde İnceleme Ve Uygulama III
		Özgün Baskı Resim	
	Renkli Resim Uygulamaları III		
12. Sınıf Alt Öğrenim Alanları	Çağdaş Sanat Akımları II	Desen Çalışmaları IV	
		Karikatür Sanatı	
		Renkli Resim Uygulamaları IV	Tarihî Çevre Ve Müzelerde İnceleme Ve Uygulama IV
		Tekstil Tasarım	
		Endüstriyel Tasarım	
	Fotoğraf Sanatı		

2. 1. 9. Görsel Sanatlar Dersi Kazanımları

Kazanımlar; öğrencinin öğrenme süreci içerisinde planlanmış ve düzenlenmiş yaşantılar yoluyla edinmesi beklenen bilgi, beceri, değer, tutum ve alışkanlıklardır. Görsel Sanatlar Dersi Program kazanımların öngördüğü bir içerikle sınırlıdır, öğrencilere tüm kazanımların edindirilmesi gerekmektedir (MEB, 2009).

Bu kazanımların yaratıcılık ile ilişkilerine baktığımızda Görsel Sanatlar Dersi programının 9. Sınıflarda yer alan 79 kazanımdan 8 tanesi yaratıcı düşünme becerisini geliştirmeye yöneliktir. Bu kazanımlar öğrencide estetik kaygı ile noktayı ve çizgiyi kullanarak özgün tasarımlar oluşturmasını sağlar. Öğrenci gördüğünü, düşündüğünü

çizgilerle ve noktalarla yüzey üzerinde ifade etmesi becerisi geliştirir. Estetik kaygı ile doku çalışması yaparak doku hakkında yaratıcı fikirler geliştirir. Perspektif ilkelerine uyarak iç ve dış mekân tasarımları yapar. Görsel sanat uygulamalarında renk uyumlarından ve zıtlıklarından yararlanarak farklı tasarımlar ortaya çıkartır. Farklı renk uyumlarından da yararlandığı gibi renk ve leke değerlerini resim yüzeyinde uygular. Renkli resim uygulamalarında sanatsal düzenleme ilkelerinden yararlanır. Tarihî çevrelerdeki, müzelerdeki ve sanat galerilerindeki eserlerden yola çıkarak iki boyutlu tasarımlar yapar.

Ortaöğretimin ilk yılında verilen bu yaratıcı etkinliklerin devamında öğrenci 10. Sınıfta da yaratıcı süreçlerini devam ettirmektedir. Görsel Sanatlar Dersi programının 10. Sınıflarda yer alan 51 kazanımdan 8 tanesi yaratıcı düşünme becerisini geliştirmeye yöneliktir. Bunlardan ilki öğrencilerin Türk süsleme sanatlarını korumaya duyarlılığı geliştirerek bu sanat dallarından faydalanarak yaratıcılığını gelişimine katkıda bulunur. Sulu boya tekniğini resim çalışmalarında kullanır, farklı ve özgün tasarım oluştururlar. Sulu boya tekniği ile beraber pastel ve guaj boya tekniğini kullanırlar. Kolaj tekniğinde renkli kağıtları veya tasarımlarına uygun biçimleri kullanarak özgün tasarımlar oluştururlar. Türk süsleme sanatlarından esinlenerek özgün tasarımlar yaparlar. Çeşitli formlarla üç boyutlu çalışmalar yaparlar. Tarihî çevrelerdeki, müzelerdeki ve sanat galerilerindeki eserlerden yola çıkarak üç boyutlu tasarımlar yaparlar.

Öğrenciler 11. Sınıfa geçtiklerinde kazanımları daha özgün biçime döner ve bu sefer öğrenciler tamamen kendilerine özgün yaratıcı fikirler ortaya koymaya başlarlar. Görsel Sanatlar Dersi programının 11. Sınıflarda yer alan 36 kazanımdan 7 tanesi yaratıcı düşünme becerisini geliştirmeye yöneliktir. Bu sınıfta öğrenciler yazının grafiksel etkilerini çalışmalarında kullanır. Tanıtım amaçlı grafik tasarımlar yapar. Atatürk temasını grafik çalışmalarında kullanılır. Özgün baskı resim çalışmalarında sanatsal düzenleme ilkelerini uygular. Seçilen baskı tekniklerini uygular. Çalışmalarında yağlı boya / akrilik boya tekniğini uygular. Son olarak da tarihî çevrelerdeki, müzelerdeki ve sanat galerilerindeki eserleri, özgün çalışmalarında örnek alır.

Görsel Sanatlar Dersi programının 12. Sınıflarda yer alan 42 kazanımdan 12 tanesi yaratıcı düşünme becerisini geliştirmeye yöneliktir. Öğrenciler son sınıfa geçtiklerinde kompozisyonda mekân-figür ilişkisini uygularlar. Somut biçimleri form, hacim ve doku açısından deforme ederek farklı şekilleri farklı formlara dönüştürürler. Verilen bir konuyu mizah anlayışı içinde karikatürize ederler. Estetik kaygı ile fotoğraf çekerler. Gözlemlenme, çözümlenme ve düzenleme çalışmaları yaparlar. Seçtiği renkli resim tekniği ile soyut resim çalışması yaparlar. Zihinden resim çalışmaları yaparlar. Seçtiği bir çağdaş sanat akımından yola çıkarak özgün bir çalışma yaparlar. Geleneksel Türk motiflerini tekstil tasarımlarında kullanırlar. Özgün tekstil tasarımları yaparlar. Endüstriyel ürünler için özgün

tasarımlar yaparlar. Tarihî çevrelerde, müzelerde ve sanat galerilerinde bulunan eserlerden yararlanarak desen çalışmaları yaparlar.

Kazanımlardan da anlaşılacağı üzere yaratıcı düşünme ile ilgili ve genel program kazanımlarında bireysel farklılıkları dikkate alan öğrenci merkezli öğretim ve öğrenme stratejileri benimsenmiştir.

2. 2. Yaratıcılık

Yaratıcılık (creativity) kavramı Latince "creare" sözcüğünden gelip, "doğurmak, yaratmak" anlamına gelmektedir (San, 2004: 13). Yaratıcılık insan yaşamının her döneminde var olan bir yetenek, bilinenden yeni özgün bir sonuca ulaşma, bir takım sorunlara yeni çözüm yolları bulabilme çabasıdır şeklinde tanımlanabilmektedir (Yılmaz, 2007: 19).

Yaratıcılığın genel kabul görmüş kesin bir tanımı yoktur. Farklı alanlar incelendiğinde çok sayıda tanımla karşılaşılmaktadır. Öncelikle yaratıcılık ile ilgili kavramların sözlük anlamlarını ele almak faydalı olabilir. Türk Dil Kurumu Türkçe sözlükte yaratmak sözcüğü "Zeka, düşünce ve hayal gücünden yararlanarak, daha önce olmayan bir şeyi yapmak, üretmek, gerçekleştirmek veya ortaya koymak"; yaratıcılık sözcüğü "herkeste var olduğu kabul edilen, yeni ve özgün bir şeyi tasarlama, bulma gerçekleştirme yeteneği" olarak açıklanmaktadır. Yaratıcılık ile ilgili kavramlar ise şöyle özetlenmektedir; "yaratma, form verme, yenilik, buluş, orijinallik, üretkenlik, vb." Bu tanımlarla beraber yaratıcılık herkesin aynı şekilde gördüğü bir şey üzerinde farklı düşünebilme yeteneği, tutum veya davranışı önceden var olan nesne veya kavramları ele alıp bunları yeni bir amaç için farklı ve sıra dışı şekillerde ilişkilendirme becerisidir (Doğan, 2011).

Yaratıcılık için yapılmış yüzlerce tanım literatürde yer almaktadır. Bir diğer tanım ise "Daha önceden kurulmamış ilişkiler arasındaki ilintileri kurabilme, böylece yeni bir düşünüş şeması içinde, yeni yaşantılar, deneyimler, yeni ve özgün düşünceler ve yeni ürünler ortaya koyabilme yetisidir" (Landau, 1974: 10).

Yaratıcı insan, yaratıcı süreç içinde, geçmişinden, birikiminden, deneyimlerinden, algılarından, hayal gücünden yola çıkarak, sezgi ve araştırma ile yaratıcı ürünler, yapıtlar oluşturur. Bu süreç içerisinde gidilen yol orijinal, varılan sonuç özgün olmalıdır (Atan, 2007: 63).

Her bireyde farklı seviyelerde bulunan bir özellik olan yaratıcılık, yaratıcı düşünme ve değişen dünyaya uyum sağlamada önemli bir beceri haline gelmiştir. Yaratıcılık; aile, eğitim-öğretim programı, çevre gibi faktörlerden dolayı körelebileceği gibi özel programlar ve teknikler sayesinde de geliştirilebilir (Runco, 1996'dan aktaran: Karataş ve Özcan,

2010). Yaratıcılığın temellerin oluşmaya başladığı yıllar okulöncesi ve ilkökul yıllarıdır. Bu yüzden anne babalar, çocukla ilgilenen diğer yetişkinler ve öğretmenlerin çocuğun bu yıllarını iyi değerlendirmeleri yaratıcı nesillerin oluşması açısından son derece önemlidir (Yenilmez ve Yolcu, 2007).

Çocuklarda yaratıcı düşünme yeteneğinin gelişmesi ile ilgili olarak yaptığı bilimsel çalışmalarla önemli bir yere sahip olan Torrance yaratıcılığı, "sorunlara, yetersizliklere, bilgi eksikliğine mevcut olmayan elemanlara, uyumsuzluklara karşı duyarlı olma, güçlükleri belirleme, çözümler arama tahminler yapma ve eksikliklerle ilgili olarak hipotezler kurma ya da hipotezleri değiştirme, çözüm yollarından birini seçme ve deneme, yeniden deneme, daha sonra da sonuçları ortaya koyma" olarak tanımlamaktadır (Aslan, 2001).

Çocukta yaratıcılık gelişimi, yaşamının ilk yıllarında, özellikle oyun etkinliğinde bulunduğu dönemlerde kendini göstermeye başlar. Yaratıcılık diğer alanlara kademeli bir şekilde yayılır. Çocukluk yılları, çocuğun araştırmaya ve keşfetmeye eğilim gösterdiği yıllardır. Çevresini anlamaya, tanımaya çalışan çocuk, duyu organlarını kullanır. Fakat günümüz çocukları duyularını yeterince kullanamamaktadırlar. Bunun en önemli nedeni ise yaşadıkları betonlaşmış çevredir. Böylesi bir çevre çocukların duysal algılamalarını sadece görme ve işitme ile sınırlandırmaktadır (Serpemen, 1998: 97).

Bu sınırlamaların önüne geçerek, yaratıcılığın erken yaşta keşfedilip, geliştirilmesinin önemi, eğitim sistemi içerisinde yaratıcı güce sahip bireylerin ortaya çıkarılması ve uygun eğitim ortamının sağlanması gerekliliğini ortaya koymaktadır. Yaratıcı bireyin kişilik özellikleri ve düşünce yapısı, verilecek eğitimi şekillendirmede büyük önem taşımaktadır (Koçoğlu ve Köymen, 2003).

Yaratıcı tiplerin en önemli özellikleri şöyle sıralanabilir;

- Hareketlidirler ve oyuna düşkündürler.
- Merak duyguları fazladır, her şeyi kurcalamak, çevresindeki olan biteni öğrenip araştırmak isterler.
- Karşılaştıkları problemleri çözmek için yeni yollar ararlar.
- Olayların ayrıntılarında gözlem yaparlar.
- Sürekli yeni buluş yapmak isterler
- Araştırma ve deney yapma istekleri fazladır.
- Hayalcidirler.
- Resim yapma ve yeni biçimler ortaya koyma istekleri fazladır (San, 1978).

Yukarıdaki maddelerden anlaşılacağı gibi, yaratıcı insan tipini eğitmek alışılmış geleneksel eğitim sistemiyle değil, özel eğitim programlarıyla mümkün görünmektedir (Boydaş, 1997).

2. 2. 1. Yaratıcı Düşünmenin Önemi

Yaratıcı düşünme ve yaratıcılık aynı anlama gelmemesine rağmen birbiri yerine kullanılan kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Yaratıcı düşünme daha çok zihinsel etkinlikleri içine alırken yaratıcılık hem zihinsel hem de performansa dayalı etkinlikleri kapsamaktadır. Yaratıcı düşünme ve yaratıcılığı karşılaştırdığımızda yaratıcılığın daha kapsamlı bir kavram olduğu kabul edilebilir.

Iowa eğitim bölümü yaratıcı düşünceyi, sentezleme, ekleme ve imgeleme boyutlarında oluşan bir düşünce biçimi olarak ele almaktadır.

Sentezleme basamağında: Analogik düşünme ile benzetimlerle düşünebilme becerisi kazandırma, özetleme ile belirli problemleri çözmek amacıyla yapılan araştırma sonuçlarında orijinal sonuçlar çıkarmada kullanılabilen stratejiler, hipotez kurmada probleme ilişkin çözüm alternatifleri üretme ve riskleri göze alabilme son olarak da planlama aşamasında problemleri çözmeye başlamadan önce üzerinde ustaca düşünerek çözüm adımlarını oluşturma boyutlarında değerlendirilebilir.

Ekleme basamağında: Büyük düşünerek basit fikirler yerine daha orijinal ve kişisel düşünceler üretme ve sentezler yapabilmek, düşünce değiştirmede başarılı olmanın tek bir fikre saplanıp kalarak gerçekleşmeyeceği gerçeğine bağlı olarak, düşünceleri değiştirme, yeni düşünceler kazanma veya gerçekleştirmeye açık olma, Yaygınlaştırma aşamasında düşüncenin biçimsel işleyişi yanında, olası en iyi sonuçlara ulaşabilmek için gerekli olan genişlikte ve bir disipline bağlı olarak işleyen süreçlerine sahip olma, Kategorileri değiştirme aşamasında problemlerin çözümünde yaratıcılığı kullanabilmek için farklı perspektifleri göz önünde tutabilme veya vizyonların yeniden gözden geçirilmesi ve son olarak Somutlama aşamasında düşünce ya da hayal gücüyle kurulan ilişkileri çeşitli materyal vb. ile açık bir biçimde gösterebilme boyutlarında değerlendirilebilir.

İmgeleme basamağında: Akıcılık ile problemleri çözerken geçerlik düzeyleri yüksek düşünceler üretme ve bunlar arasında ilişkileri kolayca kurma, Kestirme (tahmin) aşamasında taslak veya model kurarak düşünme, herhangi bir görüş geliştirme sırasında geleceğe yönelik öngörülerde bulunabilme, Kuramsal düşünme de yeni çözümleri oluştururken zorunlu riskler alarak düşünceleri orijinal bir noktada birleştirebilme, Zihinde canlandırmada hayal gücü yardımıyla daha kontrollü ve esnek düşünmeyi becerebilme ve son olarak sezgilemek aşamasında mantıksal düşüncenin varlığına ek olarak alınan karar ve düşüncelere inanma, kararlar alabilme boyutlarından oluşmaktadır (Iowa, 2000).

Gruplandırılmalara bakıldığında yaratıcı düşünmenin artık bireylerde zeka, yetenek, çevre, eğitim vb. etkisi ile doğru orantılı olarak artabilir. Doğuştan getirilen yaratıcılık bütün bu etkenlerde dolayı kişiden kişiye ayrı özellik gösterebilir. Yaratıcılık eğitimini

insanoğlunun yaratıcı potansiyelini ortaya koyabilmesi için gerekli yaşantıları sağlamak olarak da düşünebiliriz.

2. 2. 2. Yaratıcı Düşünmenin Aşamaları

Yaratıcı düşünme alanında yapılan araştırmalar sonucunda yaratıcılığın belirli aşamalardan geçtiği görülmektedir. Yaratıcı fikirler belli bir sürecin tamamlanmasıyla ortaya çıkmaktadır.

Herrmann'ın 1988 yılında geliştirmiş olduğu beyin şemasında, yaratıcılığın kaynağının beyin olduğu ve sadece bir bölümün değil, beynin tümünün yaratıcılığa kaynaklık ettiği görülmektedir. Bunu bilmenin, yaratıcılığa yönelmek veya yönlendirilmek, yaratıcılığını geliştirmek ve yaratıcı süreci uygulamak açısından büyük önem taşımaktadır (San, 1993).

Yaratıcı düşünmenin her aşamada ilgiyi dağınık olarak gören Hermann (1988), uygulama için devreye gene tümel beyinin girdiğini, ancak B bölümünde başlayıp, A,C ve D bölümlerini daha sonra içine aldığı ileri sürmektedir (San, 2008), (Şekil 1).

Şekil 1. Tüm beyinle yaratıcılık hazırlık/kuluçka/aydınlanma/gerçekleme

Graham Wallace (1926) tarafından saptanmış ve klasikleşmiş olan yaratıcılık, dört aşamalı bir model şeklinde açıklamıştır. Bu aşamalar; Hazırlık, Kuluçka, Aydınlanma, Gerçekleme-Doğrulama olarak ifade edilmiştir.

2. 2. 2. 1. Hazırlık Aşaması

Bu dönemde, sorun, gereksinim ya da gerçekleştirilmek istenen şey saptanır, tanımlanır. Çözüm ya da gereklilikler için ise malzeme toplanır ve çözümün gerekliliği bakımından kıstaslara vurulur. Bu adım kişiyi psikolojik olarak hazırlar, başarıya isteğini güçlendirdiği gibi konuya odaklanmayı da kolaylaştırmaktadır. Bazen bu çeşit zihinsel hazırlılar yıllarca sürebilir.

2. 2. 2. 2. Kuluçka Aşaması

Kuluçka aşamasında ise sorundan çıkarak geriye gidilir. Fikirler sindirilir. Düşünme süreci gözden geçirilir ve sorun, zihnin irdelemesine, incelemesine bırakılır. Bu dönem hazırlık aşamasındaki gibi, dakikalar sürebileceği gibi haftalar ya da yıllar sürebilir. Dalgın ve derin düşünme, bilinçaltı süreçler, görselleştirme ve duyuşsal algılar çalışmaktadır (San, 1993).

2. 2. 2. 3. Aydınlanma Aşaması

Bu aşama, düşüncenin veya yeni bir fikrin ortaya çıkması ile bir fikir veya çözümün aniden zihinde uyanması sonrasında sona ermektedir. Bu durum, genellikle yaratıcı kişinin aklında bir anda çakan bir şimşek gibidir ve iç görü zenginliği içinde gelişmektedir. Beyin bu gelişmeleri kaydedip çözümün tanımlanması ve uygulamaya geçilmesi için sağlama işlemini yapar. Bu işlemler birkaç dakika ya da birkaç saat sürer (Üstündağ, 2005).

2. 2. 2. 4. Gerçekleştirme-Doğrulama (Üretme) Aşaması

Aydınlanma aşamasında ortaya çıkan ne ise, onun gereksinimlerini karşılayıp karşılamayacağını, hazırlık aşamasında saptanmış ölçütlere uyup uymayacağını anlaşılması ve gösterilmesi için yapılan bir dizi etkinlik yer alır. Kısaca, eğer çözüm ihtiyaç durumu için uygun ise çözümün genelmesi ve uygulanabilirliğinin sağlanması aşamasıdır (San, 2008).

Her yaratma eyleminde tüm evrelere birebir rastlanılmayabilir. Bazı aşamalar keşilebilir veya iç içe girebilirler. Bu kavramlar yaratıcılık süreci içerisinde neler olduğu konusunda bizlere önemli bilgiler ve ipuçları vermektedir.

2. 2. 3. Yaratıcı Kişilerin Özellikleri

Bireylerin kişilik özellikleriyle bütünleşmiş olan yaratıcılık, kişiliğin en üst boyutunda yer alarak tüm bilgi birikiminin kişiliğe uygun olarak sentezleyip yeni bilgilere, yapıtlara ya da ürünlere dönüştürülmesi şeklinde gerçekleşmektedir. Çok sayıda araştırmacı, yaratıcılık ve çeşitli kişilik veya davranış özellikleri arasında bağlantılar kurarak araştırmalar yapmışlardır. Bu araştırmaların sonucunda yaratıcılığı kişilik özelliği olarak ele alanların yanı sıra, yaratıcı kişinin en belirgin özelliklerini onun kişiliği içinde tanımlayan çalışmalara da rastlanmıştır.

Stein 1974'de yaptığı araştırmada başka araştırmacıların çalışmalarını da dikkate alarak, yaratıcı kişinin özelliklerini şu şekilde sıralamıştır:

- Yaratıcı bireyler başarılıdır.
- Yaratıcı bireyler düzen gereksinim ile motive olurlar.
- Yaratıcı bireyler meraklıdır.
- Yaratıcı birey öz gerçekleştirme yanlısıdır.
- Yaratıcı bireyler baskıyı reddederler.
- Yaratıcı bireylerin motivasyonu sürekli ve aynı zamanda iş yapmayı seven ve bu konuda kapasite sahibi olan, kendini disipline eden, sabırlı, dinamik ve bir işi tamamına erdiren kişilerdir.
- Yaratıcı bireyler bağımsız ve özerktirler.
- Yaratıcı bireyler yapıcı eleştiride bulunurlar, bu nedenle kolay memnun olamazlar.
- Bilgileri geniş, çeşitli ilgileri olan çok yönlü kişilerdir.
- Duygu ve heyecana açıktır. Onlar için hissetmek düşünmekten daha önemli ve öznedir.
- Değer verme ve yargılamada estetik yönleri ağır basar.
- Yaratıcı bireyler kadınımsı ilgiler olarak tanımlanan konularda daha özgür ve açık davranırken, erkeğe özgü saldırganlıktan yoksundurlar.
- İnsanlar arası ilişkilere daha az ilgi duyarlar. Sosyal faaliyetlere, ilişkilere katılmaya istekli değildirler.
- Kendilerini yaratıcı olarak görürler.
- Önzeli ve duygu sezilidirler.

- Kendilerini daha az eleştirirler.
- Diğer kişileri etkileyebilmektedirler.

Yaratıcı insanlar kendi düşünme özelliklerini bilip, bu özellikleri denetim altına almada ve yönlendirmede sorumluluk gösterirler. Ancak diğer kişilerden farklı düşünce yapısına sahip olmaları, hayal güçlerinin zenginliği, bu kişileri gruptan dışlanmaya ve yalnızlığa itebilmektedir (Aslan, 2001).

Torrance'ın oluşturduğu yaratıcılığa ilişkin kişilik özelliklerinden bir kısmı şöyle özetlenebilir:

- Düzensizliğe, karışıklığa tolerans,
- Serüvenci,
- Güçlü sevecenlik,
- Başkalarının farkında,
- Sürekli herhangi bir şeyle meşgul,
- Gizemli olana ilgi,
- Güç işlere el atma,
- Dış dünyaya karşı çekingen,
- Cesaretli,
- Bilinçli ve köklü kurallara bağlılık,
- Görgü kurallarına uymayan,
- Sağlık kurallarına uymayan,
- Mükemmelliğe karşı istek,
- Kararlı,
- Farklı değer hiyerarşisine sahip olan,
- Gayri memnun,
- Aşırı düzenlemeden rahatsız olan,
- Coşkulu ve coşkusal duyarlık,
- Enerjik,
- -Kolay beğenmeyip, hata bulan,
- "Farklı" diye tanınmaktan korkmayan,
- Güzelin, iyinin, alışılmışın dışında olduğunu bilen, -
- Merak ve yalnızlığı seven,
- Bireysel, sezgili, çalışkan,
- Duygularını bastıramayan,
- Otoriteye ters gelen ve direnen,
- Amaca giden ya da kararlı,

- Dik kafalı, değişen mizaçlı, kolay ikna olmayan,
- Görsel algısı güçlü, çeşitliliğe değer veren, riske girmekte istekli,
- Bazen kendi dünyasına çekilmiş sessiz sakin,
- Kolay kıskırılabilir ve kızdırılabilir,
- Düşünmeden harekete geçen,
- Karmaşık bir kişiliği olan,
- Kaygılı (Tütüncü, 2006).

Yukarıda yaratıcılık tanımlarından da ortaya çıktığı gibi, yaratıcılık ortamını bulduğu zaman gelişebilmektedir. Yaratıcı bir kişilik ise, en başta merak, sabır, buluş yapma yetisi, serüvenci düşünce, imgelerle düşünebilme, deney ve araştırmalardan kaçmayan ve yargılara varabilen bir kişilik yatmaktadır (San, 2008).

2. 2. 4. Yaratıcılığı Geliştiren ve Destekleyen Etmenler

Günümüzde yaratıcılığı geliştiren ve destekleyen etmenler ile ilgili olarak araştırmalara bakıldığında birbirleri arasında farklılıklar gösteren başka görüşlerin yer aldığı görülmektedir.

Yaratıcılığı geliştirmek için en etkili yolun yaratıcı insanları incelemek ve onların yöntemlerini kullanmak olduğunu düşünen Yıldırım (2003); kalıtım, eğitim ve çevre koşullarından bağımsız kullanımı kolay olan yöntem ve yaklaşımları aşağıdaki başlıklar altında toplamıştır:

- Farklı olmayı göze almak ve esnek düşünebilmek,
- Yargılamayı geciktirmek ve kavramları ilişkilendirebilmek,
- Çabuk düşünebilmek,
- Konuya odaklanabilmek,
- Hayal gücünü kullanabilmektir.

Yukarıdaki ifadelerden de anlaşılacağı gibi yaratıcı davranışların bireyi etkilediği görülmektedir. Bu nedenle, ailede ve okulda yaratıcı yeteneklerin gelişmesine olanak sağlayacak ortamlar yaratılması yaratıcılığın gelişmesine olanak sağlayabilir.

Yaratıcılık gelişimi diğer gelişim özelliklerine benzemez. Bu bireysel farklılıkları dikkate alan eğitim öğretim programı geliştirilmelidir. Eğitim süreci bu anlayışa göre planlandırılmalıdır. Yaratıcılığı geliştirme çalışmaları sırasında öğrenciler ve öğretmenlerin bilmedikleri yararlı olabilecek tekniklerden bazıları aşağıda verilmiştir (Doğan, 2011).

Kapsamlı düşünme: Farklı kaynakları kullanarak çok fazla bilgi sahibi olmayı ve sorunların çözümünde birden fazla teknik kullanmayı ifade etmektedir. Çok sayıda benzer

ve farklı düşünceleri karşılaştırma şansı arttıkça çözümün orijinal olma olasılığı da artacaktır.

Beyin Fırtınası: Grup çalışmasıdır. Yaratıcı bir sınıfta yaratıcılığı geliştirmek isteyen bir öğretmen tarafından, yaratıcılıklarını geliştirmek isteyen öğretmenler tarafından bu tekniğin sık olarak kullanılması yararlı sonuçlar doğurabilir.

Kuluçka Tekniği: Bir sorun üzerinde yeterince yoğunlaştıktan sonra dikkat başka yere çevrilir. Sorunun çözümü bilinçaltına bırakılır ve birey bilinç düzeyinde sorundan habersiz görünür. Bu habersizlikten en iyi çözüm yoluna ulaşılması amaçlanır.

Not Alma Tekniği: Eskiz, karalama kağıdı gibi araçlar kullanılarak, çağrışımla akla gelen düşünceler veya çözümler kağıda aktarılır.

Sentez Tekniği: Buluşlar çoğu zaman birbirine zıt öğelerin bir araya getirilmesiyle ortaya çıkmıştır. Analogik düşünme, Sineklik düşünme, tümevarım gibi teknikler sentez tekniğinin başarılı olabilmesi için kullanılan diğer tekniklerdendir.

Not Defteri Kullanma: Araştırılan konu ya da çözülmesi gereken problemle ilgili problemlerin sürekli kaydedilmesi yaratıcı sonuçlara ulaşmayı hızlandırır.

Gezi ve Gözlem: Gözlem yaratıcılığın gelişmesi ve ortaya çıkarılması konusunda önemli bir teknik olarak görülmektedir.

Beynin Sağ Yarım Küresini Güçlendirmek: Beynimizin her iki yarım küresi yaratıcı düşünmeye temel oluşturmaktadır. Alışkanlıklarımız, kültür ve diğer bireysel kaygıların etkisiyle beynimizin daha çok sol yarım küresini kullanmaktayız. Bu nedenle beynimizin sağ yarım küresini kullanmaya yönelik etkinliklere önem vermeliyiz.

Kendiliğindenlik: Yaratıcılığın ortaya çıkması insanların kendiliğinden davranışlar sergilemesinden ortaya çıkmaktadır.

İraksak Düşünme: Alışılmıştan farklı düşünmeyi, ilgisiz bilgileri bir araya getirmeyi, belirsizlikten korkmamayı gerektiren düşünme biçimidir. İraksak düşünen bireyler ne klasik sorulardan hoşlanır ne de alışılmış kararlardan. Bu bireyler kendilerine özgü sorular sormak ve cevaplar bulmak isterler. Bu nedenle iraksak düşünme çocukların eğitiminde önemli rol oynarlar.

Analitik Düşünme: Analitik düşünmenin yaratıcı düşünmeye zıt olduğu söylene de birbirini tamamlamaktadırlar. Bu nedenle analitik düşünmenin yaratıcı düşünme üzerinde etkili olduğunu söylemek doğru olacaktır.

Eleştirel Düşünme: Eleştirel düşünce yaratıcı düşünmenin sonuna kadar var olmakta ve üretilen bilginin değerlendirilmesi amacıyla önemlidir. Eleştirel düşünme yaratıcı düşünmenin en yakın ilişki içinde olduğu düşünme biçimidir.

Yaratıcı Problem Çözme: Günlük yaşamda ve sınıfta karşılaşılan problemler genellikle çok boyutludur. Bu problemlerin çözümü yaratıcılık gerektirmektedir. Dolayısıyla

yaratıcı problem çözme de yaratıcılık olarak kabul edilebilir. Çünkü bir problemin çözümünde özgünlük, esneklik ve akıcılık gibi özellikler işe koşulmaktadır.

Örnek Olay: Günlük yaşamdan bir olayın sınıfa getirilmesi olduğundan günlük yaşamda karşılaşılan bir problem için çözümler üreten anlamında da gelmektedir. Bu bakımından yaratıcılığın gelişmesine katkısı fazladır.

Görüş Geliştirme: Özellikle belirgin kutuplaşmalar veya gelişmeler içeren konuların öğretiminde kullanılan bir tekniktir. Zıt görüşleri dinleme, bu fikirlere karşı kendi görüşlerini geliştirme, diğer bireyleri ikna etmek için tutarlı, güvenilir görüşler ileri sürme gibi çabaları kapsamaktadır.

Altı Şapka Tekniği: Bu teknikte çeşitli düşünceler farklı renklerdeki şapkalarla ifade edilir. Şapkaların renginden hangi tür düşünce olduğu anlaşılır. Beyaz şapka tarafsız görüşlerin, kırmızı şapka duygusal görüşlerin, siyah şapka karamsar görüşlerin, sarı şapka iyimser görüşlerin, yeşil şapka yaratıcı düşüncelerin, mavi şapka değerlendirme ile ilgili düşüncelerin geliştirilmesinde kullanılan bir tekniktir. Her konu için uygun konumlarda kullanılması faydalı olacaktır.

Ters Beyin Fırtınası: Beyin fırtınası tekniği ile aynı özelliklere sahiptir.

Yaratıcılıkta bireysel özelliklerin payı önemli bir yer tutmaktadır. Her bireyde eşit miktarda bulunduğunu, gelişme potansiyelinin de aynı olduğunu söylemek oldukça güç olabilir. Dolayısıyla, Güleryüz (2001)" de bu konuda yaratıcılık gelişiminde ailede, toplumda ve okulda alınan eğitimin yanına, bireyin bilişsel, duyuşsal ve devinişsel özelliklerinin önemli olduğunu, yaratıcılığın gelişebilmesi için, bireyin bilişsel ve duyuşsal evreninin geliştirilmesi gerektiğini belirtmiştir. Kısaca bilgiden ziyade, nitelikli ve aşamalı bilginin verilmesi önemli rol oynamaktadır. Ancak bu sayede verilen bilgiler bir alandan başka bir alana aktarılabilir ve yaşam alanlarında kullanılabilecek yeni üretimlere daha rahat dönüşebilir.

2. 2. 5. Yaratıcılığı Engelleyen Etmenler

Yaratıcılık önündeki engelleri bireysel ve toplumsal olarak ele alınabilir. Kişi, kendi düşüncelerini savunmak veya sunmak yerine toplumun belirlediği ya da toplumda gördüğü durumlara uyma davranışı gösterir. Toplumsal ve bireysel yapılar yaratıcılığı geliştiren engellerle doludur. Bu da kişinin kendi fikirlerini açıklamasına engel olabilmektedir. Bu engellerin özellikle birey üzerindeki etkisi, çocukluktan yetişkinliğe doğru gidildikçe artmaktadır. Söz konusu engeller algısal, duygusal, kültürel, bireysel, toplumsal, öğrenilmiş ve programsal olarak sınıflanabilir (Tahir, 1999).

Algısal Engeller: Problemin yanlış algılanması veya farkına varamama gibi durumlarda nesnelere ilişkin yanlış ve eksik bilgiler elde edilir. Bu bilgiler öğrenmenin zorlaşmasına yol açarak yaratıcılığı engeller.

Duygusal engeller: Hata yapma veya eleştirilme korkusu, tez canlılık, detaylı düşünememe, sabırsızlık ve hemen sonuca ulaşma isteği, bağımlılık, ön yargılı olma, kendine güvensizlik, başarıma korkusu, motivasyon azlığı gibi öğelerdir.

Kültürel engeller: Öğrenilen toplumsal alışkanlıklar, toplumsal değerlere ters düşen düşünceler yaratıcılığa ön yargıyla bakılmasını sağlar.

Öğrenilmiş engeller: Olaylara kalıplaşmış anlamlar yüklenmesi, eşyaları belirli bir tarzda kullanma alışkanlıkları ve bazı faktörler bu engellerden kabul edilebilir.

Yüklü Program Engelleri: Bir öğretim programının belirli bir zamanda tamamlanması zorunluluğu veya konuların üst üste yığılması yaratıcılığı engelleyen bölümlerden bir tanesidir.

Yukarıda sıralanan yaratıcı düşünmeyi engelleyen faktörlere ek olarak Torrence 1962 yılında yaptığı araştırmada yaratıcı düşünmeyi engelleyen faktörleri sıralamıştır.

Torrence, (1974) yaratıcı düşünmeyi engelleyen faktörleri;

- Fantezi ortaya çıkarmayı engelleyici girişimler.
- Hünerliliği-ustalığı ve merakı sınırlandırma.
- Korkma ve çekinme ile sonuçlanan faktörler, özellikle akran gruplarının baskısı.
- Hataların önlenmesi üzerinde aşırı vurgular.
- Sözel yetenek üzerine özellikle mekanik becerilerde yetişkinlerin aşırı üzerinde durması.
- Fikirleri ortaya çıkarmak için kaynak eksikliği (Sünbül, 2005: 162) olarak sıralamıştır.
- Yıldırım (2003: 49) ise yaratıcılığımızı engelleyen faktörleri aşağıdaki gibi örneklendirmiştir:
- Olayları çok dar bir sınıra hapsederek farklı bakış açısı ve boyutları görememek veya bunun tam tersine konuyu çok geniş sınırlar içinde değerlendirerek dikkati toplayamamak.
- Sadece mantıksal düşünceye dayanan eğitim sistemi,
- Çabuk yargılama ve sonuca gitme eğilimi, belirsizlik veya düzensizliğe tahammül edememek,
- Aşırı baskı veya bunun tam tersine disipline olamama, baskı ve öz disiplini birbirine karıştırma,
- Aşırı ciddiyet. Hayal gücü, mizah, oyun ya da hobileri küçümsemek,

- 'Bilimsellik' adına sezgi ya da öngörüü küçümsemek,
- Özgüven eksikliği, farklılığı göze alamama, sosyal uyum kaygıları ve korku,
- Tek taraflı uzmanlaşma, iş veya yaşam biçimi,
- Olayları ve kavramları zihinde canlandıramamak, dilin yanlış kullanımı veya sadece dile dayanarak temel duyuları ihmal etme,
- Farklılığa tahammül edemeyen bir aile, iş veya sosyal ortam,
- Dikkati dağıtan ve iç karartan fiziksel ortamlar.

Yukarıdaki yaratıcılığı engelleyen faktörlere baktığımızda yaratıcılığın önündeki bir diğer engel yakınsak düşünmedir. Yakınsak düşünme, sorunlar karşısında insanların bir tek çözüm yolunu görmeleri ve diğer çözüm yollarını dikkate almamaları olarak tanımlanmaktadır (Üstündağ, 2005). Yakınsak düşünme, alışılmış ve beklenen yanıtlara yönelmiştir. Önceden belli olanı öğrenmeye ve bilineni saklamaya özgüdür. Yakınsak düşünce, güvenli, yöntemli ve tutucu bir düşünme biçimidir (Saturçay, 1983'ten aktaran Üstündağ, 2005).

Eğitim sürecinde ise öğretmenlerin sınıf içi ve dışındaki davranışları da öğrencilerin yaratıcılığının geliştirilmesinde önemli rol oynamaktadır. Öğrencinin cesaretini kırma, güven telkin etmeyen, aşırı eleştiri, davranışlarında tutarsızlık, heyecan azlığı, dogmatik ve katı olma, genelde yetersiz olma, dar ilgileri olma, sınıf dışı tartışma ve konuşma olanağı tanımama, öğrencilerde eleştirel düşünceye gereken önemi vermeme, öğretim yöntem ve tekniklerini uygulama bilgi ve becerisindeki sınırlılıklar, derse karşı isteksizlik, ekonomik zorluklarla uğraşma gibi durumlar yaratıcılığı engelleyen öğretmen özellikleri olarak sıralanabilir (Yenilmez ve Yolcu 2007).

Uzun yıllar sanatın yetenekle ve yeteneğin yaratıcılıkla olan ilişkisi, yaratıcılığı yetenekli olan bir azınlığa özgü bir davranış biçimi olarak gösterilmesi, sanatsal yaratıcılığın öğrenme ile gelişmeyeceği görüşü, eğitim sisteminde ise yakınsak düşünmenin uygun görülmemesi, belli kalıpların dışına çıkamama, aşırı mükemmeliyetçilik ve son olarak cinsiyet ayrımının yaratıcılığın gözlenmesinde ve ortaya çıkmasında engel teşkil edebilir (Kırıçoğlu, 2005).

Yukarıda yer alan bazı araştırmalarda yaratıcı düşünmeyi engelleyen faktörlerin düşünce, tutum ve ön yargılar doğrultusunda yaratıcılığın olumlu veya olumsuz etkilendiği görülmektedir. Sonuç olarak bir fikre varacak olursak yaratıcılığın geliştirebilir bir yeti olduğunu söyleyebiliriz. Yeter ki kişiye psikolojik açıdan ve duygu yapısı ile tanınabilsin, ona doğru davranış ve tutumlarla yaklaşılsın, uygun ortamlar sunulsun. Kişiyeye bu tür yaklaşımlar sunulduğu zaman onun yaratıcılığının gelişmesi ve desteklenmesi sağlanabilir.

2. 2. 6. Görsel Sanatlar Dersi ve Yaratıcılık

Görsel algılamayı güçlendirerek yaratıcı özellikleri geliştirmek, bir ürün ortaya koymak, sanat eğitiminin amaçlarından biridir. Plastik sanatlarda kazandırılacak temel, görsel alana ilişkin plastik dilin öğretilmesine dayanır. Bilinçli bir görsel algılama, plastik sanatların tanınmasıyla mümkün olacaktır. Bu kavramların birbirleri ile ilişkilendirilerek yorumlanabilmesi sanat eğitimi sürecinde gerçekleşecektir (Gökbulut, 2002: 215-225).

Biçer'e (1993: 255) göre sanat eğitiminin amacı, yaratıcılığı geliştirerek, her alanda üretken, çok yönlü, başarılı bireyler yetiştirmek, eğitimin her basamağında sistemli bir şekilde bireye sanat görüşü kazandırmak, sanat dallarından herhangi birine ilgi duyan veya yönelen ilgili bireyleri, çağdaş yöntemlerle eğiterek kişilikli bireyler olarak yetiştirmektir. Görsel Sanatlar dersi eğitimi alan kişi, bir toplumdaki yaratıcı güçleri geliştirerek, sanat eserlerinin çoğalmasını sağlar.

Sanat eğitimi insanı özgürleştiren, kişinin kendini ve dış dünyayı tanıyıp, yaratıcılığını geliştiren bir eğitim biçimidir. Sanat eğitiminin, kişiyi yaratıcı faaliyetlere yöneltmesi, estetik beğeni kazandırması, hobiler oluşturması ve bu yollarla insanları ruhsal çöküntüden kurtarabileceği düşüncesi yaygındır. Altyapısı hazırlanarak verilebilecek nitelikli bir sanat eğitimi diğer derslerdeki başarıyı da artırabilir. Okullarda Görsel Sanatlar dersinde başarı gösteren bir bireyin, diğer derslerinde de başarılı olduğu gözlenmektedir (Karayağmurlar, 1991: 368).

Sanat eğitimi sürecinde gerçekleşen Görsel Sanatlar Eğitimi genel eğitimin bir parçasıdır. Bireylerin hayal gücünün ve yaratıcılığının gelişmesine katkıda bulunarak, algılama, düşünme ve uygulama arasında bir bütünlük sağlar. Artut'a (2004: 103) göre; günümüzdeki çağdaş sanat eğitimi ile sanatsal etkinliklerin ve yaratıcılığın geliştirilmesi, sanatsal becerilerin kazandırılması, görme, algılama konusunda bireyin geliştirilmesi, araştıran, inceleyen, sorgulayan, özgür düşünceli, katılımcı, sorumluluk sahibi, üretken, sanat yapıtlarını inceleyen, sanat tarihi, estetik ve eleştiri konusunda bilgi sahibi bireylerin yetiştirilmesi amaçlanmaktadır. Bu amaç doğrultusunda, Şenel (2010: 6) sanat eğitiminin genel eğitimde bilimsel eğitimi desteklediğini vurgulamaktadır.

Erbil'e göre erken yaşlardan başlayarak sanat eğitimi alan birey, yeteneklerini ve yaratıcılık gücünü geliştirip estetik bir düzeye ulaşabileceği gibi, iyiyi, doğruyu, güzeli seçme becerisi de kazanacaktır. Küçük yaştaki çocukların ve gençlerin yaratıcılıklarını geliştirmeye en uygun alan, sanatsal alanlardır. Sanat eğitimi çocuğun ve gencin çevresini daha iyi algılayıp değerlendirmesini ve yalnızca bakmayı değil görmeyi, duymayı, işitmeyi öğretmek yaratıcılık için ilk aşamayı sağlar. Yaratıcılık, sanatın çok yönlü düşünce yapısında biçimlenmekte ve hayatla bütünlüşmektedir (Erbil, 1990: 152-153).

Görsel Sanatlar dersi çocuğun ve gencin yaratıcı yetisini olgunlaştıran bir süreçtir. Merak duygusunu harekete geçirerek, keşfetmenin heyecanının yaşanması ve böylece yaratıcılığını ortaya çıkarması için sanat eğitimi önemlidir. Sanat eğitimi ile çocuğun ve gencin duyuları eğitilebilir. Ortaöğretime kadar olan yıllar, doğal olarak araştırmaya ve keşfetmeye eğilim gösterilen yıllardır. Çocuk ya da genç çevresini anlamaya, tanımaya çalışırken etkin bir biçimde duyu organlarını kullanır (Dikici, 2001).

Görsel Sanatlar dersi, çocukların ilgi ve yeteneklerine uygun hazırlanmasıyla ve çocuğun yapısına, özelliklerine uygun bir eğitim ortamıyla, onun doğuştan getirdiği keşfetme merakını ve yaratıcılığını, geliştirerek bireyleri daha başarılı kılabilir. Ortaöğretim Görsel Sanatlar Dersi 9, 10, 11. ve 12. sınıflar öğretim programının, bireyin yaratıcılığını ortaya çıkaracak ve geliştirecek tarzda olduğu düşünülmektedir.

2. 3. İlgili Araştırmalar

2. 3. 1. Yaratıcılık ve Eğitim ile İlgili Yapılan Çalışmalar

Bu bölümde yaratıcılık ve eğitim alanında yapılan çalışmalar geçmiş yıllardan günümüze göre gruplandırılarak incelenmiştir. Araştırmalarda yaratıcılığın ne olduğu betimlenmeye çalışılmış yaratıcı düşünmeyi geliştirmek için neler yapılabileceği üzerinde durulmuştur. Araştırmalarda yaratıcı düşünmenin geliştirilmesinde farklı öğretim programlarının etkileri ve yaratıcılığı ölçmede kullanılan araçlar incelenmiştir.

Aksu Yontar (1985), "5. Sınıf Öğrencilerinin Fen Erişisi, Mantıksal Düşünme Yetenekleri, Yaratıcı Düşünme Yetenekleri Üzerindeki Etkileri" başlıklı çalışmada yaratıcı düşünme yeteneğini ölçebilmek için Torrance Yaratıcı Düşünme Testi, Şekilsel Form A (Torrance Test of Creative Thinking Figural Form A)'yı kullanmıştır. Araştırmada 131 ilkokul beşinci sınıf öğrencisi örnekleme oluşturmuştur. Bu çalışmada laboratuvarlı fen öğretimi yöntemi, takrir ağırlıklı fen öğretimi yöntemi ve öğrencilerin cinsiyeti ile örnekleme oluşturan deneklerin fen erişileri, yaratıcı düşünme yetenekleri arasındaki ilişki incelenmiştir. Cinsiyetin ve yöntemin fen erişisi ve mantıksal düşünme yeteneği üzerindeki etkileşimleri istatistiksel olarak anlamlı bulunmazken, cinsiyetin ve yöntemin yaratıcı düşünme yeteneği üzerindeki etkileşimleri istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur.

Jarvis (1992), "İlköğretim 5. sınıf öğrencilerinin yaratıcı becerileri" başlıklı araştırmasını çalışma grubu olarak, 27'si erkek, 23'ü kız olmak üzere toplam 50 öğrenci üzerinden yürütmüştür. Yaratıcı beceriyi Torrance Yaratıcı Düşünme Testinin (TYDT) şekilsel ve sözel A formlarıyla ölçmüş, bu ölçeğe göre düşük ve yüksek yaratıcılık beceri potansiyeli sergileyen öğrencileri belirlemek ve öğrencilerin gelişimsel ürün çıktıları ile yaratıcılık becerileri arasındaki ilişkiyi Pearson katsayısıyla incelemiştir. Buna göre,

TYDT'den yüksek puan alan öğrencilerin gelişimsel ürün çıktı derecelerinin de yüksek olduğu gözlemlenmiştir.

Yaman ve Yalçın (2002) "Fen Bilgisi Öğretiminde Probleme Dayalı Öğrenme Yaklaşımının Yaratıcı Düşünme Becerisine Etkisi" adlı çalışmalarında Fen bilgisi dersinde yaratıcı düşünme becerilerine etkilerini incelemişlerdir. Bu çalışmada PDÖ yaklaşımının öğretmen adaylarının yaratıcı düşünme düzeylerine etkisi değerlendirilmiştir. Araştırma 2002-2003 öğretim yılında Gazi Eğitim Fakültesinde yapılmıştır. Çalışmada deney ve kontrol gruplu deneysel tasarım kullanılmıştır. Araştırmada öğrencilerin cinsiyet ve mezun oldukları lise türlerine göre yaratıcı düşünme düzeylerinde uygulama öncesi ve sonrasında anlamlı farklılık olup olmadığı incelenmiştir. Uygulama sonunda, deney grubundaki öğretmen adaylarının yaratıcı düşünme düzeylerinin kontrol grubundaki öğrencilerden daha fazla geliştiği görülmüştür. Bu sonuçlar, PDÖ yaklaşımın, yaratıcı düşünmeyi geleneksel öğretim yöntemlerinden daha fazla geliştirdiğini göstermektedir.

İşler ve Bilgin (2002) "Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği Adaylarının Yaratıcılık Hakkındaki Düşünceleri" adlı tez çalışmasında yaratıcılık ve onunla ilgili konulardaki kavramlaştırmaları ölçebilecek bir anket geliştirilmiştir. Araştırma sonucunda yaratıcılığın öncelikle müzik, resim, edebiyat ve tiyatro gibi alanlarla özdeş olarak algılandığı saptanmıştır. Yaratıcılığın sadece özel kişilere has olduğu konusunda çelişkili cevaplar verilmiştir. Buna karşılık yaratıcılığın geliştirilebileceği, bu konuda öğretmenin önemli olduğu, müfredat programının yaratıcılığı geliştirmede etkili olmadığı konusunda öğretmen adayları neredeyse tam bir fikir birliği içindedir. Bilginin yaratıcılığı arttıracığı konusunda da öğrencilerin %67'si olumlu katılım göstermiştir.

Öztürk (2004) yılında yazdığı "Eğitimde Yaratıcı Düşünme" adlı makalesinde yaratıcılığın ve yaratıcı düşünmenin ne olduğu, yaratıcı düşünmenin eğitimde nasıl yer alabileceği ve geliştirilebileceğinin yanında, yaratıcı bir eğitimde kullanılabilecek yaratıcı performans geliştirici teknik ve yöntemlerin neler olabileceği konusunda da bazı bilgiler yer almaktadır. Nitel bir çalışma olan araştırmanın sonucunda çok yönlü düşünmeye yönelik bir eğitimin okullarda yer alması gerektiği ve yer alırken eğitimcilerin öğrencilerin çok yönlü düşünme yetilerini geliştirmeye uygun bir eğitim ortamı sağlamaları gerektiği ifadesi yer almaktadır.

Mamur (2002) yılında yapmış olduğu "M.E.B.'nin Yürürlükteki Sanat (Resim-İş) Öğretimi Programı ile Kaynaştırılmış Sanat Öğretimi Programı'nın İlköğretim Çocuğunun Yaratıcılığına Etkisi" adlı çalışmasıdır.

Uysal (2005) yılında yaptığı "İlköğretimde Verilen Sanat Eğitimi Derslerinin Yaratıcılığa Etkileri" adlı araştırmasında sanat eğitiminin yaratıcılığı geliştirmede önemli bir yer tuttuğunu belirtmiş bu yüzden araştırmasında çok yönlü verilen bir sanat eğitimi ile

nasıl daha yaratıcı bireyler yetiştirilebileceğini tartışmıştır. Araştırmanın örneklemini ilköğretim 6, 7 ve 8. sınıflar oluşturmaktadır. Araştırma sonucunda yaratıcılığı geliştirebilmek için kuramsal bilginin yanı sıra uygulamalı çalışma olanağı veren ve öğrenciye özgür çalışma olanağı veren ortamların oluşturulması gerektiği belirtilmiştir.

Dikici (2006) sanat eğitimi alan ve almayan lise son sınıf öğrencilerinin yaratıcılık düzeylerini belirlemek amacıyla “Sanat Eğitimi ve Öğrencilerin Yaratıcılık Düzeyleri” adlı çalışmayı gerçekleştirmiştir. Öğrencilerin yaratıcılık düzeyini belirlemek amacıyla bir tutum ölçeği geliştirilmiş ve Torrance Yaratıcı Düşünme Testi Sözel A Formu kullanılmıştır. Araştırmanın sonucunda, sanat eğitimi alan öğrencilerin, sanat eğitimi almayan öğrencilere oranla daha fazla yaratıcı oldukları bulunmuştur.

Gürgen (2006) “Müzik Eğitiminde Yaratıcılığı Geliştiren Yöntem ve Yaklaşımlar” adlı çalışmasında müzik derslerinde öğrencilerin yaratıcılığını geliştirebilecek çağdaş yöntem ve yaklaşımlardan bahsetmiştir. Bu yöntem ve yaklaşımların ortak yönleri, çocukta kazandırılmak istenen davranışları, müziğin öğelerini hissettirmeden oyunlaştırarak kazandırması, algı, dikkat, bellek, hayal gücü, özgüven gibi zihinsel becerileri geliştirmesi, müziğe aktif katılım sağlaması, sosyal iletişim becerilerini geliştirmesi ve en önemlisi de yaratıcılığı geliştirmesidir. Araştırmacı ders içinde uygun ortam oluşturulduğu takdirde her öğrencide yaratıcılığın geliştirilebileceğini ve ders programlarındaki derslerin hemen hepsinin yaratıcı etkinlikler içermesi gerektiğini ifade etmiştir.

Başaran (2008) “Anadolu Güzel Sanatlar Lisesi Müzik Bölümü Öğrencilerinin Yaratıcılık düzeylerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi” adlı tez araştırmasının amacı Anadolu Güzel Sanatlar Lisesi Müzik Bölümü öğrencilerinin yaratıcılık düzeylerindeki farklılıkları seçilen cinsiyet, öğrenme stilleri, ana çalgı türü, sınıf düzeyi değişkenleri açısından incelemektir. Araştırma sonucuna göre; yaratıcılığın akıcılık boyutunda sınıf düzeylerine ve cinsiyete göre istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar görülmüştür. Öğrenme stilleri ve ana çalgı türüne göre yaratıcılık toplam puanı ve yaratıcılığın alt boyutlarında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık görülmemiştir.

Bakır (2008) “Grafik Sanatında Yaratıcılık ve Karikatür İlişkisinin Sanat Eğitimine Etkisi” adlı tez çalışması ışığında karikatürün algıyı güçlendirdiği, karikatür hakkında katılımcıların büyük bir çoğunluğunun olumlu duygular beslediği, görsel iletişimde ilgi çekici olduğu, sanat eğitiminde yaratıcılığın ortaya çıkarılmasında tetikleyici bir değer olduğu, karikatürde var olan mizah ediminin yaratıcılıkla ilişkisinin bireye tanıdığı öz güven unsurunun sanat eğitiminde önemli bir etken olduğu tespit edilmiştir. Anketlere göre uzman ve öğrenci görüşleri arasında bir paralellik olduğu görülmüştür. Her iki grubun da yaratıcılık ve karikatür ilişkisini önemli bulduğu, sanat eğitiminde karikatür kullanımının yaratıcılığı tetikleyen bir güç olarak kabul edilebileceği yönünde görüş bildirmişlerdir.

Ersoy ve Başer (2009) “İlköğretim 6. Sınıf Öğrencilerinin Yaratıcı Düşünme Düzeyleri” adlı tez çalışması İlköğretim 6. sınıfta öğrenim gören iki farklı ilköğretim okulu öğrencilerinin yaratıcı düşünme düzeylerine bakılmış ve düzeyleri arasında karşılaştırma yapılmıştır. Çalışmanın amacı, öğrencilerin akıcılık, esneklik ve özgünlük boyutlarının ne derece farklılık gösterdiğidir. Araştırma sonunda, çalışmaya katılan öğrencilerin akıcılık, esneklik ve özgünlük düzeyleri, iki okul arasında, anlamlı bir farklılık göstermiştir. Çalışmaya katılan iki okulda toplam yaratıcılık düzeyleri açısından bakıldığında akıcılık puanlarının en fazla, esneklik puanlarının en düşük olduğu görülmüştür. Bu durum, araştırmaya katılan öğrencilerin çok sayıda fikir üretebilme yeteneklerini olayları farklı yönleriyle ele alabilme bakımından kullanamadıklarını ortaya koymaktadır.

Arıkan (2010) “ İlköğretim Okullarında Yaratıcı Drama Yönteminin Görsel Sanatlar Eğitiminde Kullanılmasının Erişi, Tutum ve Kalıcılığına Etkisi” adlı tez çalışmada, “Görsel Sanatlar” dersi kapsamında, sanat eleştirisi konusunun öğrencilere verilmesinde uygulanan “yaratıcı drama” yönteminin “klasik” yöntemle göre daha etkili ve daha kalıcı bir yöntem olduğu ortaya konmuştur. Ayrıca öğrencinin konu ile ilgili tutumlarında da “yaratıcı drama” yönteminin nispeten daha etkin olduğu görülmüştür.

Özaltun (2011) “Reklamlarda Yaratıcı Sürecin Grafik Tasarım Eğitimdeki Önemi” adlı tez araştırmasının temel amacı; grafik tasarım eğitimi alan öğrencilerin bir reklamın oluşum sürecinde uygulanması gereken yaratıcı sürece ve temel yaratıcı stratejilere dikkati çekerek yapılacak olan reklam çalışmalarının hem eğitsel hem de yaratıcı fikri açısından niteliğini arttırmaktır. Öğrencilerin tasarımı sadece bir beğeni olarak görmelerinden öte uygulanması gereken yaratıcı sürecin önemini ortaya konmuştur. Alanda uzman kişilerin görüşleri alınarak hazırlanan reklam çözümlene formu yolu ile değerlendirilen reklamların sonucunda; grafik tasarım eğitimi alan öğrencinin doğru ve etkili reklam çalışmaları yapabilmesi için tasarım yetisinin yanı sıra yaratıcılık vasfına ve reklam stratejileri doğrultusunda fikir yaratma yeteneğine sahip olması gerektiği ortaya çıkmıştır.

Tok ve Sevinç (2012) ”Düşünme Becerileri Eğitiminin Okul Öncesi Öğretmen Adaylarının Yaratıcı Düşünme Becerilerine Etkisi” adlı tez araştırmasında yarı-deneysel desen kullanılmıştır. Araştırmada Torrance Yaratıcı Düşünce Testi uygulanmıştır. Sonuçlara bakıldığında, eğitim grubunun yaratıcı düşünce testi ön test ve son test puanlarında sözel akıcılık, sözel esneklik, sözel orijinallik, şekilsel akıcılık, şekilsel orijinallik, başlıkların soyutluluğu, şekilsel zenginleştirme, duygusal ifadeler, alışılmadık görselleştirme, hayal gücünün zenginliği özelliklerinde son test puan ortalamaları ön test puan ortalamalarından anlamlı derecede yüksektir. Eğitim ve Karşılaştırma gruplarının son test puanları arasındaki farklılığa bakıldığında; sözel akıcılık, sözel orijinallik, şekilsel

orijinallik, başlıkların soyutluluğu, hayal gücünün zenginliği ve fantezi özelliklerinde eğitim grubu lehine anlamlı derecede farklılık görölmüştür.

Yukarıdaki araştırmaların ortaya koyduğu gibi farklı disiplin alanlarında yaratıcı düşünme becerilerine yönelik çalışmalar yapılmış ancak, yaratıcı düşünmeyi temel alan Görsel Sanatlar dersinin yaratıcı düşünme becerilerine katkısına yönelik uygulamaların incelenmesine yönelik çalışmalara rastlanamamıştır. Bu nedenler Lise kademesinde yer alan Görsel Sanatlar dersine yönelik böyle bir çalışma yapılmadığı için bu çalışmaya ihtiyaç duyulmuştur.

3. YÖNTEM

Bu çalışmada liselerde bulunan Görsel Sanatlar Dersi programındaki yaratıcı düşünmeye yönelik kazanımların, öğrencilerin yaratıcı düşünme becerilerini geliştirmelerine katkısının olup olmadığı araştırılmıştır.

Yöntemler eğitim araştırmalarında veri toplamada kullanılan yaklaşımlardır. Doğaldır ki bu yaklaşımlar kullanılarak elde edilen veriler, kestirme ve yorum, açıklama ve tahmine olanak sağlar. Eğer yöntemler veri toplamada kullanılan teknik ve prosedürleri gösteriyorsa, metodolojinin amacı bu yöntemleri belirlemek ve analiz etmektir. Böylece onların sınırlılıklarına-kaynaklarına eğilerek, ön hipotez ve sonuçlarını açığa kavuşturmak, potansiyellerini görmek mümkündür (Cohen-Manion, 1994: 38).

Bu çalışma genel olarak betimsel araştırmaya dayalıdır. Betimlemeli çalışmalar genelde verilerin bir durumu aydınlatmak, standartlar doğrultusunda değerlendirmeler yapmak ve olaylar arasında olası ilişkileri ortaya çıkarmak için yürütülür. Bu tür çalışmalarda asıl amaç incelenen durumu etraflıca tanımlamak ve açıklamaktır (Çepni, 2010: 64).

Betimsel yöntemler temelde var olan durumu betimlemeye, tasvir etmeye yönelik olan yöntemlerdir. Betimsel yöntemler, geçmişte veya şu anda var olan durumu niteliksel veya niceliksel olarak tanımlamaya çalışır (Erözkan, 2007: 104).

Betimsel araştırmalar; bir durumu aydınlatmak, standartlar doğrultusunda değerlendirmeler yapmak ve olaylar arasındaki ilişkileri ortaya çıkarmak için yürütülen çalışmalardır (Çepni, 2007: 52-59).

Betimsel yöntemlerden biri de tarama yöntemidir. Tarama modelleri ise, geçmişteki ya da halen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımlarıdır. Araştırmaya konu olan olay, birey ya da nesne, kendi koşulları içerisinde ve olduğu gibi tanımlanmaya çalışılmaktadır. Onları herhangi bir şekilde değiştirme, etkileme çabası gösterilmemektedir. Tarama modeli, çok sayıda elemandan oluşan bir evrende, evren hakkında genel bir yargıya varmak amacı ile evrenin tümü ya da ondan alınacak bir grup, örnek ya da örneklem üzerinde yapılan tarama düzenlemeleridir (Karasar, 2008: 77).

Bu çalışma, Görsel Sanatlar dersi öğretim programında ki yaratıcı düşünmeye yönelik kazanımlar ve bunlara yönelik öğretim uygulamalarına ilişkin öğretmenlerin görüşlerinin ortaya koyulması amaçlandığı için tarama yöntemi kullanılmıştır. Bu bağlamda öğretmen görüşlerini tespit etmek amacıyla nicel yaklaşıma dayalı olarak Görsel Sanatlar Dersi Yaratıcı Düşünme (GSDYD) anketi geliştirilmiş ve Görsel Sanatlar

öğretmenlerine uygulanmıştır. Nitel yaklaşıma dayalı veri toplama aracı olarak ise mülakat yapılmıştır. Literatürde de belirtildiği gibi nitel ve nicel veri toplama araçlarının bir çalışma içinde birlikte kullanılması mümkündür. Nicel ve Nitel veri toplama araçlarının bir arada kullanıldığı yöntem karma yöntem denmektedir (Bryman, 1988: 153).

3. 1. Evren ve Örneklem

Araştırma evreninde sonuçların elde edilen verilerin (bulgu) genellemek istenen bütününe evren denilmektedir (Durmuş, 2009: 102). Örneklem ise, örneklemin özellikleri hakkına bilgi toplamak için çalışılan evrenden seçilen onun sınırlı bir parçası, örnekleme ise evrenin özelliklerini belirlemek, tahmin etmek amacıyla onu temsil edecek uygun örnekleri seçmeye yönelik süreci ve bu süreçte gerçekleştirilen tüm işlemleri tanımlar (Çingı, 1994).

Bu araştırmanın evrenini Trabzon ili ve ilçelerinde bulunan liselerde görev yapan Görsel Sanatlar öğretmenleri oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini ise 53 Görsel Sanatlar öğretmeni oluşturmaktadır. Çalışmada yer alan yaratıcı düşünme düşünmeye yönelik kazanımların öğrencilerin yaratıcı düşünme becerilerine katkısına yönelik öğretmen görüş anketi 53 görsel sanatlar öğretmenine uygulanmıştır. Nitel veri toplamak amacıyla yapılan mülakat görüşmelerine 19 görsel sanatlar öğretmeni katılmıştır.

3. 2. Verilerin Toplama Araçları

Veri toplama araçlarının geliştirilmesinde nicel veri toplamanın yanı sıra nitel veri toplama araçları da geliştirilmiştir. Bu araştırmanın verileri anket ve yarı yapılandırılmış mülakat teknikleri ile elde edilmiştir.

Araştırmanın nitel bulguları için geliştirilen mülakat formu araştırmacı tarafından geliştirilmiştir. Bu teknikte araştırmacı görüşme sorularını önceden hazırlar; ancak görüşme sırasında araştırılan kişilere kısmi esneklik sağlayarak oluşturulan soruların yeniden düzenlenmesine, tartışılmasına izin verir. Bu tür görüşmede, araştırılan kişilerin de araştırma üzerinde kontrolleri söz konusudur. Bu esneklik sağlandığından dolayı nitel araştırma içerisinde görülebilir (Ekiz, 2009).

Araştırmanın nicel bulguları için geliştirilen anket formu araştırmacı tarafından geliştirilmiştir. Gerçekler arasındaki ilişkileri bulmak için daha çok istatistiksel yöntemler kullanılır ve sonuçlar sayısal olarak ifade edilir. Objektivist görüşün amacı, insan davranışlarını bir sisteme ve kalıba koyarak determinist bir çerçeve içinde açıklamaktır (Ekiz, 2009). Anketten elde edilen veriler istatistiksel yöntemlerle sayısallaştırılarak analiz

edilir ve değişkenlerle arasındaki ilişkiler araştırılır. Son aşama olarak değişkenler arasında ortaya çıkan ilişkilerden hareketle en başta ortaya atılan hipotez test edilmiş olur.

Görsel Sanatlar dersi programında yer alan yaratıcı düşünmeye yönelik kazanımların incelenmesi için öğretmenlerin uyguladıkları etkinlikler ve öğrencilerin bu etkinliklere katılım düzeylerini ortaya koymak için görüşme tekniğinden faydalanılmıştır.

3. 2. 1. Araştırmada Kullanılan Anket Formu

Bu araştırmada araştırmamanın konusu olan “*Görsel Sanatlar Dersinin Yaratıcı Düşünme Becerilerine Katkısına Yönelik Uygulamaların İncelenmesi Anket Formu*” araştırmacı tarafından geliştirilmiş ve liselerde yer alan Görsel Sanatlar öğretmenlerine uygulanarak araştırmaya ait nicel veriler elde edilmiştir. Böylece Görsel Sanatlar Dersi kapsamındaki yaratıcı düşünmeye yönelik kazanımların öğrencilerin yaratıcı düşünme becerilerine etkisine ilişkin daha fazla kişinin görüşleri alınması amaçlanmıştır.

Araştırmacı tarafından geliştirilen anket, araştırmaya katılan Görsel Sanatlar öğretmenlerinin demografik özelliklerinden (Cinsiyet, Mesleki Kıdem, Okutulan Sınıf Düzeyi, Görev Yapılan Lise Türü, Görsel Sanatlarla ilgili herhangi bir hizmet içi eğitiminiz var mı?, Okul dışında çalışılan bir atölyeniz var mı?) oluşan 6 madde ve Görsel Sanatlar ders programında yer alan yaratıcı düşünmeye yönelik kazanımların öğrencilerin yaratıcı düşünme becerisine etkisini belirlemeyi amaçlayan 25 maddeden oluşmaktadır. Oluşturulan anket sınıf yönetimini, fiziksel koşulları, öğretim yöntem ve teknikleri, öğretmeni ve ders programlarını temele almaktadır. 5’li likert tipinde hazırlanan anket uzman görüşüne sunulmuş ve gerekli düzenlemeler yapılarak oluşturulmuştur.

3. 2. 2. Araştırmada Kullanılan Mülakat Formu

Nitel araştırmalarda yaygın olarak kullanılan üç tür veri toplama tekniği vardır. Bunlar; gözlem, görüşme ve yazılı doküman incelemesidir (Yıldırım ve Şimşek, 2006). Bu araştırmada veriler betimsel araştırma yöntemlerinden “mülakat” yoluyla toplanmıştır.

Görüşme sözlü iletişim yoluyla veri toplama tekniğidir. Sosyal bilimler alanında etkili bir veri toplama aracı olarak görülen görüşme yöntemi, bireylerin deneyimlerine, tutumlarına, görüşlerine, şikâyetlerine, duygularına ve inançlarına ilişkin bilgi elde etmede kullanılabilir bir yöntemdir. Görüşmenin amacı araştırılan konu hakkında önceden hazırlanmış sorular ya da görüşme sırasında tasarlanan sorular aracılığıyla kişinin düşüncelerini ve duygularını ortaya çıkarmaktır (Karasar, 2008).

Birçok araştırmacı mülakatın bir çeşidi olan klinik mülakatı tercih etmektedir. Klinik mülakatlar, belirlenmiş bir konu, kavram veya probleme odaklanarak yürütülürler. Bu

süreçte bir özel konuda derinlemesine bilgiler elde edildiği için, irdelenen konunun bütün boyutları açığa çıkabilir (Çepni, 2010).

Araştırmanın nicel yaklaşımla yürütülen kısmında Görsel Sanatlar öğretmenlerine görüş anketi uygulanmış ve uygulanırken araştırmanın nitel yaklaşımla yürütülen kısmında ise görüş anketinde yer alan maddelere paralel olarak hazırlanan görüşme (mülakat) formu uygulanmıştır. Böylece anket sonuçlarına ulaşılmayan veya eksik kalan verilere ulaşılmaya ve araştırmanın geçerlilik güvenilirliği arttırılmaya çalışılmıştır.

Araştırmanın nitel veri toplama yöntemlerinden biri olan görüşme formu yöntemiyle ve yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak oluşturulmuştur. Açık uçlu soruların yer aldığı mülakat formu uzman görüşüne sunulmuş ve araştırma kapsamında olmayan görsel sanatlar öğretmenlerinin görüşü alınmıştır. Gerekli değişiklikler yapılarak son hali oluşturulmuş ve 9 sorudan oluşan yarı yapılandırılmış görüşme formu araştırma sürecinde kullanılmıştır. Katılımcıların kendisine sorulan soruları samimiyetle cevaplamaları istenmiş ve katılımcılardan izin alınarak cevaplar ses kayıt cihazı ile kaydedilmiştir. Çalışmaya katılan öğretmenlerin isimleri kodlanarak, gizlilik esasına göre hareket edilmiştir.

3. 2. 2. 1. Mülakata Katılan Öğretmenlere Ait Ön bilgiler

Araştırmaya katılan 9., 10., 11. ve 12. Sınıf okutan görsel sanatlar öğretmenlerine yönelik hazırlanan yarı yapılandırılmış mülakat formunun ilk bölümündeki sorular araştırmaya katılan öğretmenlere ait ön bilgiler elde etmek amacıyla hazırlanmıştır. Bu bölümdeki öğretmenlerin cinsiyetleri, Meslekteki kıdemleri, okuttuğu sınıf düzeyi, görev yaptığı lise türü, görsel sanatlarla ilgili hizmet içi eğitimi ve resim atölyesinin olup olmadığına ilişkin veriler elde edilmeye çalışılmıştır. Tabloda görüşmelere katılan görsel sanatlar öğretmenleriyle ilgili ön bilgiler sunulmaktadır.

Tablo 3. Araştırmaya Katılan Öğretmenlere Ait Ön Bilgiler

Öğretmen Kodu	Cinsiyet	Mesleki Kıdem	Okutulan Sınıf Düzeyi	Görev Yaptığı Lise Türü
Ö1	E	11-15	10	Fen Lisesi
Ö2	B	16-20	9-10-11-12	Anadolu Lisesi
Ö3	E	11-15	9-10-11-12	Anadolu Lisesi
Ö4	E	21 yıl ve üzeri	11-12	Anadolu Lisesi
Ö5	E	21 yıl ve üzeri	9	Anadolu Lisesi
Ö6	E	16-20	10-12	Anadolu Lisesi
Ö7	E	11-15	9-10-11	Anadolu Lisesi
Ö8	E	11-15	9-10-11-12	Anadolu Lisesi
Ö9	E	16-20	10-11	Anadolu Lisesi
Ö10	E	16-20	9-10-11-12	Anadolu Lisesi
Ö11	B	16-20	10-11-12	Anadolu Lisesi
Ö12	B	16-20	10	Anadolu Lisesi
Ö13	E	21 yıl ve üzeri	9-10-11-12	Anadolu Lisesi
Ö14	E	21 yıl ve üzeri	9-10	Anadolu Lisesi
Ö15	E	16-20	9-10-11-12	Genel Lise
Ö16	E	16-20	9-11-12	Anadolu Lisesi
Ö17	E	11-15	9-10-11-12	Anadolu Lisesi
Ö18	E	16-20	11	Anadolu Lisesi
Ö19	B	16-20	9-10-11	Anadolu Lisesi

Araştırmanın bu bölümünde araştırmaya katılan Görsel Sanatlar öğretmenlerine ait ön bilgiler yer almaktadır. Öğretmenlere ait ön bilgiler, araştırmanın bulguları ve yapılacak analizler için önemli olması dolayısıyla araştırılma gereği duyulmuştur. Araştırmaya katılan öğretmenler cinsiyetlerini, mesleki kıdemlerini, okuttukları sınıf düzeyini, görev yaptıkları lise türünü, hizmet içi eğitim alıp almadıklarını ve resim atölyelerine sahip olup olmadıklarına ait demografik bilgilerini yapılan mülakatlarda dile getirmişlerdir. Bu bilgiler araştırma bulgularının yorumlanmasında ve güvenilirliğe katkı sağlaması açısından önemlidir.

Araştırmaya katılan öğretmenlere ait ön bilgilerin yer aldığı Tablo 3'e bakıldığında görüşmelere 19 görsel sanatlar öğretmeni katıldığı görülmektedir. Bu öğretmenlerin 4'nün bayan, 15'nin ise bay öğretmenler oluşturmaktadır. Bu durum araştırmanın heterojenliği açısından da önem taşıdığı düşünülerek, araştırmacı tarafından dikkate alınan bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca mülakattaki öğretmen görüşlerinin "cinsiyet"

değişkenine göre nasıl değiştiğinin tespit edilmesi açısından da önemli olduğu düşünülmektedir.

Araştırmaya katılan öğretmenlerin mesleki kıdemlerine bakıldığında 16-20 yıl arasında görev yapan öğretmenlerin çoğunlukta olduğunu söyleyebiliriz. Öğretmenlerin öğretmenlik deneyimi incelendiğinde ise 11 yıl ve 21 yıl üzeri aralığında olduğu gözlenmektedir. Araştırmaya katılan öğretmenlerin mesleki kıdemleri araştırmanın analizi açısından önem teşkil ettiğinden bu veriler araştırma kapsamında dikkate alınmıştır.

Araştırmaya katılan öğretmenlerin okuttukları sınıf düzeyi dikkate alındığında 9., 10., 11., ve 12. Sınıfı okutan öğretmenlerin çoğunlukta olduğunu görmekteyiz. Elde edilen bulgularda Ö5 öğretmenin sadece 9. Sınıfı okuttuğu karşımıza çıkmaktadır.

Araştırmaya katılan öğretmenlerin okuttukları lise türüne bakıldığında büyük bir kısmının Anadolu Lisesi'nde görev yaptığını ortaya çıkmaktadır. Araştırmaya katılan Ö1 öğretmenin Fen Lisesinde, araştırmaya katılan Ö15 öğretmenin ise Meslek Lisesinde görev yaptığı gözlenmektedir.

3. 2. 3. Araştırmanın Geçerlilik ve Güvenilirlik Çalışmaları

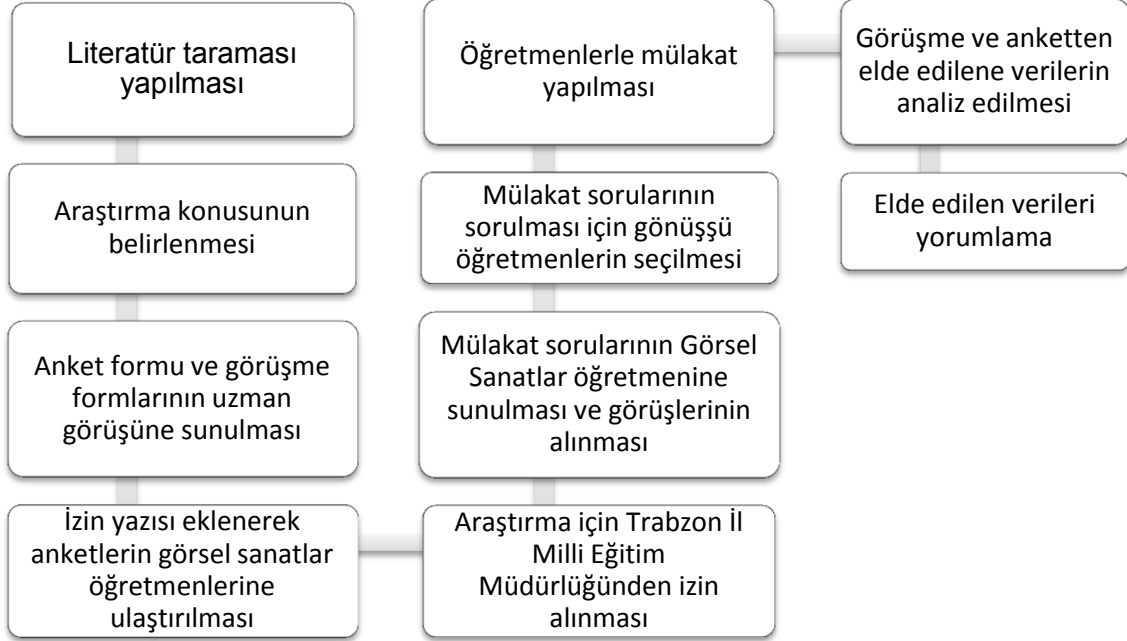
Nitel ve nicel yaklaşımın birlikte yürütüldüğü bu araştırmada kullanılan anketin Cronbach Alfa güvenilirlik katsayısı değeri 0.776 olarak hesaplanmıştır. Tüm sorular için elde edilen değerler o anketin toplam güvenilirliğini gösterebilmektedir. Cronbach Alfa katsayısını anlamlandırmak amacıyla yapılan analiz sonucunda $p < 0.001$ anlamlı olduğu belirlenmiştir. Ankette yer alan maddelerin orta düzey ve üstünde kabul edilebilir değer aldığı gözlemlenmiştir. Ulaşılan bu değer hazırlanan anketin güvenilirliğinin olduğunu ve dolayısıyla veri toplama aracı olarak kullanılabilirliğini göstermektedir.

Araştırmada kullanılan anketin geçerlilik ve güvenilirliğini arttırmak için 4 uzman görüşüne başvurulmuştur. Uzman kanılarına göre anketin güvenilirliğini sağlamak için gerekli düzeltmeler yapılmıştır. Son olarak oluşan yapısı ile anketin araştırmanın sonunda öğretmenlere yönelik kullanılabilirliğine karar verilmiştir. Bu araştırmanın geçerlilik ve güvenilirliğini arttırmak amacıyla anket ve mülakat formu birlikte kullanılmış, elde edilen veriler arasında karşılaştırmalar yapılarak desteklenmiştir. Araştırmacı yapılan çalışmanın bilimsel olduğunu belirterek katılımcılara güvence vermiştir.

Araştırmada elde edilen verilerin analizinde öğretmen konuşmalarına doğrudan yer verilmiştir. Bu kapsamda anket ve görüşmeden elde edilen ses kayıtları ve belgeler gerekli durumlarda kullanılmak üzere saklanmaktadır.

3.2.4. Veri Toplama Süreci ve Uygulama Sırası

Veri toplama süreci ve bu verilerin uygulama sırası aşağıdaki akış şemasında gösterilmiştir:

Şekil 2. Veri toplama süreci ve bu verilerin uygulanma sırası

3. 3. Verilerin Analizi

Araştırma boyunca elde edilen nitel ve nicel verilerin hepsi uygun bir tekniklerle ifade edilmiştir.

Araştırmada elde edilen nitel verilerin analizi için içerik analizi yönteminden faydalanılmıştır. İçerik analizi, nitel veri analiz türleri arasında en sık kullanılan yöntemlerden biridir. İçerik analizi ağırlıklı olarak yazılı ve görsel verilerin analiz edilmesinde kullanılan bir yöntemdir. Bu yöntemde tümden gelimci bir yol takip edilmektedir (Silverman, 2001).

İçerik analizinin temel amacını toplanan verileri açıklayabilecek kavramlara ve ilişkilere ulaşmak olarak ifade eden Yıldırım ve Şimşek'e (2006) göre toplanan verilerin önce kavramsallaştırılması daha sonra da ortaya çıkan kavramlara göre mantıklı bir biçimde düzenlenmesi ve buna göre veriyi açıklayan temaların saptanması gerekmektedir. İçerik analizi yoluyla verileri tanımlama ve verilerin içinde saklı gerçekleri ortaya çıkarmak amaçlanmaktadır (Gülbahar ve Alper, 2009). İçerik analizinde, dokümanlardan elde edilen nitel araştırma verilerinin işlenmesi, verilerin kodlanması, temaların bulunması, kodların ve

temaların düzenlenmesi, bulguların tanımlanması ve yorumlanması şeklinde dört aşama bulunmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2006).

İçerik analizinde araştırmacı öncelikli olarak araştırma konusu ile ilgili kategoriler geliştirmektedir. Araştırmacı daha sonra, incelemiş olduğu veri setinde, bu kategoriler içerisine giren kelime, cümle ya da resimleri saymaktadır. Kategori geliştirme aşamasında araştırmacı dikkatli olmalı ve aynı metin üzerinden benzer bir araştırma yürütmeyi planlayan başka araştırmacıların da aynı sonuçlara ulaşabilecekleri türden uygun kategoriler geliştirmelidir (Silverman, 2001).

Görsel Sanatlar öğretmenlerine uygulanan yarı yapılandırılmış görüşme formundan elde edilen veriler ve önemli görülen veriler kategorilendirilerek tablolar oluşturulmuştur. Tablolardaki veriler doğrudan öğretmen alıntılarıyla ilişkilendirilmiş ve yorumlar yapılmıştır.

3. 3. 1. Anket Verilerinin Analizi

Bu bölümde araştırmada ulaşılan öğretmenlerin cinsiyetleri, mesleki kıdemleri, görev yaptıkları lise türü, hizmet içi eğitimleri ve kendilerine ait bir resim atölyesinin olup olmadığı ile arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Bağımsız değişken ve bağımlı değişkenlerin normal dağılıma uyup uymadığını kontrol etmek için “Shapiro-Wilk Testi” uygulanmıştır. Normal dağılıma uymadığı tespit edilen değişkenlere daha sonra non parametrik testler uygulanmıştır. Bu testlerin sırası ve amaçları şu şekildedir; Kruskal Wallis H Testi ve Man Whitney U Testi kullanılmıştır. Öğretmenlere uygulanan görüş anketlerinden elde edilen istatistiksel çözümler sonucunda bulgular analiz edilmiş ve yorumlara yer verilmiştir. Anketten elde edilen bulgular tablolar halinde düzenlenmiştir.

Araştırmacı tarafından hazırlanan ve görsel sanatlar öğretmenlerine uygulanan anketten elde edilecek verilerin kolay analiz edilmesi açısından anketteki sorular altı alt faktöre ayrılmıştır. Anket, 25 maddeden oluşmaktadır. Ankette yer alan bu maddelerle öğretmenlerin, etkinlik ve kazanımlarla ilgili görüşlerini belirlemek amacıyla Görsel sanatlar yaratıcı düşünme becerisini geliştirme sürecinde sınıf yönetiminin nasıl düzenlenmesi gerektiği konusundaki görüşlerini belirleyebilmek amacıyla Sınıf Yönetimi, görev yaptıkları okulların ve sınıfların fiziki donanımının yaratıcılığı geliştirmek için yeterli olup olmadığı konusundaki görüşlerini belirleyebilmek için Fiziksel Koşullar, Görsel Sanatlar Dersi'nin işleniş sürecinde kullanılan yöntem ve tekniklerin öğrencilerin yaratıcılığının katkısına yönelik görüşlerini belirleyebilmek için Öğretim Yöntem ve Teknikleri, Görsel sanatlar Dersi programının yaratıcılıktaki rolüne ilişkin görüşlerini belirleyebilmek için Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programı, Görsel Sanatlar Dersi'nin programında yer alan kazanım ve açıklamalar doğrultusunda yaratıcılık becerisini

geliştirecek öğrencilere yardımcı olacak çeşitli örnek, alıştırma ve tekniklerine yönelik görüşlerini belirleyebilmek için Kılavuz Kitapları, etkinlik tasarlama konusundaki kendi yetenekleriyle kendi yaratıcılıklarının, tutum ve davranışlarının yaratıcı düşünceye katkısına yönelik görüşleri belirleyebilmek için Öğretmen, 6 alt faktörleri oluşturulmuştur. Anket alt faktörler ve anketi oluşturan maddeler Tablo 4'de gösterilmiştir.

Tablo 4. Anket Alt Faktörler ve Anketi Oluşturan Maddeler

ALT FAKTÖRLER	MADDELER
Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programı	1, 2, 4, 5, 9, 15
Sınıf Yönetimi	13, 18, 21, 22, 23
Fiziksel Koşullar	19, 20
Öğretim Yöntem ve Teknikleri	16, 17, 24, 25
Öğretmen	10, 11, 12, 14
Kılavuz Kitapları	3, 6, 7, 8

Araştırmada elde edilen veriler SPSS 16.0 programı kullanılarak analiz elde edilmiştir. Nicel veri analizleri bu alt faktörler göz önüne alınarak yapılmıştır. Verilerin analizinde betimsel istatistiksel analizler gerçekleştirilmiştir. Veriler yüzde ve frekans olarak belirtilmiş ve bunun yanı sıra aritmetik ortalamaları dikkate alınarak analizler gerçekleştirilmiştir. Analizler sonucunda elde edilen veriler tablolar halinde sunulmuştur.

3. 3. 2. Mülakat (Görüşme) Verilerinin Analizi

Bu çalışmada mülakat verilerinin analizinde betimsel analiz yaklaşımı kullanılmıştır. Bilindiği gibi bu yaklaşım, verilerin araştırma sorularının ortaya koyduğu temalara göre organize edilmesine ve görüşmede kullanılan sorular veya boyutlar dikkate alınarak sunulmasına imkân vermektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2006).

Nitel araştırmalar, kişilerin deneyimlerini, duygu ve düşüncelerini daha iyi anlayabilmek için tercih edilen araştırmalardır (Ekiz, 2009: 29). Nitel araştırmayı, "gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma" türü olarak tanımlamak mümkündür (Yıldırım & Şimşek, 2006: 39).

Nitel araştırmalarda kullanılan içerik analizi, kodlama yoluyla verilerin kategorilere ayrılması, bu kategoriler arasındaki ilişkilerin ortaya çıkarılarak temaların ve alt temaların oluşturulması anlamına gelmektedir (Patton, 1990). Ham verilerden geliştirilen özet

temalar ya da kategoriler aracılığıyla karmaşık verilerin anlaşılmasını sağlamak için gerçekleştirilen (Thomas, 2003) içerik analizi şu aşamaları içerir (Yıldırım ve Şimşek, 2006: 177-186):

Verilerin kodlanması: Görüşmeler sonucu elde edilen veriler, araştırmacı ve bir alan uzmanı tarafından anlamlı bölümlere ayrılarak, her bölümün kavramsal olarak ne anlam ifade ettiği bulunmaya çalışılmıştır. Kendi içinde anlamlı bir bütün oluşturan bu bölümler ilişkilendirmeye olanak verecek biçimde kodlanmıştır. Verilerin kodlanmasında, görüşmelerden çıkarılan kavramlar temel alınmıştır.

Temaların bulunması: Bu aşamada kodlanan veriler bir araya getirilerek ortak yönleri bulunmaya çalışılmış ve aralarında anlamlı ilişkilerin kurulmasına olanak verecek biçimde temalar oluşturulmuştur.

Verilerin kodlara ve temalara göre organize edilmesi ve tanımlanması: Bir uzman ve araştırmacı birbirlerinden ayrı olarak, yansız atamayla belirlenen gözlem görüşme formlarının %20-25'lik bir bölümünü (Gay,1987) kodlama anahtarında her soruyla ilgili uygun temaya işaretleme yaparlar (Ersoy, 2007: 103). Daha sonra kodlamaların karşılaştırılması ve güvenilirlik çalışması aşamasına geçilir.

Kodlamaların karşılaştırılması ve güvenilirlik: Araştırmanın güvenilirliğinin gerçekleştirilmesi amacıyla araştırmacı ve uzman işaretlerinden "Görüş Birliği" ve "Görüş Ayrılığı" sayıları belirlenir. Burada araştırmacı ve uzman, bir soru için aynı temayı işaretlemişse uzmanlar arası görüş birliği olarak kabul edilir. Şayet araştırmacı ve uzman, aynı soru için farklı temalar işaretlemişse, araştırmacının yaptığı işaretlemeler dikkate alınır (Ersoy, 2007: 103). Yalnız bu durum, görüş ayrılığı olarak kabul edilir.

Araştırmanın güvenilirlik hesaplaması için Miles ve Huberman'ın (1994) önerdiği güvenilirlik formülü kullanılmıştır.

$$R(\text{Güvenilirlik}) = \frac{Na (\text{Görüş Birliği})}{Na (\text{Görüş Birliği}) + Nd (\text{Görüş Ayrılığı})}$$

Hesaplama sonucunda araştırmanın güvenilirliği %92 olarak hesaplanmıştır. Güvenirlik hesaplarının %70'in üzerinde çıkması, araştırma için güvenilir kabul edilmektedir (Miles ve Huberman, 1994). Burada elde edilen sonuç, araştırma için güvenilir kabul edilmiştir.

Bulguların yorumlanması: Ayrıntılı biçimde tanımlanıp sunulan bulgular, araştırmanın amaçları doğrultusunda ilişkilendirmeler yapılarak yorumlanmıştır. Yıldırım ve Şimşek'in de (2005: 224) belirttiği gibi veriler, araştırma sorularının ortaya koyduğu

temalara göre özetlenip yorumlanır. Uygulamada, görüşülen ya da gözlenen bireylerin görüşlerini çarpıcı bir biçimde yansıtmak amacıyla, doğrudan alıntılara sık sık yer verilir. Bu tür analizde amaç, elde edilen bulguları düzenlemiş ve yorumlamış olarak okuyucuya sunmaktır.

İçerik analizinde yer alan bu aşamalar göz önüne alınarak Görsel Sanatlar öğretmenleri ile yapılan görüşmelerde verilerin toplanması ve analizinde aşağıdaki basamaklar izlenmiştir:

- Katılımcılar belirlenmiştir.
- Katılımcılarla yapılacak görüşme soruları belirlenmiştir.
- Katılımcılarla yapılan görüşmeler ses kayıt cihazıyla kaydedilmiştir
- Katılımcıların cevaplarının analizinin yapılması için mülakatlar yazılı hale getirilmiştir.
- Aynı konu ile ilgili cevaplar alt alta yazılarak kodlanması kolay hale getirilmiştir.
- Daha sonra öğretmenlerin cevapları incelenmiş tablo haline dönüştürülmüştür.
- Bu bilgiler temsili olarak seçilmiş öğretmen ifadeleriyle desteklenmiştir

4. BULGULAR VE YORUMLAR

4.1. Nicel Verilerin Analizi

4.1.1 Anketten Elde Edilen Bulgular

Araştırmanın bu bölümünde araştırmaya katılan öğretmenler ile ilgili kişisel bilgilere yer verilmektedir. Araştırmaya katılan öğretmenlerin cinsiyetleri, mesleki kıdemleri görev yaptıkları lise türü, hizmet içi eğitimi ve resim atölyelerinin olup olmadığına dair demografik bilgiler sorulmuştur. Katılımcılardan alınan cevaplar doğrultusunda yüzde ve frekanslar tespit edilerek elde edilen bulgular Tablo 5'te sunulmuştur.

Tablo 5. Ankete Katılan Öğretmenlere Ait Kişisel Bilgiler

Cinsiyet	Frekans	Yüzde
Bay	21	39,6
Bayan	32	60,4
Kıdem		
1-5 yıl	1	1,9
6-10 yıl	4	7,5
11-15 yıl	11	20,8
16-20 yıl	29	54,7
21 yıl ve üzeri	8	15,1
Lise Türü		
Anadolu Lisesi	43	81,1
Fen Lisesi	3	5,7
Meslek Lisesi	5	9,4
Genel Lise	2	3,8
Hizmet İçi Eğitim		
Evet	17	32,1
Hayır	36	67,9
Atölye		
Evet	18	34,0
Hayır	35	66,0

Araştırmada anketle ulaşılan öğretmenlere ait kişisel bilgiler kısmının ilk sorusu olan “cinsiyetiniz” sorusuna verilen cevaplar Tablo 5'te gösterilmiştir. Buna göre araştırmaya

katılan 53 öğretmenden 32'sinin bayan, 21'inin bay olduğu görölmektedir. Öğretmenlerin cinsiyetleri açısından oransal ifadelere bakıldığı zaman bayan öğretmenlerin % 60,4'ünü, Bayların ise 39,6'sını oluşturduğu görölmektedir.

Araştırmanın ikinci sorusu olan "kıdem yılı" sorusuna verilen cevaplarda 1-5 yıl arasında görev yapan 1 öğretmenin, 6-10 yıl arasında görev yapan 4 öğretmenin, 11-15 yıl arasında görev yapan 11 öğretmenin, 16-20 yıl arasında görev yapan 29 öğretmenin, 21 yıl ve üzerinde görev yapan 8 öğretmenin olduğu görölmektedir. Araştırmaya katılan öğretmenlerin meslekte çalıştıkları yılın oranlarına bakıldığı zaman öğretmenlerin %1,9'u 1-5 yıl arasında, %7,5'nin 6-10 yıl arasında, %20,8'nin 11-15 yıl arasında, %54,7'sinin 16-20 yıl arasında, %15,1'nin 21 yıl ve üzerinde görev yaptığı görölmektedir.

Araştırmanın üçüncü sorusu olan "görev yapılan lise türü" sorusuna verilen cevaplarda 43 öğretmenin Anadolu Lisesinde görev yaptığı, 3 öğretmenin Fen Lisesinde görev yaptığı, 5 öğretmenin Meslek Lisesinde görev yaptığı ve 2 öğretmenin de Genel Lisede görev yaptığı sonucuna ulaşılmaktadır. Bu değerlerin oransal ifadelerine bakıldığı zaman %81,1'nin Anadolu Lisesi, %5,7'sinin Fen Lisesi, %9,4'nün Meslek Lisesi, %3,8'nin Genel Lisede görev yaptığı oranlarına ulaşılmaktadır.

Araştırmanın dördüncü sorusu olan "Fakülteadaki eğitiminiz hariç, göreviniz boyunca Görsel Sanatlarla ilgili herhangi bir hizmet içi eğitim aldınız mı?" sorusuna verilen cevaplarda 17 öğretmenin hizmet içi eğitim aldığı ve 36 öğretmenin hizmet içi eğitim almadığını görmekteyiz. Bu ifadenin oranlarına bakıldığı zaman ise %32,1'nin hizmet içi eğitimi sorusuna evet cevabı verirken %67,9'unun hizmet içi eğitim sorusunun hayır cevabı vermişlerdir.

Araştırmanın beşinci sorusu olan "Okul dışında kendinize ait veya çalıştığınız bir atölyeniz var mı?" sorusuna 18 öğretmenin evet dediği ve 35 öğretmenin hayır dediğini görmekteyiz. Bu ifadelerin oranlarına baktığımız zaman %34,0'nın atölyesi olduğuna, %66,0'nın atölyesi olmadığı sonucunu çıkartabiliriz.

Tablo 6. GSDYDBKİ'ne Yönelik Anket Formuna Katılımcıların Verdikleri Cevapları

Sorular	Kesinlikle Katılmıyorum		Katılmıyorum		Orta Derece Katılıyorum		Katılıyorum		Kesinlikle Katılıyorum		X
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	
Soru 1					4	7.5	24	43.5	25	47.2	4.3962
Soru 2			1	1.9	6	11.3	25	47.2	21	39.6	4.2453
Soru 3			4	7.5	29	54.7	18	34.0	2	3.8	3.3396
Soru 4	1	1.9	5	9.4	16	30.2	26	49.1	5	9.4	3.5472
Soru 5			3	5.7	18	34.0	26	49.1	6	11.3	3.6604
Soru 6	1	1.9	1	1.9	10	18.9	20	37.7	21	39.6	4.1132
Soru 7			2	3.8	12	22.6	23	43.4	16	30.2	4.0000
Soru 8			6	11.3	23	43.4	17	32.1	7	13.2	3.4717
Soru 9			2	3.8	21	39.6	22	41.5	8	15.1	3.6792
Soru 10	12	22.6	17	32.1	9	17.0	12	22.6	3	5.7	2.5660
Soru 11			2	3.8	2	3.8	11	20.8	38	71.7	4.6038
Soru 12	1	1.9			1	1.9	14	26.4	37	69.8	4.6226
Soru 13	1	1.9			1	1.9	10	18.9	41	77.4	4.6981
Soru 14			1	1.9	13	24.5	21	39.6	18	34.0	4.0566
Soru 15					6	11.3	21	39.6	26	49.1	4.3774
Soru 16	1	1.9			10	18.9	22	41.5	20	37.7	4.1321
Soru 17			2	3.8	4	7.5	25	47.2	22	41.5	4.2642
Soru 18			4	7.5	6	11.3	28	52.8	15	28.3	4.0189
Soru 19	2	3.8	1	1.9	4	7.5	22	41.5	24	45.3	4.2264
Soru 20	4	7.5	8	15.1	12	22.6	18	34.0	11	20.8	3.4528
Soru 21			1	1.9	6	11.3	25	47.2	21	39.6	4.2453
Soru 22	5	9.4	10	18.9	15	28.3	19	35.8	4	7.5	3.1321
Soru 23	1	1.9	1	1.9	9	17.0	22	41.5	20	37.7	4.1132
Soru 24	2	3.8	2	3.8	8	15.1	27	50.9	14	26.4	3.9245
Soru 25	1	1.9	4	7.5	13	24.5	24	45.3	11	20.8	3.7547

Tablo 6'da belirtildiği gibi araştırmaya katılan öğretmenlere Görsel Sanatlar Dersi'nin Yaratıcı Düşünme Becerilerine Katkısının İncelenmesi'ne yönelik anket formu uygulanmıştır. Uygulanan ankette araştırmaya katılan öğretmenlere 1. Soru olarak "Görsel Sanatlar dersi yaratıcı güçlerin ortaya konarak, gözlemin geliştirilmesi yetisini kazandırır"

sorusu yöneltmiştir ve en çok cevap olarak “*Kesinlikle Katılıyorum*” cevabını işaretlemişlerdir. En fazla işaretlenen şıklardan diğeri ise “*Katılıyorum*” maddesidir. Buradan da anlaşılıyor ki araştırmaya katılan öğretmenler Görsel Sanatlar Dersi'nin öğrencilerde yaratıcı güçlerin geliştirilmesinin yanı sıra gözlem yetisini kazandıklarını da düşünmektedirler. Anketin 2. Sorusu olarak öğretmenlere yöneltilen soru “Görsel Sanatlar dersi programında yaratıcılığın *geliştirilmesine yönelik kazanımlar sayesinde bireyde yaratıcılık becerisi gelişir.*” şeklindedir. Öğretmenler bu düşünceye en fazla “*Katılıyorum*” cevabını vererek Görsel Sanatlar dersinin yaratıcılığı geliştirdiğini düşünmektedirler. Anketin 3. Sorusu olarak öğretmenlere “Görsel Sanatlar dersi programında yer alan yaratıcılıkla ilgili kazanımları yeterli buluyorum” şeklindedir. Öğretmenler bu soruya “*Orta Derecede Katılıyorum*” yanıtını vererek programda yaratıcılıkla ilgili kazanımları yeterince yeterli bulmadıklarını ifade etmişlerdir. Anketin 4. sorusunda “Görsel Sanatlar Dersi kılavuz kitabı öğretmenin yaratıcılıkla ilgili becerini geliştirmesine fırsat tanır.” Sorusunu sorarak en fazla “*Katılıyorum*” cevabı işaretlenmiştir. Ankette öğretmenlere yöneltilen 5. Soruda “Görsel Sanatlar Dersi kılavuz kitaplarında yer alan etkinlikler öğrencinin yaratıcılığını destekler.” Sorusuna “*Katılıyorum*” bölümü işaretlenerek kılavuz kitaplarında yer alan etkinliklerin öğrencilerin yaratıcılığını desteklediğini düşünmektedirler. Anketin 6. sorusunda “Aktif öğrenmenin Görsel Sanatlar dersi programına yansımalarıyla günümüzde daha yaratıcı düşünen ve bu beceriyi kullanabilen bireyler yetişecektir” sorulmuştur ve burada öğretmenler “*Katılıyorum*” ve “*Kesinlikle Katılıyorum*” kısımları en fazla işaretlenen kısımlar olmuştur. Anketin 7. Sorusunda “Görsel Sanatlar dersi kılavuz kitabında ayrıntılı açıklamaların olması yerine öğretmenin yaratıcılığını sergileyebileceği durumlarda yönlendirici olmasını tercih ederim.” Sorusuna “*Katılıyorum*” cevabı verilmiştir. Ankette sorulan sorular genellikle öğretmenler tarafından *Katılıyorum* veya *Orta Derecede Katılıyorum* kısımları işaretlenmiştir. Fakat anketin 10. Sorusunda sorulan “Görsel Sanatlar dersi kitaplarında yer alan etkinliklerden daha iyi etkinlik tasarlayabileceğimi düşünmediğimden dolayı bu kitaplarda yer alan etkinlikleri yaratıcı buluyorum.” Sorusuna öğretmenlerin bir kısmının “*Kesinlikle Katılmıyorum*” kısmını işaretledikleri görülmüştür. Anketin 13. Sorusu da “Öğretmenin sınıf içerisinde özgür bir ortam sunması öğrencilerin yaratıcı düşünme becerilerinin gelişmesine katkı sağlar.” Sorusuna 41 öğretmen “*Kesinlikle Katılıyorum*” kısmını işaretleyerek bu düşünceye destek verdiklerini yansıtmışlardır.

4. 1. 1. 1. Birinci Alt Probleme Ait Bulgular ve Yorumlar

4. 1. 1. 1. 1. Görsel Sanatlar Dersi (GSD) Öğretmenlerinin Cinsiyetlerine Göre Görüşlerine İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Görsel Sanatlar Dersi'ndeki yaratıcı düşünmeye yönelik kazanımların öğrencilerin yaratıcı düşünme becerisine etkisini incelemek için cinsiyetlerine göre anlamlı bir farklılığın olup olmadığını belirlemek için non-parametrik istatistikleri olan Mann Whitney U Testi ile karşılaştırılmıştır. Araştırmaya katılan öğretmenlerin cinsiyetlerinin arasında farklılığın olmadığı Tablo 7'de gösterilmektedir.

Tablo 7. Cinsiyete Göre Yapılan Mann Whitney U Testi Sonuçları

Cinsiyet	N	Ortalama	Toplam
Bay	21	31,19	655,00
Bayan	32	24,25	776,00
			Toplam Puanlar
Mann Whitney U			248,000
Wilcoxon W			776,000
Z			-1,602
Asymp. Sig. (2 tailed)			,109

Araştırmada anketle ulaşılan öğretmenlere ait kişisel bilgiler kısmının ilk sorusu olan 'cinsiyetiniz' sorusuna verilen cevaplar Tablo 7'de gösterilmiştir. Tabloda görüldüğü gibi araştırmaya katılan öğretmenler Görsel Sanatlar Dersi Programı (GSDP)'ndaki kazanımların öğrencilerin yaratıcı düşünme becerisi üzerinde elde edilen puanlara göre anlamlı bir farklılığın olmadığı ifade edilebilir. Bay ve bayan öğretmenlerin GSDP'nda kazanımların öğrencinin yaratıcılığına etkisi konusunda benzer görüşlere sahip olduğu söylenebilir.

Bu bulgular ışığında GSDP'ndaki kazanımların öğrencilere yaratıcı düşünme becerisinin etkisinin incelenmesine ilişkin öğretmen görüşleri arasında cinsiyet açısından anlamlı bir farklılığın olmamasında bay ve bayan öğretmenlerin öğrencilere yaratıcı düşünme becerisini kazandırma konusunda benzer görüşlere sahip oldukları söylenebilir, ancak erkek öğretmenlerin daha yüksek puanlara sahip olduğu görülmektedir. Aritmetik ortalamaya bakıldığında erkek öğretmenlerin, Görsel Sanatlar Dersinde yaratıcı düşünme becerisini kazandırmak için aynı sorunlarla karşılaştıkları, benzer yöntemleri kullandıkları

ve benzer rolleri üstlendikleri düşünülebileceğinden çok az da olsa bayan öğretmenlere göre etkili oldukları düşünülebilir.

4. 1. 1. 1. 2. GSD Öğretmenlerinin Mesleki Kıdemlerine Göre Görüşlerine İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Araştırmaya katılan görsel sanatlar öğretmenlerinin mesleki kıdemlerine göre GSDP'ndaki kazanımların öğrencilerin yaratıcı düşünme becerilerine etkisine ilişkin görüşleri arasında anlamlı farklılıkların olup olmadığı incelenmiştir. Araştırmada elde edilen bulgular Tablo 8'de gösterilmiştir.

Tablo 8. Mesleki Kıdeme Göre Yapılan Kruskal Wallis Testi Sonuçları

Kıdem	N	Ortalama
1-5 yıl	1	8,00
6-10 yıl	4	16,38
11-15 yıl	11	33,36
16-20 yıl	29	29,36
21 yıl ve üzeri	8	21,00
		Toplam Puanlar
Chi-Square		6,725
Df.		4
Asymp. Sig.		,151

Tabloda görüldüğü gibi araştırmaya katılan öğretmenlerin meslekteki çalıştıkları yıl aralıklarına bakıldığında GSDP'ndaki kazanımların öğrencilerin yaratıcı düşünme becerilerine etkisine ilişkin sonuçları vermektedir. Yukarıdaki tabloda görüldüğü gibi meslekteki yıl sayısının eğitim ile ilgili anlamlı bir farklılığın olmadığı ifade edilebilir. Araştırmaya ait bulgular incelendiğinde öğretmenlerin benzer görüşlere sahip olduğu söylenebilir.

Bu bulgular ışığında GSDP'ndaki kazanımların öğrencilere yaratıcı düşünme becerisinin etkisinin incelenmesine ilişkin öğretmen görüşleri arasında mesleki kıdem farkı açısından anlamlı bir farklılığın olmamasında 1-5 yıl, 6-11 yıl, 11-15 yıl, 16-20 yıl ve 21 yıl üzeri yılları arasında görev yapan öğretmenlerin öğrencilere yaratıcı düşünme becerisini kazandırma sürecinde benzer sorunlarla karşılaştığı, benzer yöntemleri kullandığı ve benzer rolleri üstlendiği düşünülebileceğinden sonuçların bu yönde çıkması mümkündür.

4. 1. 1. 1. 3. GSD Öğretmenlerinin Görev Yaptıkları Lise Türüne Göre Görüşlerine İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Araştırmaya katılan görsel sanatlar öğretmenlerinin görev yaptıkları lise türüne göre GSDP'ndaki kazanımların öğrencilerin yaratıcı düşünme becerilerine etkisine ilişkin görüşleri arasında anlamlı farklılıkların olup olmadığı incelenmiştir. Araştırmada elde edilen bulgular Tablo 9'da gösterilmiştir.

Tablo 9. Görev Yapılan Lise Türüne Göre Yapılan Kruskal Wallis Testi Sonuçları

Lise Türü	N	Ortalama
Anadolu Lisesi	43	25,95
Fen Lisesi	3	26,83
Meslek Lisesi	5	36,00
Genel Lise	2	27,25
		Toplam Puanlar
Chi-Square		1,901
Df.		3
Asymp. Sig.		,593

Tabloda görüldüğü gibi araştırmaya katılan öğretmenlerin çalıştıkları lise türüne bakıldığında GSDP'ndaki kazanımların öğrencilerin yaratıcı düşünme becerilerine etkisine ilişkin sonuçları vermektedir. Yukarıdaki tabloda görüldüğü gibi görev yaptıkları lise türünde eğitim ile ilgili anlamlı bir farklılığın olmadığı ifade edilebilir. Araştırmaya ait bulgular incelendiğinde öğretmenlerin benzer görüşlere sahip olduğu söylenebilir.

Bu bulgular ışığında GSDP'ndaki kazanımların öğrencilere yaratıcı düşünme becerisinin etkisinin incelenmesine ilişkin öğretmen görüşleri arasında görev yaptıkları lise türü açısından anlamlı bir farklılığın olmamasında öğrencilere yaratıcı düşünme becerisini kazandırma sürecinde benzer sorunlarla karşılaştığı, benzer yöntemleri kullandığı ve benzer rolleri üstlendiği düşünülebileceğinden sonuçların bu yönde çıkması mümkündür.

4. 1. 1. 1. 4. GSD Hizmet Öncesi Eğitimleri (HÖE) Hariç, Görevleri Boyunca Görsel Sanatlarla İlgili Herhangi Bir Hizmet İçi Eğitim (HİE) Alıp Almadıklarına Göre Görüşlerine İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Araştırmaya katılan Görsel Sanatlar öğretmenlerinin fakülte'deki eğitimleri hariç, görevleri boyunca Görsel Sanatlarla ilgili herhangi bir hizmet içi eğitim alıp almadıklarına ait görüşlerinde öğrencilerin yaratıcı düşünme becerilerinin etkisine ilişkin görüşleri

arasında anlamlı farklılıkların olup olmadığı incelenmiştir. Araştırmada elde edilen bulgular Tablo 10'da gösterilmiştir.

Tablo 10. Hizmet İçi Eğitime Verilen Cevaplara Göre Yapılan Mann Whitney U Testi Sonuçları

Hizmet İçi Eğitim	N	Ortalama	Toplam
Evet	17	27,53	468,00
Hayır	36	26,75	963,00
			Toplam Puanlar
Mann Whitney U			297,000
Wilcoxon W			963,000
Z			-,172
Asymp. Sig. (2 tailed)			,864

Tabloda görüldüğü gibi araştırmaya katılan öğretmenlerin fakülteedeki eğitimleri hariç, görevleri boyunca Görsel Sanatlarla ilgili herhangi bir hizmet içi eğitim alıp almadıklarına ait görüşlerinde GSDP'ndaki kazanımların öğrencilerin yaratıcı düşünme becerilerine etkisine ilişkin sonuçları vermektedir.

Yukarıdaki tabloda fakülteedeki eğitimleri hariç, görevleri boyunca Görsel Sanatlarla ilgili herhangi bir hizmet içi eğitim alıp almadıklarına ait görüşlerinde eğitim ile ilgili anlamlı bir farklılığın olmadığı ifade edilebilir. Araştırmaya ait bulgular incelendiğinde öğretmenlerin benzer görüşlere sahip olduğu söylenebilir.

4. 1. 1. 1. 5. GSD Öğretmenlerinin Okul Dışında Kendilerine Ait veya Çalıştıkları Atölyeleri Olup Olmadığına Dair Görüşlerine İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Araştırmaya katılan görsel sanatlar öğretmenlerinin okul dışında kendilerine ait veya çalıştıkları atölyeleri olup olmadığına ait görüşlerinde öğrencilerin yaratıcı düşünme becerilerine etkisine ilişkin görüşleri arasında anlamlı farklılıkların olup olmadığı incelenmiştir. Araştırmada elde edilen bulgular Tablo 11'da gösterilmiştir.

Tablo 11. Okul dışında kendilerine ait veya çalıştıkları atölyeleri olup olmadığını belirten Mann Whitney U Testi sonuçları

Atölye	N	Ortalama	Toplam
Evet	18	29,39	529,00
Hayır	35	25,77	902,00

	Toplam Puanlar
Mann Whitney U	272,000
Wilcoxon W	902,000
Z	-,809
Asymp. Sig. (2 tailed)	,419

Tablo 11’de görüldüğü gibi araştırmaya katılan öğretmenlerin okul dışında kendilerine ait veya çalıştıkları atölyeleri olup olmadığına dair görüşlerinde GSDÖP’ndaki kazanımların öğrencilerin yaratıcı düşünme becerilerine etkisine ilişkin sonuçları vermektedir.

Yukarıdaki tabloda okul dışında kendilerine ait veya çalıştıkları atölyeleri olup olmadığına dair görüşlerinde eğitim ile ilgili anlamlı bir farklılığın olmadığı ifade edilebilir. Araştırmaya ait bulgular incelendiğinde öğretmenlerin kendilerine ait bir atölyenin olmaması ve olması arasında pek bir farklılık görülmemiştir ve benzer görüşlere sahip olduğu söylenebilir.

4. 1. 2. Anket Bulgularının Özeti

GSDP’ndaki yaratıcı düşünmeye yönelik kazanımların öğrencilerin yaratıcı düşüncelerine etkisine ilişkin öğretmen görüşleri incelendiğinde GSDP’in tüm kategorilerde $p > .05$ olduğundan istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık çıkmamıştır. İstatistiksel olarak anlamlı bir farklılık çıkamamakla beraber ortalama değer erkek öğretmenlerde daha yüksek olduğu görülmektedir. Mesleki kıdeme göre aritmetik ortalamaya bakıldığında 11-15 yılları aralığında görev yapmış öğretmenlerin puanının yüksek olduğu, ama farklılaşmanın diğer kademedeki yıllara göre çok az olduğu ve anlamlı bir farklılığın olmadığı söylenebilir. Görev yapılan lise türüne göre aritmetik ortalama değerine bakıldığında meslek lisesinde görev yapan öğretmenlerin ortalamasının daha yüksek olduğu ama farklılaşmanın çok az olduğu ve anlamlı bir farklılığın olmadığı söylenebilir. Hizmet içi eğitime verilen cevaplara göre yapılan istatistiksel sonuçlara bakıldığında hizmet içi eğimi alan öğretmenlerin ortalamasının almayan öğretmenlere göre yüksek olduğu hesaplanmış ama farklılaşmanın çok az olduğu ve anlamlı bir

farklılığın olmadığı söylenebilir. Okul dışında kendilerine ait veya çalıştıkları atölyeleri olup olmadığına karşın öğretmenlerin atölyesi olanlara oranla fazla olduğu hesaplanmış ama farklılaşmanın çok az olduğu ve anlamlı bir farklılığın olmadığı söylenebilir.

4. 2. Nitel Verilerin Analizi

Bu bölümde elde edilen bulgular analiz edilerek ortaya konmaktadır. Mülakatlardan elde edilen bulgular kategorileştirilerek ve temalar oluşturularak tablolar halinde, diğer yerlerde ise diyaloglar şeklinde sunulmuştur. Mülakatta sorulan açık uçlu sorular olduğundan analiz edilirken öğretmen konuşmalarından alıntılara yer verilerek ilişki kurulmuştur.

4. 2. 1. İkinci Alt Probleme Ait Bulgular ve Yorumlar

4. 2. 1. 1. Öğretmenlerin Yaratıcı Düşünmeye Dönük Çözümler Bulma Hakkındaki Öğretmen Görüşleri

Araştırmaya katılan Görsel Sanatlar öğretmenlerine, öğrencilerin, standartların ve bilinenlerin dışında; orijinal, önemli ve yeterli çözümler bulmalarını sağlıyor musunuz sorusu sorularak bu konudaki görüşleri hakkında bilgi edinilmiştir. Bu bilgiler Tablo 12’de bir araya getirilerek ifade edilmeye çalışılmıştır.

Tablo 12. Öğretmenlerin Yaratıcı Düşünme Çözümleri

Görüşler	Öğretmenler	Frekans
Yaratıcı çözümler bulmayı sağlama	Ö1-Ö2-Ö3-Ö4-Ö5-Ö6-Ö7-Ö8-Ö9-Ö10-Ö11-Ö12-Ö13-Ö15-Ö16-Ö17-Ö19	17
Yaratıcı düşünme çalışmaları yaptırma	Ö1-Ö2-Ö3-Ö4-Ö5-Ö6-Ö7-Ö8-Ö9-Ö13-Ö15-Ö17-Ö18	13
Anlatım tekniği	Ö2-Ö4-Ö6-Ö7-Ö8-Ö9-Ö10-Ö13-Ö14-Ö15-Ö16-Ö18	12
Serbest çalışmalar yaptırma	Ö2-Ö3-Ö5-Ö8-Ö9-Ö10-Ö16-Ö17-Ö18-Ö19	10
Tartışma yöntemini kullanma	Ö4-Ö5-Ö6-Ö9-Ö10-Ö13-Ö15-Ö18	8
Farklı teknik ve materyal kullanma	Ö3-Ö7-Ö8-Ö9-Ö11-Ö12-Ö18	7
Teknik alan çalışmaları yaptırma	Ö1-Ö2-Ö8-Ö11-Ö15-Ö16	6
Yetersiz Zaman	Ö7-Ö14-Ö16-Ö17-Ö19-	5
Bilgisayar – Akıllı Tahtalar – Gözlem teknikleri	Ö2-Ö4-Ö12-Ö17	4

Araştırmaya katılan öğretmenlere yaratıcı düşünceyi desteklemek adına standartların ve bilinenlerin dışında, öğrencilerin orijinal ve yeterli çözümler bulmalarına yardımcı olup

olmadıkları sorulmuştur. Bu soru doğrultusunda 17 öğretmen yaratıcı düşünceyi geliştirmek adına bu çözümleri sağlamaya çalıştıklarını dile getirmişlerdir. 13 öğretmen öğrencilerin orijinal çözümler üretebilmeleri için yaratıcı düşünme çalışmalarını öğrencilere yaptırdıkları görülmektedir. 12 öğretmenin anlatım tekniğini uyguladığı ve 10 öğretmenin serbest çalışmalar yaptırdığı görülmektedir. Standartların dışında orijinal çözümler üretebilmeleri için öğretmenlerin 8'i yaratıcı düşünmeye yönelik tartışmalar yaptırdığı görülmektedir. 7 Öğretmen farklı malzemeleri bir araya getirerek uygulama yaptırdığı görülmektedir.

Tablo 1 incelendiğinde öğretmenlerin öğrencilerine standartların ve bilinenlerin dışında orijinal, önemli ve yeterli çözümleri bulmalarını sağlamaya çalıştıkları görülmüştür. Ö2 görüşünü şu şekilde dile getirmiştir: *“Öğrencilerin öncelikle bu klişe resim bakış açısı yerine çalışmalarının standart değil de daha çok yaratıcılığı geliştirici olması açısından yaptırıyorum.”*

Ö4: *“Bunu sağlamaya gayret ediyorum. Onlara konuyu anlattıktan ve öğrettikten sonra eleştirel ve yaratıcı düşünceye sahip bir tartışma ortamı hazırlıyorum. Gözlemlerini ve araştırmalarını estetik bir duyarlılık kapsamında birbirlerine aktarmalarına zemin hazırlıyorum.”*

Ö7: *“Sağlamaya çalışıyorum ancak 40dk. ders süresin içerisinde hem müfredatı yetiştirmek hem de standartların dışına çıkmak çok verimli olmuyor. Ama temel eğitimde vermeye gayret ediyorum. Özellikle 9. Sınıflarda bu yüzden standartların dışına çok fazla çıkmıyorum. Perspektifti, renkti bunları vermeye çalışıyorum.”*

Ö10: *“Sağlıyorum. Önce öğrencilerin yapacakları işi ve insanları sevmelerini sağlıyorum. Zaten bunun doğrultusunda öğrenciler farklı çözümler üretebiliyorlar. Bunun için öncelikle doğadan, insanlardan onların sevebildikleri şeylerden bahsediyorum. Bunun üzerine düşüncelerle birbirlerine fikir vermelerini sağlıyorum. Beyin fırtınası şeklinde etkileşimi sağlayıp çözümler bulmalarına fırsat veriyorum.”*

Yaratıcılığı geliştirmek için öğretmenin bir diğer kullandığı çözüm ise yaratıcılığı arttırmaya yönelik yaratıcı düşünme çalışmalarını yaptırmak olmaktadır. Bu soruya cevap olarak Ö8 şunları söylüyor: *“Öğrencilerin hayal güçlerini geliştirmeye yönelik tavsiyeler vermeye gayret ediyorum. Kendi yaratıcılıklarını kağıt üzerinde dökmelerini sağlıyorum. Kendi hayal güçlerini ortaya dökabilmeleri için ilk önce rahat olmalarını istiyorum. Çizdiklerinin yanlış olmadığını olmayacağını serbestçe çizebileceklerini söylüyorum. Onlara bu fikri aşıladıktan sonra kendilerine daha özgüvenli çizimler yapabiliyorlar.”*

Ö9: *“Öğretmenin hedeflenen kazanımlara ulaşabilmesi için orijinal fikirler üretmek ve bunu öğrencilerine etkili örneklerle kavratmalıdır. Bu yaklaşım öğrencinin dikkatini çekebilme, ilgi uyandırma, meraklandırma ve olayın içine dahil etme ile başlar. Sorun ve*

çözüm yöntemi ile ilgili bilindik bilgiler verilir. Arkasından öğretmen ortaya öğrencilerini farklı sorularla yüzleştirir. Sorunlar karşısında öğrencinin yaklaşımlarını ortaya çıkarabilecek direkt ya da dolaylı sorularla öğrencilerin kendilerine has yaklaşımlarını ölçer.”

Verilen cevaplardan da anlaşılacağı üzere öğretmenler yaratıcılığı geliştirmek için öğrencilerin orijinal ve yeterli çözümler üretmelerini imkan olduğunca sağlamaya çalıştıklarını belirtmişlerdir. Yaratıcılığı geliştirmeye yönelik öğretmenin amacı öğrencinin düşünce ve yaratıcı gücünü ortaya çıkarmak olduğu için çaba sarf ettiklerini ifade etmişlerdir. Ama buna en büyük engelin zamanın yetersiz olduğunu dile getirmişlerdir. Eğer görsel sanatlar öğretmenlerine verilen süre yeterli bir süre olsaydı öğretmenler yaratıcılığı geliştirmek adına farklı teknik ve yöntemleri uygulayabileceklerini ifade etmişlerdir.

4. 2. 1. 2. GSD’nde Sınıfta Yaratıcılığın Oluşması, Öğrencilerin Yeni ve Farklı Fikirler Üretebilmelerini Sağlamak İçin Sınıf Yönetiminin ve Sınıf İçinin Düzenlenmesine İlişkin Öğretmen Görüşleri

Araştırmaya katılan Görsel Sanatlar Öğretmenlerine, GSDP’ndaki yaratıcı düşünmeye yönelik kazanımların işleniş sürecinde, Görsel Sanatlar Dersi’nde sınıfta yaratıcılığın oluşması, öğrencilerin yeni ve farklı fikirler üretebilmelerini sağlamak için sınıf yönetimini ve sınıf içini nasıl düzenliyorsunuz sorusu sorulmuş ve bu konuda görüş ve düşünceleri alınmıştır. Katılımcılara Görsel Sanatlar Dersi’ndeki yaratıcı düşünmeye yönelik kazanımların işlenişinde sınıf yönetimini ve sınıf içini nasıl düzenlediklerini ifade etmeleri istenerek öğrencilerin yaratıcı düşüncelerini geliştirmeleri için neye önem verdikleri konusunda fikirleri alınmıştır. Verilen cevaplar dikkate alınarak öğrencilerin yaratıcı düşünme becerilerine etkisi hakkında öğretmenlere uygulanan mülakatla elde edilen analizler Tablo 13’de gösterilmiştir.

Tablo 13. Sınıf Ortamına İlişkin Öğretmen Görüşleri

Görüşler	Öğretmenler	Frekans
Kendilerini rahat ifade etmelerini sağlama	Ö2-Ö3-Ö4-Ö5-Ö6-Ö7-Ö8-Ö9-Ö10-Ö11-Ö12-Ö13-Ö17-Ö18	14
Farklı teknik ve materyal kullandırma	Ö1-Ö3-Ö4-Ö9-Ö11-Ö12-Ö15-Ö17-Ö18	9
Örnekleri ön planda tutma	Ö1-Ö2-Ö3-Ö7-Ö12-Ö13-Ö17-Ö18	8
Sorumluluk verme	Ö1-Ö2-Ö3-Ö4-Ö5-Ö9-Ö13	7
Anlatım yöntemini kullanma	Ö2-Ö1-Ö4-Ö10-Ö14-Ö17	6
Serbest bırakma	Ö1-Ö7-Ö8-Ö15-Ö17-Ö19	6
Kalabalık sınıflarda olumsuz etkiyi azaltmak için konu verme	Ö2-Ö4-Ö10-Ö13	4
Ders dışı egzersiz yaptırma	Ö1-Ö12-Ö16	3
Yetersiz Zaman	Ö2	1

Araştırmaya katılan öğretmenler sınıfta yaratıcılığın oluşması, öğrencilerin yeni ve farklı fikirler üretebilmelerini sağlamak için sınıf yönetiminin ve sınıf içinin düzenlenmesinin yaratıcılığa katkı sağlayabileceğini belirtmektedirler.

Araştırmaya katılan 19 görsel sanatlar öğretmeninden 14'ü "Yaratıcı düşünmeye yönelik kazanımların işleniş sürecinde öğrencilerin kendilerini daha rahat ifade etmelerini sağlıyorum" demiştir. Katılımcıların 9'u yaratıcılığı desteklemek için öğrencilerine farklı materyal kullandığını ifade etmiştir. 8 öğretmen örnekleri ön planda tuttuğunu dile getirmiştir. 7 öğretmen öğrencilerine serbest bırakmaktan ziyade sorumluluk verdiğini söylemiştir. Araştırmaya katılan diğer 6 öğretmen öğrencilerine ilk olarak anlatım yöntemini kullandığını ve daha sonra anlattığı konuyla ilgili onları serbest bıraktığını dile getirmiştir. 4 öğretmen sınıflarının kalabalık olduğunu belirterek olumsuz etkileri azaltabilmek için öğrencilere belli bir konu verdiklerini söylemişlerdir. 3 öğretmen ders dışı egzersiz yaptığını ve 1 öğretmen zaman yetersizliğinden dolayı yaratıcılığı oluşturabilecek farklı ve yeni fikirlerin üretebilmelerinin zor olduğunu söylemiştir.

Tablo 2'deki verilere bakıldığında katılımcıların en çok ifade ettiği öğrencilerin kendilerini rahat ifade etmesi için sınıf yönetimini ve sınıf içinini düzenledikleri görülmüştür. Katılımcılardan Ö9 "Sınıf içi yönetim belirli sorumluluklar vermekle başlar. Verilen sorumluluklar karşısında belirli beklentilerin olduğu öğrenciye hissettirilir. Bu beklentilerin kendisi adına olduğu kavratılır. Bunu ancak ve ancak samimiyetinizi öğrenciye hissettirerek yapabilirsiniz. Gerisi çorap söküğü gibi gelir." Benzer şekilde görüşünü Ö17 şu şekilde dile getiriyor: "Ders yaptığımız ortamın derse uygun hale getirmek gerçekten önemli. Çocukların yaratıcılığının artması, bakış açısı olarak farklı ufuklar kazandırmak

için kendi imkanlarım doğrultusunda onlarla beraber resim yapıyorum. İlk sorudaki problem yine karşımızda. Anlattığım konuları kendimle beraber uyguladım. Çocuklar daha rahat kavrayabilirlerdi. Başlangıçtan sonuna kadar nasıl bir süreçten geçtiğini anlıyorlar ama 45 dk. içinde bunu yapmak imkansız. Derste çocuklarla beraber fikirlerimizi paylaşırken birden zilin çaldığını duyuyoruz. Bu nedenle uygulama çok sağlıklı bir şekilde olmuyor.”

Araştırmaya katılan görsel sanatlar öğretmenleri görsel sanatlar dersindeki yaratıcı düşünmeye yönelik kazanımların işleniş sürecinde yaratıcılığı desteklemek için farklı materyaller kullandıklarına vurgu yapmışlardır. Bu konuda Ö4 görüşünü şu şekilde ifade etmiştir: *“ Onları tamamen serbest bırakmıyorum. Ama çok fazla yönlendirip sıkıyım. Teknik anlamda kolaylıklar sağlıyorum. Fikirlerini sorup destekliyorum. Bilgi ve teknolojiden faydalanıyorum. Estetik duyarlıklarını destekleyip özgüvenlerinin oluşmasını sağlıyorum.”*

Araştırmaya katılan görsel sanatlar öğretmenleri görsel sanatlar dersindeki yaratıcı düşünmeye yönelik kazanımların işleniş sürecinde yaratıcılığı desteklemek için örnekleri ön planda tuttıklarını dile getirmeleridir. Örnekleri ön planda tuttıklarına ilişkin Ö12 görüşünü şu şekilde dile getirmiştir. *“Sınıf içerisinde görselleri ön planda tutmaya çalışıyoruz. Öğrencileri örneğin renk konusu işliyorsak en çok sevdikleri renler kıyafetler ona bağlantılı olarak odalarının tasarımları nasıl olsun istersiniz deyip buradan yola çıkıp o renklerin kişisel özelliklerini onlara anlatarak daha farklı yönden onlara baktırmaya çalışıyoruz. Örneklerle bu fikirlerini daha çok pekiştiriyorum.”*

Görüldüğü üzere görsel sanatlar öğretmenleri görsel sanatlar dersindeki yaratıcı düşünmeye yönelik kazanımların işleniş sürecinde yaratıcılığı desteklemek için çeşitli fikirlere yer vermektedir. Mülakat verileri incelendiğinde sınıf içerisinde öğretmenlerin en çok uyguladıkları düzenleme öğrencilerin kendilerini daha rahat ifade etmeye çalışmaları için sınıf ortamını belirlemektir. Belirlenen amaca ulaşmak için öğrencilerin kendilerini daha rahat ifade ettikten sonra farklı fikirlerin ve uygulamaların ortaya çıkabileceği söylenebilir. Görsel Sanatlar Dersi'nde öğretmenin, görsel sanatlar alanındaki kuramsal ve uygulamaya dönük sahip olduğu bilgi ve deneyim ve bu deneyimini öğrenciye aktarma bilgi ve becerisi sanat öğretiminde oldukça önemli bir etmendir. Öğretmenin alan uzmanlık bilgisi, derse hazırlığı, sunumu, sınıf yönetimi ve ders süresince öğrencilerle sağladığı etkin iletişimi öğretme- öğrenme sürecinde etkilidir (Kırıçoğlu, 2009). Çocukların kendilerini en rahat ifade etme yollarından birisi olan resim çalışmaları öğrencinin hem sözel yolla kendisini ifade edebilmesi hem de uygulamada daha rahat davranması önemli bir yoldur. Görsel sanatlar çalışmalarında temel resim becerilerinin yanı sıra kendini resim yolu ile ifade etme, yaratıcılık ve estetik bakış açısını desteklemektedir.

4. 2. 3. Üçüncü Alt Probleme Ait Bulgular ve Yorumlar

4. 2. 3. 1. GSD’nde Öğrencilerde Var Olan Yaratıcı Düşünme Becerisinin Ortaya Çıkabilmesinde ve Gelişmesinde Öğretmenin Rolünün Nasıl Olacağına İlişkin Görüşler

Araştırmaya katılan Görsel Sanatlar Dersi öğretmenlerine “Görsel Sanatlar derslerinde, öğrencilerde var olan yaratıcı düşünme becerisinin ortaya çıkabilmesinde ve gelişmesinde öğretmenin rolü sizce nasıl olmalıdır?” sorusu sorulmuştur ve bu konuyla ilgili öğretmenlerin görüş ve düşünceleri alınmıştır. Mülakat sorusuna verilen cevaplar analiz edilerek Tablo 14’te gösterilmiştir.

Tablo 14. Öğretmenin Rolüne İlişkin Öğretmen Görüşleri

Görüşler	Öğretmenler	Frekans
Dersi sevdirmeye ve olumsuz eleştiri yapmama	Ö1-Ö2-Ö3-Ö4-Ö5-Ö8-Ö10-Ö12-Ö13-Ö14-Ö15-Ö16-Ö18	13
Öğretmen rolünün önemi	Ö1-Ö2-Ö3-Ö4-Ö5-Ö7-Ö8-Ö12-Ö13-Ö16-Ö17-Ö19	12
Rahat çalışma ortamı sağlama	Ö1-Ö2-Ö5-Ö6-Ö7-Ö8-Ö11-Ö13-Ö16-Ö18-Ö19	11
Yol gösterici ve öğrencinin ufkunu açma	Ö5-Ö8-Ö9-Ö11-Ö12-Ö13-Ö15-Ö16-Ö17-Ö18-Ö19	11
Fikirlerine saygı duyma	Ö2-Ö4-Ö6-Ö7-Ö9-Ö11-Ö12-Ö16-Ö17	9
Zorunlu olarak çalışmalar yaptırmama	Ö2-Ö3-Ö4-Ö6-Ö9-Ö12-Ö14-Ö18	8
Öğrenciyle rahat konuşmama	Ö3-Ö5-Ö7-Ö10-Ö13	5
Sonuç için ortak karara alma	Ö5-Ö6-Ö9-Ö15-Ö17	5

Tablo 3 incelendiğinde, araştırmaya katılan öğretmenlerden 13’ü öğrencilerde var olan yaratıcı düşünme becerilerini ortaya çıkarmak ve geliştirmek için öğretmenin dersi sevdirmesi ve olumsuz eleştiri yapmaması gerektiğini ifade etmiştir. Öğretmenin rolünün çok önemli olduğunu 12 öğretmen dile getirmiştir. Araştırmaya katılan 11 öğretmen öğrencilere çalışma ortamı sağlanması gerektiğini söylemiştir. 11 öğretmen öğrencilerinin yaratıcı düşünme becerisini ortaya çıkabilmesinde ve gelişmesinde öğretmenin yol gösterici olması ve öğrencinin ufkunun açılması gerektiğini söylemiştir. 9 öğretmen öğrencilerin fikirlerine saygı duyulması gerektiğini söylemiştir. Araştırmaya katılan 8 öğretmen öğrencilerine zorunlu olarak çalışmalar yaptırmamanın yaratıcı düşünceyi olumsuz etkilediğini dile getirmiştir. 5 öğretmen öğrenciyle konuşulması gerektiğini söylemiştir.

Araştırmaya katılan öğretmenlerden yaratıcı düşünme becerisini ortaya çıkarmak ve geliştirmek için öğretmenin dersi sevdirmesi ve olumsuz eleştiri yapılmaması gerektiği

şeklindeki görüşünü Ö1 görüşü şöyle ifade etmiştir: “Öğretmenler öğrencilerini iyi tanımalı. Kesinlikle notla korkutmamalı. Kendini ve dersini öğrencilere sevdirmeli. Öğrencilerin sevecekleri ve ilgi duyacakları konular ve teknikler seçilmeli. Yetenekli olanlarla, ayrı ilgilenilmesi ve yönlendirme yapılmalı. Öğrencilere çalışma imkanı ve ortamı sağlanmalı. Öğretmenler zamana ayak uydurmalı yenilikçi olmalı ve demokrat olmalı. Uygun zamanlarda müze ve resim sergileri gezileri düzenlemeli. Yıkıcı eleştiri yapmamalı ve öğrencilere fikirleri sorulmalıdır.

Ö4'nün görüşü: “Öğretmen öncelikle kendisini bir not defteri gibi göstermemeli. Öğrencinin dersi sevmesini sağlamalı. Kompozisyon ve teknik anlamda sınırlandırmalar yapmamalı. Teknolojik imkanlar ölçüsünde anlatımını zenginliklerle süslemeli.”

Ö6'nın görüşü: “Öncelikle öğretmen öğrencinin dersi sevmesini sağlamalı Teknik anlamda sınırlamalar yapmamalı. Öğrencilerini araştırmaya, sorgulamaya, problem çözme, karar verme ve girişimcilik noktasında özgüvenlerinin yüksek olmasını sağlamalı.”

Araştırmaya katılan öğretmenlerden bazıları, yaratıcı düşünme becerisinin geliştirilmesinin öğretmenin rolünün çok önemli olduğunu dile getirmiştir. Öğretmenin rolünün çok önemli olduğundan bahseden katılımcılardan Ö12 “Öğretmenin rolü bir derste çok önemlidir. Görsel etkinlikler daha ön planda olmalı. Tarihten örnekler verilmeli Sanat hakkında, ressamlardan eserlerden tüm bunları öğrencilere örnek vermeliyiz. Onların hayatlarında yaptıkları resimlerin hangi anlama geldiğini öğrenmeleri öğrencilerin ilgisini çekiyor. Bakış açıları daha çok değişiyor. Sınıfta yapılan resim çalışmasında yarışmalara teşvik iyi oluyor. Belki yarış konusu açısından çok fazla üzerine düşmüyorum ama teşvik edici olabilmesi için fotoğraflayıp öğrencilere gösteriyoruz. Derse karşı ilgileri gelişiyor.” Şeklinde ifade ederken Ö18 “ Önemlidir ama çok fazla başka bir yöntem uygulamaması lazım. Yapılan eserlere olumsuz şekilde yorum yaparak öğrencinin şevkinin kırılmaması gerekiyor. Tabi olumlu yönlendirerek çocuk daha özgür ve kendine güvenli oluyor. Buda yaratıcı düşünceyi etkiliyor.” şeklinde ifade etmiştir.

Bunların yanı sıra, katılımcılardan 9 'u öğrencilerinin fikirlerine saygı duyulması gerektiğini söylemişlerdir. Ö16 “Öğretmen öğrencilere sevgiyle yaklaşmalı ve fikirlerine saygı duymalıdır. Yaratıcılıklarını ortaya çıkaracak şekilde davranmalıdır. Yarışmalara katılıyorlar ve çeşitli ödüller veriyoruz. Motivasyonları artıyor. Resim yapmayanlar ödül alan öğrencileri görünce daha istekli oluyorlar. O şekilde motive oluyorlar.”

Görüldüğü üzere görsel sanatlar öğretmenleri var olan yaratıcı düşünme becerisinin ortaya çıkmasında ve gelişmesinde, öğretmenin hangi rollere sahip olması gerektiğinden bahsetmişlerdir. Mülakat verilerinden elde edilen sonuçlara göre öğrenme sürecinde katılımcıların en çok öğrencilere dersin sevdirmesi gerektiğini ve yaptıkları çalışmalara olumsuz eleştiri yapılmaması gerektiğini ifade etmişlerdir.

4. 2. 3. 2. GSD'inde Yaratıcı Düşünmeye Yönelik Kazanımları Gerçekleştirmek İçin Öğretmenin Kullandığı Yöntem ve Tekniklerine İlişkin Görüşler

Araştırmaya katılan Görsel Sanatlar öğretmenlerine, yaratıcı düşünmeye yönelik kazanımları gerçekleştirmek için öğretmenin hangi yöntem ve tekniklerine kullanıldığı sorulmuştur. Bu konuda öğretmenlerin görüş ve düşünceleri alınmıştır. Bu soru ile öğretmenlerin hangi yöntem ve teknikleri kullanarak yaratıcı düşünmeye yönelik kazanımları gerçekleştirdikleri ve hangi yöntem ve tekniklerden daha fazla başarı elde ettikleri konusunda öğretmenlerin görüşlerinin alınması amaçlanmıştır. Ayrıca yaratıcı düşünme becerisini geliştirebilmek için öğretmenlerin en çok tercih ettikleri ve en çok uygulama fırsatı buldukları öğretim yöntem ve teknikleri hakkında bilgi edinerek bu yöntem ve teknikleri niçin kullandıkları hakkında bilgi edinilmeye çalışılmıştır. Tablo 15'de Görsel Sanatlar öğretmenlerinin yaratıcı düşünme sürecinde kullandıkları öğretim yöntem ve tekniklere ilişkin görüşlerine yer verilmiştir.

Tablo 15. Görsel Sanatlar Derslerinde Yaratıcı Düşünmeye Yönelik Kazanımları Gerçekleştirmek İçin Öğretmenin Kullandığı Yöntem ve Tekniklerine İlişkin Görüşler

Görüşler	Öğretmenler	Frekans
Aktif öğretim yöntemlerini kullanma	Ö1-Ö3-Ö5-Ö7-Ö8-Ö9-Ö12-Ö14-Ö15-Ö17-Ö18	11
Özgür bırakma ve sınırlamama	Ö2-Ö3-Ö7-Ö8-Ö10-Ö13-Ö15-Ö17	8
Araştırma - sorgulama	Ö4-Ö5-Ö6-Ö7-Ö13-Ö14-Ö17-Ö18	8
Örnekler sunma	Ö5-Ö12-Ö13-Ö15-Ö16-Ö17-Ö19	7
Gözlem	Ö4-Ö10-Ö11-Ö12-Ö14-Ö19	6
Akıllı tahtalar ve bilgisayarlarla destek sağlama	Ö8-Ö12-Ö16-Ö19	4
Başlangıç noktasını verme	Ö7-Ö14-Ö15-Ö17	3

Araştırmaya katılan görsel sanatlar öğretmenlerine, yaratıcı düşünmeye yönelik kazanımları gerçekleştirmek için hangi yöntem ve teknikler kullandıkları sorulmuştur ve bu konuda görüş ve düşünceler alınmıştır. Bu soruyla Görsel Sanatlar dersinde kullanılan yöntem ve tekniklerin neler olduğu, bu yöntem ve tekniklerin yaratıcı düşünmeye nasıl katkı sağlayabileceği ve hangisinde daha başarılı oldukları öğrenilmeye çalışılmıştır.

Yukarıdaki tabloda görüldüğü gibi yaratıcı düşünme becerisini geliştirme etkinliklerinde farklı yöntem ve teknikleri en çok kullananın Ö17 olduğu ortaya çıkmıştır. Ö17'nin eğitim öğretim sürecinde aktif öğretim, öğrencileri sınırlamama, araştırma sorgulama, örnekler sunma, başlangıç noktasını verme olmak üzere 5 çeşit yöntem ve teknik kullandığı görülmüştür. Aktif öğretim yöntemini kullanan 11 öğretmen, öğrencilerini

sınıf ortamında özgür bırakan ve sınırlamayan 8 öğretmen, araştırma ve sorgulama yöntemini kullanan 8 öğretmen, dersinin işlenişinde sürekli örnekleri kullanan 7 öğretmen, gözlem tekniğini kullanan 6 öğretmen, akıllı taktalar ve bilgisayarlarla dersine destek sağlayan 4 öğretmen ve dersine başlarken başlangıç noktasını verip geri kalan zamanda öğrencilerini serbest bırakan 3 öğretmen görülmektedir.

Bu veriler ışığında yaratıcılığın gelişmesi konusunda en çok tercih ettikleri yöntem aktif öğretim yöntemlerini kullanmak olduğunu ifade etmişlerdir. Bu konuda Ö17 düşüncesini şöyle ifade etmiştir: *“Çocukların birlikte ele alıp işleyeceği bir konuyu ele alıyoruz. İlk olarak hangi konuyu işleyeceğimize dair başlangıç noktasını veriyorum. Devamında örnekler gösteriyorum. Araştırma ve sorgulama yöntemini kullanarak konu hakkında fikir edinmelerini sağlıyorum. Herkes o konu üzerinde çok farklı fikirler ortaya atabiliyor ve tartışabiliyor. Biri diğerini ikna ediyor. Birçok veri alınıyor en sade ve en nete indiriliyor. Böylece çocuklar birbirlerinin fikirlerine saygı göstermeyi öğreniyor. Çalışmayı uygulamaya dökme sırasında özgür bırakıyorum.*

Ö3 *“Aktif öğretim yöntem ve tekniklerini kullanıyorum. Beyin fırtınası tekniğini kullanmaya çalışıyoruz. Ama bizim dışımızda kaynaklarla sistemin getirdiği zorluklardan uygulamalarımız zor oluyor. Ne kadar denesem de öğrenci başarısız oluyor. Öğrenciden beklenen şeyleri tam olarak yapmadığı için örtüşmüyor”* diyerek görüşünü dile getirmiştir.

Araştırmaya katılan Ö5 *“Öncelikle konu ana başlıklar halinde anlatılır. Anlatırken konuya yönelik sorular sorulur. Alınan cevapların içerisinde yeni sorular türetilir ve açıklanır. Daha sonra örnekler gösterilir ve öğrencilerden kendi yaratıcılıklarını ortaya koymaları istenir.”*

Ö8 *“ Gelişen teknolojiyle beraber akıllı tahtanın bulunması dersin işlenişini son derece kolaylaştırmıştır. Konuyla ilgili bütün örneklere uygulamalara internet vasıtasıyla kolayca ulaşabiliyoruz. Gerek örnek yönüyle gerek teknik yönüyle bilgiye rahatça ulaşmayı sağlıyor. Uygulamaya yönelik çocuklara yapmış olduğumuz çalışmalarda renk bulmalarında açık koyu değerlerde tecrübelerimizi yansıtmaya çalışıyoruz.*

Bu görüşme alıntılarında da anlaşılacağı üzere araştırmaya katılan görsel sanatlar öğretmenleri tercih ettikleri yöntemlerle öğrencilerde yaratıcı düşünmeyi arttırmayı hedefliyorlar. En çok kullanılan yöntem aktif öğrenme yöntemi olmuştur. Aktif öğrenme modeliyle öğrenciler aktif olduklarında zihinlerini ve birikimlerini kullanırlar; öğrenme eylemi içinde olurlar ve öğrendikleri bilgileri uygulamaya yönelirler. Görsel Sanatlar Dersi öğretim programının genel açıklamalar bölümünde yer alan: İnsanın yaratıcı güçlerinin ortaya çıkarılmasında, öğrencilerin algılama, düşünme ve bedensel eylemlerinin de katıldığı süreç içerisinde kendilerini ifade etme amaçlarını öğrenciler daha başarılı

gerçekleştirmektedir ifadesiyle aktif öğrenme modelinin kullanılması birbirini desteklemektedir.

4. 2. 3. 3. GSD'deki Yaratıcılığı Geliştirmeye Yönelik Yapılan Etkinliklere İlişkin Görüşler

Araştırmaya katılan Görsel Sanatlar öğretmenlerine, yaratıcı düşünmeye yönelik kazanımları gerçekleştirmek için öğretmenlerin yaratıcılığı geliştirmeye yönelik yapılan etkinlikler sorulmuş ve mülakat sorularına verdikleri cevaplar incelenmiştir. Bu konuda öğretmenlerin görüş ve düşünceleri alınmıştır. Tablo 16'da bu görüşler bir araya getirilmiştir.

Tablo 16. Yaratıcılığı Geliştirmeye Yönelik Yapılan Etkinliklere İlişkin Görüşler

Görüşler	Öğretmenler	Frekans
Paragraf verip veya hikaye yazdırarak resim yaptırma	Ö1-Ö10-Ö12-Ö13-Ö18	5
Başlangıç noktasını vererek istedikleri tasarımı yaptırma	Ö2-Ö7-Ö8-Ö15	4
Perspektifi konu alarak hayal edilen tasarımlar yaptırma	Ö5-Ö6-Ö8-Ö9	4
Canlandırma yönteminden sonra resmetme	Ö3-Ö13	2
Karikatür çalışmaları	Ö2-Ö4	2
Somut obje üzerinden soyutlamalar yaptırma	Ö14-Ö16	2
Akımları anlatarak yaratıcı çalışmalar yaptırma	Ö11	1
Geleneksel ürünleri bir araya getirerek tasarımlar oluşturma	Ö17	1
Disiplinler arası ilişkilerden yararlanarak tasarımlar yaptırma	Ö19	1

Araştırmaya katılan görsel sanatlar öğretmenlerine, görsel sanatlar dersinin işleniş sürecinde yaratıcılığı geliştirmeye yönelik yapılan etkinlikler sorulmuştur. Bu soru doğrultusunda verilen benzer cevaplar gruplandırılmıştır ve en çok yapılan etkinliklerden biri olan paragraf verip veya hikaye yazdırarak bu yazı doğrultusunda yaptırılan resimler olduğu görülmüştür.

5 katılımcı tarafından uygulanan bu yöntemi Ö1 şu şekilde anlatmıştır: *“Yaratıcılığı geliştirme adına yapılan çalışmalardan bir tanesi paragraf verilerek onu okuturum ve anlamalarını sağlarım. Daha sonra tartışırım ve bunun üzerine resim yapmalarını isterim. Bir başka konu ise geometrik bir şekil kullanarak perspektif kuralları içinde yüzey düzenlemesi yapmalarını isterim.”*

Ö10: *“Çocukların ilk önce bir hikaye yazmalarını istiyorum. Bu doğrultuda oluşturdukları hikayeyi bütün duygularını yansıtarak kağıda dökmelerini istiyorum.”*

Renklerle beraber oluşturdukları duyguları, resmettikleri resimleri sergiliyor ve birbirlerine ne hissettirdiklerini tartışıyorum”

Ö18: *“Akıllarında kalan bir rüyayı ilk önce anlattırıyorum daha sonra bu rüyalarını resme dönüştürüyorum ve birbirlerinin ruh hali hakkında onları konuşturuyorum. Bu öğrenciler için daha açık ve akılda daha kalıcı oluyor.”*

Araştırmaya katılan öğretmenlerde 4’ü yaratıcılığı geliştirmeye yönelik yaptıkları etkinliklerden bir tanesinde başlangıç noktası verdiklerini ve sonrasında onları serbest bıraktıklarını söylemişlerdir. Ö7 görüşünü şu şekilde dile getirmiştir: *“Ekstra bir yöntemim yok. Bir nesneden yola çıkıp belli bir tasarımı yaptırıyorum. İlk önce tasarım ilkelerini anlatıyorum. Çıkış noktası veriyorum, kuralları gösteriyorum geri kalan yaratıcılık ve kağıda dökme kısmını onlara bırakıyorum.”*

Ö8: *“Hayal gücünü ortaya koyucu yaratıcılıklarını ortaya koyucu yönelik noktalama çalışmalarımız oldu. Bu çalışmalarda geometrik formları kullanarak çocuklar istediği gibi tasarımları ve kompozisyonları üretmeye çalışıyorlar.”*

Araştırmaya katılan öğretmenlerden perspektif konusunu işleyen Ö5 görüşünü şu şekilde dile getirmiştir: *“Bir perspektif çalışmasından yaşadıkları çevreden, bir sokak perspektifi çizmelerini isterim. Çizdikleri sokak perspektifine ilave olarak onlarda nasıl bir sokak hayal edersiniz? diye soru sararak onları yaratıcılığa yönlendiririm.”*

Araştırmaya katılan öğretmenlerden canlandırma konusunu işleyerek daha sonra resme döktüren Ö3 görüşünü şu şekilde dile getirmiştir: *“Mesleklerle ilgili etkinlik veriyorum. Öğrencileri gruplara ayırıyorum. Her gruba bir meslek veriyor ve mesleklerle ilgili sorular soruyorum. Sorulara yönelik hazırlanıp geliyorlar. Daha sonra sınıf ortamında canlandırma yöntemini kullanarak canlandırmaya çalışıyoruz. Daha sonra gördükleri bu olayı figürlerle beraber resmetmeye çalışıyoruz.”*

Araştırmaya katılan öğretmenlerden yaratıcılığı geliştirmek için karikatür çalışması yaptıran öğretmenlerden Ö4 şu şekilde dile getiriyor: *“Karikatür konusunda görsel portre tiplmelerini oluşturmalarını istiyorum.”*

Araştırmaya katılan öğretmenlerden Ö14 somut obje üzerinden soyutlamalara gittiğini şu şekilde anlatıyor: *“Somut obje üzerinden öğrenciyi düşünmeye yönlendirip soyut bir kavrama gidersiniz. Bir x işareti koyarsınız bu sizin için ne anlam ifade ediyor? diye sorarsınız. Bu birçok yere gidebilir. Bazı öğrencilerin enteresan düşüncelerini görebiliyoruz. Her şeyin çok yolunda olduğunu bilsek bile çocuğun yetenekleriyle alakalıdır.”*

Görüldüğü üzere araştırmaya katılan öğretmenlere sorulan yaratıcılığı geliştirmeye yönelik yapılan etkinliklerin en başında öğretmenlerin paragraf verip veya hikaye yazdırarak resim yaptırdıkları dile getirilmiştir. Bu şekilde öğrencilerin okudukları veya

yazdıkları paragraflardan ne anladıklarını ne hayal ettiklerini en özgün bir biçimde kağıda döktükleri düşünülmektedir. Öğrencilerin aktif biçimde derse katıldıkları ve özgün bir biçimde çalışmalarını yansıttıkları ifade edilmiştir. Öğretmenlerin ifade ettikleri diğer bir konu ise öğrenciyi sınırlamadan sadece başlangıç noktasını vererek geri kalan zamanda öğrencilerin düşündüklerini yaptıkları resimlerde rahat bir şekilde anlatabilmeleridir. Öğrenciler bu şekilde kendini daha özgür hissetmekte ve kısıtlanmadığı için ortaya daha yaratıcı tasarımlar ortaya çıkartabilmektedirler. Bu da onların kendilerini daha rahat ifade etmeleri için uygun bir ortamın oluşturulduğu görüşünü desteklemektedir.

4. 2. 4 Dördüncü Alt Probleme Ait Bulgular ve Yorumlar

4. 2. 4. 1. GSDP’nda Yaratıcı Düşünmeye Yönelik Kazanımlar İçin Önerilen Etkinlikleri Yaratıcı Olup Olmadığına İlişkin Görüşler

Görsel Sanatlar Öğretmenlerinin GSDP’da yer alan yaratıcı düşünceye yönelik kazanımlar için önerilen etkinliklerin yaratıcılığına ilişkin mülakat sorusuna verdikleri cevaplar incelenerek kendi aralarında gruplandırılmış ve bu gruplama sonucu Tablo 17 oluşturulmuştur.

Tablo 17. GSDP’nda Önerilen Etkinliklerin Yaratıcılık Düzeyleri

Görüşler	Öğretmenler	Frekans
Yetersiz zaman	Ö2-Ö3-Ö4-Ö5-Ö7-Ö8-Ö12-Ö13-Ö14-Ö15-Ö17	11
Yaratıcıdır	Ö2-Ö3-Ö4-Ö6-Ö10-Ö11-Ö15-Ö16-Ö18-Ö19	10
Etkinlikler yeterli değil	Ö5-Ö7-Ö9-Ö12-Ö13	5
Yaratıcı değildir	Ö1-Ö8-Ö14-Ö17	4
Okul imkanları kısıtlı	Ö4-Ö12	2

Araştırmaya katılan görsel sanatlar öğretmenlerine, görsel sanatlar dersi programında bulunan yaratıcı düşünmeye yönelik kazanımlar için önerilen etkinliklerin yaratıcılığını öğrenmeye yönelik sorular yöneltilmiştir. Araştırmaya katılan 11 öğretmen yaratıcı düşünceleri yeterli bulduklarını fakat zaman yetersizliğinden dolayı birçok yöntemi uygulayamadıklarını dile getirmiştir. Bu görüşü dile getiren Ö2 şu ifadeyi kullanmıştır: *“Programdaki her şeyi çok beğeniyorum. Sadece resim dersinin işlenişindeki zaman yetmiyor. Bir zeka biçiminin olduğunu hayatında neler değiştirebileceğini bilmediğini sadece o pencereyi açmanın benim iki saatimi aldığını biliyorum. Bu konuda zaman çok yetersiz. Özellikle boyama yapılması için zamandan çalışıyorum. Teneffüsten çalışıyorum. Tamamen klişe programlar içinde değil de serbest olarak yapılmasını*

istiyorum. İlk önce öğrencilerime sanatı öğretiyorum daha sonra tekniği öğretiyorum. Bunun için 40 dk. Çok az bir süre.”

Ö17: “Yeterli bulmuyorum. Yeterli olsa bile uygulamayı zaman dilimine sığdıramıyorsak bunlar bizim için hiçbir önemi yoktur. Eğer eskisi gibi iki saat olsaydı bu kazanımları uygulayabilirdik.”

Ö15: “40 dk’lık dersler yeterli değil. Suluboya dersini bile bu süreç içerisinde yetiştiremiyorsunuz. Bu olumsuzlukları hesapladığımız için ders planına bir konuyu 4 hafta yazıyoruz. Konu sayısını düşürüp süreyi uzatıyoruz.”

Ö13: “Orda ki etkinlikler de yaratıcılık olabilir. Ama bu etkinlikleri biz tartıştık. Milli Eğitim’e sunduk . Görsel Sanatlar Dersi’ni ısmarlama üzerinden Samsun’a yaptırdı ve orada çok akademik düzeyde etkinlikler var. Baktığınız zaman haftada 1 saat resim dersi var. Bu şekilde öğrencilerin yaratıcılığını geliştirecek şekilde uygulamaların yapılması hayal ötesi şeyler. Bunlar ancak eğitim fakültelerinde 1 ayda yapılacak olan çalışmayı size 3 haftada bir saatlik derste yapın diyor. Bunlar imkansız şeyler. Onun için o eğitim programına katılmıyorum ve işin içinde olan öğretmenler tarafından hazırlanmasını istiyorum. Akademisyenler tarafından değil. Kendi düşünceleri doğrultusunda onlar bu ortamı bilmeden hazırlıyorlar.”

Görsel Sanatlar Dersi programındaki önerilen etkinlikleri yaratıcı bulan öğretmenlerden biri olan Ö3’ün görüşü şu şekildedir: “Yaratıcı buluyoruz ama daha fazla süre daha fazla imkan olması lazım. Tamam çok güzel etkinlikler, kazanımlarda çok güzel ama öyle bir ortam oluşmuyor. Öğrenciler ve öğretmenlerden etkinlikler komisyonu oluşturup bakanlıklar tarafından öğretmenlere imkan sağlayarak daha farklı etkinlikler sağlayabilirler.”

Araştırmaya katılan bir diğer öğretmen etkinliklerin yeterli olmadığını dile getirmiştir. Ö5 bu soruya şu şekilde yanıt vermektedir: “Güzel sanatlar dersi programı çok yeterli değil. Öğrenciyi belli bir kalıbın dışına çıkarmıyor. Zaten ders saatleri de programı uygulamak için yeterli değil.”

Araştırmaya katılan Ö1’in görüşü yaratıcılıkları yeterli bulmadığı yönündedir. Bunu şu şekilde ifade ediyor: “Yaratıcı bulmuyorum nedeni ise görsel sanatlar dersi müfredat programı 4 yıllık bir programdır. Oysa öğrenciler her yıl resim dersi görmüyor. Konular arasında bütünlük sağlamak zor. Uygulamadan ziyade bilgi ağırlıklı konular var. İş tamamen öğretmene kalıyor.”

Araştırmacıların görsel sanatlar dersi programında yaratıcı düşünmeye yönelik kazanımlar için önerilen etkinlikleri yaratıcılığı destekleyip desteklemediği konusunda verdikleri cevaplara baktığımız zaman bir kısmının yaratıcı düşünceyi uygulaması için zaman yetersizliğinden bahsettikleri görülmüştür. Bir saat içinde müfredatta yer alan

etkinleri yapmak uzun zaman aldığından yeteri kadar yaratıcılık sergileyemedikleri dile getirilmiştir. Sanata merakın artması, sanatsal faaliyetlerin oluşması, yeteneklerinin keşfedilmesi bakımından son derece yetersiz bir zaman dilimi olduğu belirtilmiştir. Öğrencilerin malzemelerini hazırlayıp, resim konusu üzerinde konuşulup, kafalarında kompozisyon oluşturup, çalışmalarına başlamaları ve bu çalışmalarını tamamlayamadan zilin çaldığını duymaları onların zevkle yapılacak faaliyeti ödev gibi algılayınca sanata karşı şevklerinin kırıldığı, ilgilerinin azaldığı ifade edilmiştir. Sürenin yetersizliğinin sorun teşkil ettiği ve derse yeterince önem verilmediği için bazı sorunların bunlarla beraber ortaya çıktığı belirtilmiştir.

4. 2. 5. Beşinci Alt Probleme Ait Bulgular ve Yorumlar

4. 2. 5. 1. GSD'nin İşleniş Sürecinde Yararlanılan Kaynakların Yaratıcı Düşünmedeki Rolüne İlişkin Görüşler

Araştırmaya katılan GSD öğretmenlerine yararlanılan kaynakların yaratıcı düşünmedeki rolüne ilişkin görüşlerini almak amacıyla sorular yöneltilmiştir. Pek çok katılımcı kaynakların yetersizliğinden ve kaynakların öğrenciye farklı bakış açısı kazandırdığından bahsetmiştir. Öğretmenlerin bu alana ilişkin görüşleri Tablo 18'de sunulmaktadır.

Tablo 18. GSD İşleniş Sürecinde Kaynakların Yaratıcı Düşünmedeki Rolü

Görüşler	Öğretmenler	Frekans
Kaynaklar yetersiz	Ö2-Ö12-Ö14-Ö15-Ö16-Ö17-Ö19	7
Öğrenciye farklı bakış açısı kazandırma	Ö4-Ö6-Ö8-Ö9-Ö11-Ö13-Ö17	7
Algıyı artırma	Ö7-Ö8-Ö9-Ö11-Ö13-Ö17	6
Etkinliklerin bazen fikir vermesi	Ö1-Ö3-Ö5-Ö10	4
Olanaklar çok kısıtlı olması	Ö14-Ö16-Ö18-Ö19	4
İnternet-akıllı tahtalar yaratıcı düşünmeye destek vermesi	Ö3-Ö10-Ö15-Ö18	4

Araştırmaya katılan görsel sanatlar öğretmenlerine, görsel sanatlar dersinin işleniş sürecince yararlanılan kaynakların yaratıcı düşünmedeki rolüne ilişkin görüşlerini almak amacıyla sorular yöneltilmiştir. Araştırmaya katılan 7 katılımcı yararlanılan kaynakların yetersiz olduğunu dile getirmiştir. Bazı katılımcı öğretmenlere ait konuşmalardan alınan alıntılar aşağıda sunulmaktadır:

Ö2: *“Kaynak diye bir şey yok. Elimizde sadece bir kitap var. Yıllardır bunun savaşını veriyoruz. Okula ait bir tane kitap bile aldıramadım. Devlet her şeyin kitabını gönderiyorsa*

bunun da kitabını göndermesi lazım. Bu bir zeka biçimlerinden bir tanesidir. Bu çocuğa sanatın ne olduğunu anlatmak gerekir.”

Ö12: “ Kaynaklar yetersiz. Milli eğitimin sağlamış olduğu kaynak sıfır derecede. Sadece elimizde müfredat var. Görsel içerikli işlenmesi gereken bir ders. Öğrencilerin aslında dikkatini çekiyor. Onları teşvik ediyor. Ama kaynaklar sözel olamıyor. Sözel terimler gayet zor. Kesinlikle öğretmenler öğrencileri ayakta tutuyor bu derste.”

Araştırmaya katılan 7 öğretmenin görüşü ise yaratıcı düşünmede kullanılan kaynakların öğrenciye farklı bakış açıları kazandırdığını düşünüyor. Bu görüşü dile getiren Ö4'ün ifadesi şu şekildedir: *“Kaynak dersin işlenmesi için çok önemli. Örneklemler bazı öğrencilerin farklı ve yeni düşüncelerinde olumlu yönde etki yapıyor. Görsel algılama eleştirel düşünce yapısındaki çocuklarda yeni arayışı tetikliyor.”*

Ö13: “Yaratıcılıkta ufku açıyor. Konu hakkında bilgilendirmeleri yapıyor. Öğrencinin farklı şeyler düşünmesini, çok yönlü düşünmesini sağlıyor. Örnek çok önemli.”

Ö9: “Kaynak eserle öğrencinin ufkunu farklı yönleri ile besler. Fakat eserlerin nasıl ve ne için izlenmesi gerektiği önceden iyi kavratılmalı. İstenilen açık ve anlaşılır bir dil ile anlatılmalı. Daha sonra kaynak eserler üzerinde analiz ederek yaklaşımlar kavratılmalı ki sonuç etkili olsun. Yoksa düşünülenin tersine etki yaparlar.”

Görüldüğü üzere araştırmaya katılan görsel sanatlar öğretmenlerinin büyük çoğunluğu kaynakların yetersiz olduğunu düşünmektedir. Sanat eğitimcisinin olumlu bir biçimde yönlendirecek bilimsel nitelikli kaynakların eksikliği yaşanmaktadır. Öğrenciler için derse yönelik kaynak yayınlar yeterli değildir. Bazı öğretmen görüşlerinde kaynakların yaratıcı düşünmedeki algıyı arttırdığını, farklı bakış açısı kazandırdığını dile getirmişlerdir. Kitle iletişim araçlarından faydalanılmamaktadır. Sanat eğitiminde bilim ve teknolojiden yeterince yararlanılmamaktadır. Bu tutumların öğrenciye olumsuz yansıdığı düşünülmektedir.

4. 2. 5. 2. GSDP'ndeki Yaratıcı Düşünmeye Yönelik Kazanımları Gerçekleştirirken Karşılaşılan Sorunlara İlişkin Görüşler

Görsel Sanatlar Dersi öğretmenlerinin GSD'nde öğrencilere yaratıcı düşünme becerisini kazandırırken karşılaştıkları sorunlarla ilgili mülakat sorularına verilen cevapları analiz edilmiştir. Bu bilgilere ait görüşler Tablo 19'da gruplandırılarak ifade edilmiştir.

Tablo 19. GSDP Yaratıcı Düşünmeye Yönelik Karşılaşılan Sorunlar

Görüşler	Öğretmenler	Frekans
Zaman yetersizliği	Ö2-Ö4-Ö5-Ö6-Ö7-Ö9-Ö12-Ö15-Ö17	9
Okulun imkanları kısıtlı	Ö3-Ö6-Ö9-Ö10-Ö12-Ö15-Ö16	7
Hazır bilgi	Ö1-Ö8-Ö11-Ö13-Ö14	5
Öğrenci çekingen	Ö8-Ö10-Ö11-Ö18-Ö19	5
Taklit yöntemi	Ö1-Ö8-Ö11-Ö13	4
Öğrenci sayısı fazla	Ö2-Ö16	2
Veli sorunu	Ö2-Ö4	2

Görsel sanatlar öğretmenlerinin görsel sanatlar dersinde öğrencilere yaratıcı düşünme becerilerini kazandırırken karşılaştıkları sorunlarla ilgili mülakat sorusuna verilen cevapları analiz edilmiş ve Tablo 8'deki bulgulara ulaşılmıştır.

Öğrencilerin yaratıcı düşünme becerisini geliştirme sürecinde yetersiz zamandan dolayı çalışmalar tamamlanamadığı dile getirilmiştir. Mülakat sonuçları incelendiğinde, Görsel sanatlar öğretmenleri yaratıcı düşünme becerisini geliştirme 9 öğretmen zamanın yetersizliğinden bahsetmiştir. Görsel sanatlar dersinin bir saat olmasından dolayı çalışmaların yetişmediği sıkıntıları dile getirilmektedir. Zaman yetersizliğini dile getiren öğretmenlerden biri olan Ö4'ün görüşü şu şekildedir: *“Sorunlardan en önemlisi ders saatinin azlığı. Bu çalışma süresinin uzamasına öğrencinin sıkılmasına neden oluyor. Velinin dersimize bakışı da olumsuz etkendir. Okulda sağlıklı atölye imkanının olmaması”*

Ö9: *“Öncelikle ders saatlerindeki yetersizlik, okullardaki mekan sıkıntısı temel sorunların başında gelen unsurlardır. Bunların yanı sıra derse karşı tutum içerisinde yetişenler... Halbuki insanoğlu sevmediği birçok şeye ihtiyacı olan bir varlıktır. Hayatın her safhasında yer alan yaratıcılık ve estetik değerler hakkına bilinçlendirme platformları oluşturulmalı.”*

Ö12: *“Ders saatinin fazla olması gerekiyor. Sınıf sayısı daha az olmalı, 15 kişilik sınıflar daha ideal olabileceğini düşünüyorum. Bireysel anlamda ne kadar çok bilgi ve uygulama paylaşırsa öğrenciyle ilgili bu ders daha kalıcı olacaktır. Bir etkinlik yapıyorsunuz, öğrencilerin dertlerini dinleyeceksiniz onlarla paylaşım yapacaksınız. Ama kalabalık bir sınıfta bunu yapmak çok zor oluyor.”*

Bu örneklerden de anlaşılacağı gibi Görsel Sanatlar öğretmenlerinin yaratıcı düşünmeyi geliştirme sürecinde karşılaştıkları en büyük sorunun zamanın yetersizliği olarak karşımıza çıkmaktadır. Bir diğer dile getirilen sorun da okul imkanlarının kısıtlı olmasıdır. Ö15 görüşünü şu şekilde dile getiriyor: *“Görsel sanatların öneminin arttırılması,*

Okulların geliştirilmesi ve ekonomik boyutta desteklenmesi gerekir. Atölyelere bütçe ayırılması lazım.”

Ö16: *“Malzeme sınırlı. Taşralarda faaliyet yapamıyoruz. Velilerin öğrencilerin sanata bakış açısı çok yetersiz. Sanat sınıflarının açılmasını istiyoruz. Ders saati azaldı.”*

Öğrencilerin hazır bilgi sayesinde yaratıcı düşünme etkinlerine çok yer verilmediğini dile getiren Ö11'in görüşü şu şekildedir: *“Çoğunlukla basmakalıp, kopya çalışmış öğrencilerde özgün düşünmede zorluklar yaşıyor. Farklı şeyler üretebilme ve orijinalliğin önemi kavratılmalı.”*

Ö13: *“Altyapıdan geldikleri şekilde düşüncelerini buraya taşıyorlar. Nedir onlar? Ana sınıflardaki, ilkokullardaki resim eğitimi yanlış yapılıyor. Çocukların eline bir boyama kitabı veriyorlar, boyama kitabındaki belli sınırları boyatıyorlar. Bu kolaylık oluyor. Öğretmenler kısa yoldan resim dersini geçiştiriyor. Maalesef bunu bizim resim öğretmenleri de yapıyor. Bu tür şeyler çocukları sınırlandırıyor, dar bir kalıp içerisine sokuyor. Çocuk buraya geldiği zaman ağacı şematik biliyor. Ağaç iki çizgi üstünde bir yuvarlak. Ama siz ağacın kendisine ait bir şeması olduğunu farklı bir yapısı olduğunu çocuğa anlatamıyorsunuz. Ev estetik olmayan derinliği olmayan kağıttan yapılmış bir ev. Şematik düşünmüşler. Çocuklara bu özgürlük tanınmamış. Çocuklarda bu yanlış yıkamıyoruz. Asıl zor olan bu.”*

Görüldüğü üzere yaratıcı düşünme becerisini geliştirme sürecinde görsel sanatlar öğretmeni pek çok sorunla karşı karşıya kalmaktadır. En fazla sorunun zaman yetersizliğinden kaynaklandığı görülmektedir. Görsel sanatlar dersi saatinin bir saat olmasından dolayı öğrencilere verilen konu o ders saati içinde bitmiyor ve genel olarak programa yayılmaktadır. Bu da öğrencinin o işten sıkılmasına neden olmakta ve derse karşı isteksizlik yaratmaktadır. Diğer dile getirilen sıkıntılardan biri ise okullardaki imkan kısıtlılığından kaynaklandığını belirten ifadelerdir. Resim-İş ders saatlerinin giderek azaldığı ve bu durumun derse yönelik öğrenci tutumlarına olumsuz yönde yansıdığı görülmüştür. Bu durum sanat eğitimine verilen önem hakkında fikir verebilmektedir. Haftalık ders saatlerinin az olması sonucunda öğretmenler, alanlarına yeterince önem verilmediğini düşünerek psikolojik olarak olumsuz yönde etkilenebilmektedir. Bunun sonucunda, başarılı olmak için yeterince gayret göstermeyen, ilgisiz, umursamaz öğrenci tipleri ortaya çıkmaktadır. Ayrıca öğrencilerin uygulama yapacakları zaman okulda aradıkları malzemeyi bulamamaları onlar için büyük bir problem olarak ortaya çıktığı öğretmenler tarafından düşünülmektedir.

4. 2. 6. GSDP'na Yönelik Son Olarak Konuyla İlgili Olarak Eklemek İstenen Görüşler

Araştırmaya katılan Görsel Sanatlar öğretmenlerine, son olarak konuyla ilgili görüşleri sorulmuş ve öğretmenlerin verdikleri cevaplar incelenmiştir. Bu konuda öğretmenlerin görüş ve düşünceleri alınmıştır. Tablo 20'de bu görüşler bir araya getirilmiştir.

Tablo 20. Son Olarak Eklemek İstenen Görüşler

Görüşler	Öğretmenler	Frekans
Yetersiz zaman	Ö2-Ö3-Ö4-Ö6-Ö12-Ö14-Ö15-Ö18-Ö19	9
Sanata değer verilmemesi	Ö2-Ö9-Ö10-Ö16-Ö17-Ö19	6
İnsanlar bilinçlendirilmesi	Ö10-Ö16-Ö17-Ö19	4
Devletin eksik desteği	Ö2-Ö5-Ö19	3
Okulun maddi durumu	Ö1-Ö12	2
Öğrenci yapısı	Ö1-Ö6	2
Eksik kaynaklar mevcut	Ö12	2

Araştırmada katılımcı öğretmenlere son olarak eklemek istenilen görüşler sorulmuştur. Öğretmenler tarafından çeşitli öneriler getirilmiş ve tablo 9'da sunulmuştur.

Tablodan da görüleceği gibi kendileriyle mülakat yapılan öğretmenlerle yaratıcı düşünme becerisinin geliştirilmesine yönelik mülakatımızda 9 tanesinin yetersiz zamanı dile getirdiği görülmüştür. Ö2'nin görüşü aşağıdaki gibidir:

“40 dakika az bir süre, bu süre uzatılmalı. Milli eğitim destek vermeli. Sanat hak ettiği yerde değil. İnsanlar bütün dünyada eski eserleri koruyor. Ama bizim ülkemizde çağdaşlık adı altında her şeyi yok ediyorlar. Yaratıcılık olması için geçmişin bilinmesi ve görülmesi gerekli.”

Ö4: “Biz görsel sanatlar öğretmenlerinden istenen yaratıcı her alanda üretken, araştıran, eleştiren, problem çözme becerisine sahip olan0 her alanda kendilerini sanat yoluyla birlikte ifade edebilen, estetik duyarlılığa sahip, her alanda başarılı özgüvenleri yüksek nesiller yetiştirmek için haftada bir ders saati yetiştiriyor”

Ö19: “Resim dersi değer görmüyor. Ders saatimiz çok düşük. Bu konuda insanların bilinçlenmeye ihtiyacı var ve önemini kavramak gerekiyor. Eğer bu düşünceleri oluşturabilirsek geleceğimiz hakkında daha faydalı olur.

Sanata değer verilmediğini dile getiren öğretmenlerde Ö17'nin görüşü: *“Özellikle kendi bölgemizde sanatın, sanatçıya verilen değerle doğru orantılı olduğuna inanıyorum.*

Ülkemizde bulunan sanatçı sayısının yüzde ellisinden fazlası bizim bölgemizden çıkmıştır. Ama halk buna kör olarak bakıyor. Öğrencileri de bu ciddi anlamda etkilemektedir. Osmanlıcaya eğilene kadar sanat eğitime eğilmelerini istiyorum.”

Ö10: *“Teşekkür ederim. Sanatın toplumumuzda ilgi görmeye ihtiyacı vardır. Bu konuda halk daha çok bilinçlendirilmelidir.”*

Ö12: *“Kaynakların yeterli derecede elimize gelmesini istiyorum. Kitaplarımızı okula getiriyoruz. Bu kitabı okula getirdiğimiz zaman öğrenciler kıymet bilmiyor. Yırtıyorlar ilgilenmiyorlar. Milli Eğitim’den daha çok kaynak gelmeli. Sınıf sayısı, programın hafifletilmesi belki zamanla olur ama kaynaklar önemli.*

Araştırmaya katılan öğretmenlerin cevaplarından da anlaşılacağı üzere son olarak eklenmek istenen konunun başında yetersiz zaman gelmektedir. Öğretmenler zaman yetersizliğinden dolayı derslerinde sıkıntı çekmektedirler. Ayrıca sanata verilen değer çok az olduğunu hemen hemen hiç değer verilmediğini ifade etmişlerdir. Toplumun görsel sanatlar dersine verdiği değer ise öğrencilerin içsel motivasyonları ve derse karşı ilgisizliği ile negatif yönde ilişkili bulunduğu görülmektedir.

4.3. Nitel Bulgularının Özeti

Mülakatlardan elde edilen veriler analiz edildiğinde, mülakata katılan Görsel Sanatlar öğretmenleri, yaratıcı düşünme becerisini kazandırmak için standartların ve bilinenlerin dışında; orijinal, önemli ve yeterli çözümler bulmalarını sağlamaya çalıştıkları görülmüştür. Mülakata katılan öğretmenler Görsel Sanatlar dersinde sınıfta yaratıcılığı oluşturmak, öğrencilerin yeni ve farklı fikirler üretebilmelerini sağlamak için sınıf yönetiminin ve sınıf içini düzenlerken öğrencilerin kendilerini rahat ifade etmelerini sağlamaya çalıştıklarını ifade etmişlerdir. Görsel Sanatlar derslerinde, öğretmenin rolüne baktığımız zaman öğrencilerde var olan yaratıcı düşünme becerisinin ortaya çıkabilmesinde ve gelişmesinde öğretmen rolünün çok önemli olduğunu, öğretmenlerin öğrencilerine dersi sevdirmesi gerektiğini ve onları olumsuz yönde etkileyecek eleştiri yapılmaması gerektiğini söylemişlerdir. Ayrıca öğretmenlerin görsel sanatlar dersindeki yaratıcı düşünmeye yönelik kazanımları gerçekleştirmek için aktif öğretim yöntemlerini kullandıkları görülmüştür. Öğretmenlerin uyguladığı tekniklerinin yanı sıra aktif öğretim yöntemlerini kullanmaları, öğrencinin yaratıcı gücünün ortaya çıkabilmesi için düşünme ve bedensel eylemleri de sürece katarak kendilerini ifade etme amacını taşıdıklarını göstermektedir. Yaratıcılığı geliştirmeye yönelik en çok yapılan etkinliklerden biri de paragraf verip veya hikaye yazdırarak resim yaptırma tekniğidir. Bu tekniğin amacı öğrencilerin ne düşündüklerini ve bunu nasıl yansıttıklarını ortaya çıkmasını sağlamaktır.

Görsel Sanatlar dersi programında yaratıcı düşünmeye yönelik kazanımlar için önerilen etkinliklerin zaman yetersizliğinden dolayı yaratıcı düşünceyi geliştiremedikleri ortaya çıkmıştır. Görsel Sanatlar dersinin işleniş sürecinde yararlanılan kaynakların yaratıcı düşünmede kaynakların yetersiz kaldığını, öğretmenlerin elinde kaynak bulunmadığı dile getirilmiştir. Programındaki yaratıcı düşünmeye yönelik kazanımları gerçekleştirirken karşılaşılan sorunların en başında zaman yetersizliğinden bahsedilmiştir. Öğretmenlerin son olarak eklemek istedikleri konular arasında zaman süresinin azlığı karşımıza çıkmaktadır. Yapılan mülakatta en büyük problemin zaman yetersizliği olduğunu ifade etmeleri ulaşılan bulgular arasındadır.

5. TARTIŞMA

GSDP'nda yer alan yaratıcı düşünmeye yönelik kazanımların işleniş sürecinde Görsel Sanatlar Dersi öğretmenlerinin öğretme ve öğrenme uygulamalarının incelendiği araştırmaların bu bölümünde elde edilen bulgular ile literatürde bu alana yakın çalışmalarda ulaşılan sonuçların ortak ve farklı yönleri karşılaştırılmalı olarak yorumlanmıştır. Bu kapsamda görsel sanatlar öğretmenlerinin Görsel Sanatlar dersi ve yaratıcı düşünmeye yönelik görüşlerini içeren tartışmalara yer verilmiştir.

5. 1. Görsel Sanatlar Dersi ve Yaratıcı Düşünme Becerisi İle İlgili Bulgulara Yönelik Tartışma

Anketten elde edilen bulgulara göre Görsel Sanatlar dersinde yer alan yaratıcı düşünmeye yönelik kazanımların öğrencilerin yaratıcı düşünme becerilerine etkisine ilişkin cinsiyet, mesleki kıdem, görev yaptıkları lise türü, hizmet içi eğitim alıp almadığına ve kendilerine ait atölyelerinin olup olmaması değişkenliklerine yönelik görsel sanatlar öğretmenlerinin GSDP alt boyutunda elde ettiği puanlar arasında anlamlı bir farkın olmadığı bulunmuştur. Pekdağ (2011)' de yapmış olduğu çalışmada İlköğretim 6. Sınıf görsel sanatlar dersinde öğretmenlerin mezun olunan yüksek öğretim programı ve hizmet içi eğitime katılım değişkenleri bakımından öğretmenlerin program hakkındaki görüşleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farkın bulunmadığı, buna karşılık meslekteki hizmet yılı açısından öğretmen görüşleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farkın olduğu tespit etmiştir. Bu durum programın uygulanmasında hizmet içi eğitim lisede görev yapan öğretmenler tarafından önemli bir etken olmadığını göstermektedir.

Bu araştırmada ulaşılan bulgulardan birisi, araştırmaya katılan Görsel Sanatlar öğretmenlerinin konu vererek öğrencilerin çalışmalarını uygularken konudan ne anladıklarını ve ne hayal ettiklerini en özgün bir biçimde kağıda döktükleri yöntemini kullandıklarıdır. Öğretmenlerin görüşleri de bu bulguları desteklemektedir. Benzer olarak Çelik (2013)' de yapmış olduğu çalışmada Ortaöğretim 9. sınıf Görsel Sanatlar eğitimi dersi öğrencilerine, konuda sınırlılık getirmenin resim çalışmaları üzerinde etkilerini değerlendirmeye almıştır. Ortaöğretim 9. sınıf öğrencilerinden 49 kişilik bir grup oluşturmuştur. Bir gruba iki farklı çalışma yaptırılmıştır. İlk çalışmada öğrenciler serbest bırakılarak konuya ve tekniğe kendileri karar vermişlerdir. Aynı gruba ikinci bir çalışma olarak konu ve teknik önceden sanat eğitimcisi tarafından belirlenmiş olup öğrenci sınırlandırılmak istenmiştir. Her uygulamanın sonunda öğrencilerin tutumlarını öğrenmek amacıyla tutum ölçeği testi uygulanmıştır. Öğrenci tutumlarının, çalışmalara etkisinin olup

olmadığı tutum ölçeği ile desteklemek istenmiştir. Araştırmanın sonucunda konuda sınırlılık getirildiğinde yapılan çalışmalarda, konu üzerinde gözlem yaparak üzerinde tartışıldığı için genel olarak yaratıcı ve özgün çalışmalar ortaya çıkardıkları, kompozisyon oluştururken, sanatsal düzenleme öge ve ilkelerini başarılı bir şekilde kullandıkları görülmektedir. Konu bulmakta sorun yaşamadıkları gibi o konu üzerinde daha ayrıntılı araştırma ve gözlem yapıldığı için kâğıdı doldurmakta sıkıntı yaşamadıkları ifade edilmiştir. Bu durum gözlemlerden elde edilen bulgularla paralellik göstermektedir. Elde edilen bulgularda öğrenciye başlangıç noktasını vererek onu belli kriterlerle sınırlandırmanın yaratıcılığı daha fazla geliştirdiği görülmektedir.

Araştırmada elde edilen bulgulara göre Görsel Sanatlar Dersi öğretmenlerinin GSD'nde öğrencilere yaratıcı düşünme becerisini kazandırırken karşılaştıkları sorunlar arasında en fazla zaman yetersizliği ve okul imkanlarının kısıtlı olması dile getirilmiştir. Aykut (2006)' da yapmış olduğu araştırmada aynı noktalara dikkat çekerek Görsel Sanatlar eğitimi alanında uygulanan Görsel Sanatlar derslerine ayrılan sürenin Amerika'da ki Eğitim süresinin Türkiye'dekinin üç katı olduğuna, okul ortamındaki fiziki koşulların, öğretmen yeterliklerinin ve mali desteğin programın gereklerini karşılayacak biçimde düzenlenmediği dikkat çekmektedir. Yöntemin işlerliğinin sürdürebilmesi için okullarda ve müfredatta gereken koşullar oluşturulması gerektiği sonucuna varmıştır. Bu alanda elde edilen bulguların diğer araştırmalarla karşılaştırıldığında zaman yetersizliği ve imkan kısıtlılığından bahsedilerek aynı sonuca varılmıştır.

Programda belirtilen haftalık ders saatinin yetersizliği ise uygulamada karşılaşılan diğer bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu çalışma kapsamında ankete katılan öğretmenler, görsel sanatlar dersinin haftada 1 ders saati olmasından ötürü öğretim programının önerdiği etkinliklerin her birini gerçekleştiremediklerini belirtmişlerdir. Konu ile ilgili literatürde ortaya konulan diğer önemli tespitler ise şöyledir: öğretmenler haftalık 40 dakikalık bir ders saati içerisinde malzeme hazırlığı ve teknik uygulama gerektiren çalışmaların yapılmasının zor, hatta olanaksız olduğunu; ders süresinin kısalığından dolayı bazı konuların ev ödevi olarak işlendiğini ve ders süresinin azlığının öğrencilerin derse olan ilgisini kesinlikle olumsuz yönde etkilediğini ifade etmiştir (Kurtuluş, 2002: 3). İfade edilen bu görüşler, programda haftada 40 dakika ile sınırlandırılmış bir görsel sanatlar dersinin uygulamada birçok problemi beraberinde getirdiğini ortaya koyması açısından önemlidir.

Mülakata katılan öğretmenlerin Görsel Sanatlar dersinde yaratıcı düşünme becerisini geliştirmek için okullarda bulunan araç gereç ve materyalleri yeterli bulmadıklarını dile getirmiştir. Dilmaç (2013)'de yapmış olduğu araştırmada aynı noktaya dikkat çekerek, dersler de tepegöz, TV, DVD, VCD ve CD gibi materyallerden yararlanma

oranlarının düşük olduğunu ortaya koymuştur. Teknolojik bilgi gerektiren araç-gereçlerden yararlanamama nedeni bu araçların okullarda yeterince bulunmamasını vurgulamıştır. Cebraioğlu (2011)'de yılında yaptığı araştırmasında farklı malzemelerin seçiminden, bunların kullanılmasına kadar olan her aşamada çocuğun özgürce hareket etmesinin onun yaratıcılığına olumlu katkı sağladığını ifade etmiştir. Böylece daha özgün çalışmalar ortaya çıkacak ve çocukların bu sayede yaratıcı fikirler üretebilmesinin önü açılacak, ufukları gelişecek, fikir zenginliğinin ortaya çıktığını vurgulamıştır.

Yapılan araştırmada ulaşılan bulgular arasında Görsel Sanatlar derslerinde yaratıcı düşünmeye yönelik kazanımları gerçekleştirmek için öğretmenin kullandığı yöntem ve tekniklerinden birisinin aktif öğrenme yöntemi olduğu vurgulanmıştır. Fakat öğretmenin sorumluluğunun fazla olmasından dolayı yapılan araştırmada öğrencilerde var olan yaratıcı düşünme becerisinin ortaya çıkabilmesinde ve gelişebilmesinde öğretmenin rolünün en fazla öğrenciye dersi sevdirmesi gerektiğini ve öğrenciye karşı olumsuz eleştiri yapılmaması gerektiğini vurgulamıştır. Yenilmez ve Yolcu (2007)'de ise tutum ve davranışlarının öğrencilerin yaratıcı düşünme becerilerinin gelişimine katkısında öğretmenin rolünün gerekliliğini vurgulamışlardır. Araştırmalarında yaratıcılığı geliştirmek için öğrencilerin düşüncelerini ifade etmek için fırsat vermelerini, her düşünceye saygı duyulması gerektiğini, eleştiriye yer verilmemesi gerektiğini vurgulamışlardır.

6. SONUÇLAR ve ÖNERİLER

Bu araştırmada GSDP'nda yer alan yaratıcı düşünmeye yönelik kazanımların, öğrencilerin yaratıcı düşünme becerilerini geliştirmelerine katkısının olup olmadığını tespit etmek ve bu katkının öğretmen görüş ve uygulamalarını belirleyebilmek amacıyla yapılan bu çalışmada elde edilen bulgular sonucunda ulaşılan sonuçlar ve bu sonuçlar doğrultusunda geliştirilen çeşitli öneriler sunulmuştur.

6. 1. Sonuçlar

6. 1. 1. Birinci Alt Probleme İlişkin Sonuçlar

Araştırmanın nicel verilerinden elde edilen bulgulara göre GSDP'ndaki yaratıcı düşünmeye yönelik kazanımların öğrencilerin yaratıcı düşünmelerine etkisine ilişkin öğretmen görüşleri incelendiğinde öğretmenlerin cinsiyetlerine, mesleki kıdemine, okuttuğu sınıf düzeyine, görev yaptığı lise türüne, hizmet içi eğitim alıp almadıklarına ve kendilerine ait atölyeleri olup olmadığına ilişkin sonuçlarına göre istatistiksel olarak farklılaşmanın çok az olduğu ve anlamlı bir farklılığın olmadığı söylenebilir.

6. 1. 2. İkinci Alt Probleme İlişkin Sonuçlar

Görsel Sanatlar Öğretmenlerine, öğrencilerin, standartların ve bilinenlerin dışında; orijinal, önemli ve yeterli çözümler bulmalarını sağlıyor musunuz sorusu sorulmuştur ve bu soruya öğretmenlerin yaratıcılığı geliştirmek için öğrencilerin orijinal ve yeterli çözümler üretmelerini imkan olduğunca sağlamaya çalıştıklarını belirtmişlerdir. Yaratıcılığı geliştirmeye yönelik öğretmenlerin amacı öğrencinin düşünce ve yaratıcı gücünü ortaya çıkarmak olduğu şeklinde ifade edilmiştir. Ama buna en büyük engelin zamanın yetersiz olmasından kaynaklandığını dile getirmişlerdir. Eğer Görsel Sanatlar öğretmenlerine verilen süre yeterli bir süre olabilseydi öğretmeneler yaratıcılığı geliştirmek adına farklı teknikler uygulayabilirdi.

Diğer problem olarak araştırmaya katılan GSD öğretmenlerinin görüşlerinden elde edilen bulgulara göre yaratıcı düşünmeye yönelik kazanımların işleniş sürecinde öğrencilerin yeni ve farklı fikirler üretebilmelerini sağlamak için sınıf ortamında en çok uygulanan yöntemin öğrencilerin kendilerini daha rahat ifade etmelerini sağladıkları sonucuna varılmıştır. Sınıfın öğretmen tarafından yönetilmesi, derste başarılı olmak önemlidir. Bu nedenle öğretmenlerin liderlik rolü ön plana çıkmakta ve öğrenciye kendini daha rahat ifade hakkı vererek onların kendilerini daha değerli hissetmeleri

sağlanmaktadır. Bu bağlamda sınıf yönetimi ile öğretmenin tutumları birbiriyle bağlantılı olmaktadır. Öğretmenler, yaratıcılığı desteklemek için ise farklı materyalleri kullandıklarını ifade etmişlerdir.

6. 1. 3. Üçüncü Alt Probleme İlişkin Sonuçlar

Araştırmada elde edilen bulgulara göre Görsel Sanatlar derslerinde, öğrencilerde var olan yaratıcı düşünme becerilerinin ortaya çıkarılabilmesinde ve geliştirilebilmesinde öğrencilerin aktif olmasını, dersi sevdirmeleri gerektiğini ve öğrencilerin yaptığı çalışmalara karşı olumsuz eleştiri yapılmaması gerektiğini savunmuşlardır. Öğretmenin sorumluluğunun fazla olmasından yapılan çalışmalarda öğretmenlerin yol gösterici ve yönlendirici olması gerektiği sonucuna varılmıştır. Yaratıcılığı geliştirmek için öğretmen öğrencilere düşüncelerini ifade etmek için fırsat vermeli, her düşünceye saygı duymalı, yapıcı eleştiriye yer vermeli, tek bir doğru cevaba kilitlememeli, öğrencilerin yanıltan korkmalarını önlemeli, belirsiz durumlar yaratmaktan kaçınmalı, sürekli mantıklı cevaplar beklentisi içinde olmamalı ve öğrencilerine yaratıcılıklarını geliştirebileceklerine inandırmalıdır. Öğretmenlerin yaratıcılığı geliştirmek için atacakları en önemli adımlardan bir diğeri, öğrencilere yaratıcılıklarının takdir edileceğinin hissettirilmesidir.

Bir diğer problem olarak araştırmaya katılan öğretmenlerden elde edilen verilerin analizine bakıldığında, öğretmenler Görsel Sanatlar Dersi'nde öğrencilerin yaratıcı düşünme becerisini geliştirmek için en çok aktif öğrenme yöntemlerini kullandıkları sonucuna varılmıştır. Öğretmenler kimi zaman zamanın yetersiz olmasından kaynaklı olarak bu yöntemleri bırakıp eksiklikleri tamamlamak adına anlatım yöntemi gibi geleneksel yöntemleri kullandıklarını da dile getirmişlerdir.

Bir diğer problem olarak araştırmaya katılan öğretmenlere sorulan yaratıcılığı geliştirmeye yönelik yapılan etkinliklerin en başında öğretmenlerin paragraf verip veya hikaye yazdırarak resim yaptırdıkları sonucuna varılmıştır. Bu şekilde öğrencilerin okudukları veya yazdıkları paragraflardan ne anladıklarını ne hayal ettiklerini en özgün bir biçimde kağıda döktükleri görüşü sonucuna varmaktadırlar. Öğrencilerin bu şekilde aktif bir biçimde derse katıldıkları ve özgün bir biçimde çalışmalarını yansıttıkları ifade etmişlerdir. Bu bulguların sonucunda öğrenciyi özgür bırakarak istenilen başarıya ulaşıldığı sonucuna varılmıştır.

6.1.4. Dördüncü Alt Probleme İlişkin Sonuçlar

Görsel Sanatlar Öğretmenlerinin görsel sanatlar dersi programında yaratıcı düşünmeye yönelik kazanımlar için önerilen etkinliklerinin yaratıcı bulmalarının yanı sıra

zaman yetersizliğinden uyguladıkları etkinlikleri gerçekleştiremedikleri sonucuna varılmıştır. Öğretmenler bazı etkinliklerin hayal gücünün kullanılmasına, bir saat içinde müfredatta yer alan etkinleri yapmak uzun zaman aldığından yeteri kadar yaratıcılık sergilemediklerinden dolayı yaratıcılığın engellendiğini ifade etmişlerdir. Öğretmenler, programda önerilen etkinlik örneklerinin geliştirilmesine ilişkin düşüncelerini; etkinlik örneklerinin daha yaratıcı olması gerektiğini, daha çok çeşitlendirilmesi gerektiğini, sınırlayıcı olmaması gerektiğini, öğrencilerin seviyesine uygun olması gerektiğini ve bireysel farklılıkları dikkate alınması gerektiğini ifade etmişlerdir. Sanatsal uygulamalara ilişkin etkinlik örneklerinin azlığının yanı sıra bazı etkinliklerin çok zaman aldığından dolayı etkinliklerin tümünün sınıfta yapılamadığının önemini vurgulanmıştır.

6. 1. 5. Beşinci Alt Probleme İlişkin Sonuçlar

Araştırmaya katılan öğretmenlerin çoğunluğu yararlanılan kaynakların hem öğretmen hem öğrenci açısından yaratıcı düşünmedeki rolünün yetersiz olduğunu dile getirmektedirler. Görsel Sanatlar Dersi görsel içerikli bir ders olduğu için daha fazla kaynağın olması gerektiği sonucuna varılmıştır. Aslında yararlanılan kaynakların öğrencinin ufkunu açtığı ve öğrenciye çok iyi kavratılması gerektiği sonucuna varılmıştır.

Diğer bir problem olarak ise öğretmenlerin Görsel Sanatlar Dersinde yaratıcı düşünme becerisini geliştirme sürecinde görsel sanatlar öğretmen görüşleri incelendiğinde ise pek çok sorunla karşı karşıya kaldıkları görülmüş ve çoğunlukla zaman yetersizliği sonucuna ulaşılmıştır. Görsel sanatlar dersi saatinin bir saat olmasından dolayı öğrencilere verilen konu o ders saati içinde bitmemesinden ve genel olarak programa yayıldığı için öğrencinin o işten sıkılmasına neden olduğu ve derse karşı isteksizlik yarattığı ifade edilmiştir. Bunun yanı sıra araç gereç ve materyal eksikliği, öğrencilerin sürekli araştırmaktan çok hazır bilgiyle yetindikleri, taklit yöntemi, öğrencinin çekingen olması, sınıf ortamının kalabalığından dolayı yaratıcı düşüncenin gelişmesine engel teşkil eden durumlar olduğu sonucuna varılmıştır.

Araştırmada son olarak öğretmenin söylemek istedikleri sorulmuştur ve burada da en büyük payın zamanın yetersiz olması sonucuna varılmıştır. Gelişen toplumumuzda sanat verilen değer azlığı da bu ders için öğrencilerin bakış açısını köreltiyor. İnsanları bilinçlendirilmesi gerektiği, devletin desteğinin eksik olması, materyal azlığı ve okulun maddi durumunun yetersiz olması öğretmenlerin şikayet ettiği noktalar olmuştur.

6. 2. Öneriler

Görsel Sanatlar dersinde yer alan yaratıcı düşünmeye yönelik kazanımların öğrencilerin yaratıcı düşünme becerilerine katkısını belirlemeye yönelik yapılan bu araştırmada, elde edilen bulgular, tartışma ve sonuçlara dayalı olarak öneriler getirilmiştir. Problemlere ilişkin öneriler sırasıyla aşağıda verilmiştir.

6. 2. 1. Araştırma Sonuçlarına Dayalı Öneriler

Bu araştırmada, öğretmenlerin cinsiyetleri, mesleki kıdemleri, görev yaptıkları lise türü, hizmet içi eğitim alıp almamaları ve kendilerine ait atölyeleri bulunmaması ile yaratıcılık düzeyleri arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Bu bağlamda bu kriterler gözetmeksizin tüm öğretmenlerin öğrencilere yaratıcı düşünme becerisi geliştirebilmek için daha uygun eğitim olanakları ve ortamları sunulabilir.

Öğretmenler yaratıcılık eğitimi konusunda hizmet içi eğitimlere alınmalıdır.

Milli Eğitim Bakanlığı tarafından öğretmenlere yaratıcılık eğitimi ile ilgili seminerleri düzenlenmeli ve öğretmenlerin bu çalışmalara katılmaları sağlanmalıdır.

Yaratıcı düşünme düzeyinin farklı değişkenlerle ilişkisini daha ayrıntılı bir biçimde inceleyen araştırmaların yapılmasının, konu ile ilgili daha fazla ve geniş çaplı bilgiler edinme açısından yararlı olacağı düşünülmektedir.

Yaratıcı düşünceyi destekleyen alanlardan bir olan sanat eğitimi derslerine gereken önem verilmelidir.

Milli Eğitim Bakanlığı İlköğretim müfredatında görsel sanatlar dersinin, haftada bir saat olarak öğrencilere okutulmasından dolayı yaratıcılığı geliştirmek için öğrencilerin orijinal ve yeterli çözümler üretmelerine imkan olmadığını araştırma esnasında yapılan bulgulardaki olumsuzluklar ortaya çıkartmıştır. Bu olumsuzlukların giderilmesi için, görsel sanatlar dersinin haftada iki saate çıkartılması önemli ve gerekli görülmektedir.

Programda önerilen etkinlik örneklerinin yaratıcılığı arttırmak amaçlı geliştirilmesi gerektiği düşünülmektedir.

Öğretmenlere öğrencilerin kendilerini en rahat ifade etme yollarından birisi olan resim çalışmalarının öğrencinin hem sözel yolla kendisini ifade edebilmesi hem de uygulamada daha rahat davranması yönünde önemli olduğu belirtilerek sınıf ortamlarını bu şekilde düzenlemeleri önerilir.

Görsel sanatlar çalışmalarında temel resim becerilerinin yanı sıra kendini resim yolu ile ifade etme, yaratıcılık ve estetik bakış açısını desteklediğinden dolayı kendilerini rahat ifade etmeleri için uygun ortamın yaratılması önerilmektedir.

Öğretmenlere öğrencilerin sınıf içinde birbirlerini görebilecekleri tarzda oturma planları yapmalarının dersin verimliliğini artırdığı için tartışma ve beyin fırtınası gibi etkinliklere olanak tanıyan öğrenme ortamları düzenlemeleri önerilebilir.

Görsel Sanatlar derslerinin klasik sınıflardan farklı olarak öğrenmeyi kolaylaştırdığı görülen “U” tipi oturma biçimi sanat dersliklerinde yapılması sağlanmalıdır.

Görsel sanatlar derslerinin işleniş aşamasında öğrenciler araştırmaya daha çok yönlendirilmelidir. Bu derse bakılan olumsuz tutumlar karşısında öğretmenin farklı teknik ve metotlar uygulayarak dersi öğrencilere daha çok sevdirmeleri önerilmektedir.

Görsel Sanatlar öğretmenleri konu, yöntem ve uygulama seçiminde özgür bırakılmalıdırlar.

Öğrencinin özgürce araştırma ve kendini ifade etme yolları geliştirme olanağı, sanat eğitimi sistemi içinde tekniklerin ve materyallerin zenginleştirilmesiyle vardır. Çünkü tekniklerin ve kullanılacak malzemelerin çeşitliliği öğrencinin kendi kişiliğine, anlatım gücüne ve yeteneğine uygun yöntemleri, teknikleri ve çalışma biçimlerini seçmesine fırsat verir. Böylece kendi kararlarını verebilme keyfini yaşayan çocuğun özgüveni ve kendisini ifade edebilme becerisi gelişir, farklı bilgileri bir araya getirerek yeni buluşlar ortaya çıkarır.

Farklı tekniklerin yüzey üzerinde kullanımı, orijinal buluşlar ve gözlem yapmayı sağladığı, kişisel çabaları desteklediği, pratik zekayı geliştirdiği, el becerisini arttırdığı bilinmektedir. Bu nedenler öğretmenlerin öğrencilerine bu süreç içerisinde kendilerini ifade etme rahatlığı sağlamaları önerilmektedir.

Görsel Sanatlar derslerinde karşılaşılan sorunların özellikle devletin maddi desteğinin az olması ve bu sorunun çözümü için resim öğretmenleri, okul yöneticileri ve yetkililerle iyi ilişkiler kurulmalıdır. Okul yöneticileri, öğretmenler ve veliler sanat eğitiminin gerekliliği konusunda aydınlatılmalıdırlar.

Sanatçı yetiştirmenin zor olduğu bu ülke şartlarında sanat eğitimine daha fazla ağırlık verilmesi gerektiği öngörülebilir.

Liselerinde sanat derslerinin daha kapsamlı olması gerektiği öneriler arasındadır.

Sanat eğitimi derslerinin bu kadar ihmal edilmesinde sanat eğitimcilerinin büyük sorumluluğu vardır. Resim, müzik ve beden eğitimi derslerinin ikinci plana itilmesi ve hak ettiği değeri görmemesi nedeniyle programların tekrar gözden geçirilmesi tavsiye edilir.

6.2.2. İleride Yapılabilecek Araştırmalara Yönelik Öneriler

Yapılan bu araştırma liselerde yaratıcı düşünme becerisi, Görsel Sanatlar Dersi ile sınırlı kalmıştır. Yaratıcı düşünme becerisinin liselerde bulunan diğer derslere etkisini belirlemeye yönelik araştırmalar yapılabilir.

Bu çalışma, Trabzon ilindeki liselerde görev yapan görsel sanatlar dersi öğretmenleri ile sınırlıdır. İleriki çalışmalarda, ülkenin genelini temsil edecek örnekleme daha geniş bir çerçevede durum tespiti yapılmalıdır.

Ülkemizde uygulanan yaratıcı düşünmeye yönelik kazanımlarının görsel sanatlar dersi öğretim programı ile gelişmiş ülkelerde uygulanan görsel sanatlar dersi öğretim programı arasındaki benzerlikler ve farklılıklar araştırılabilir.

7. KAYNAKLAR

- Alakuş, A. O. ve Mercin, L. (2009). *Sanat eğitimi ve görsel sanatlar öğretimi*. Ankara: Pegem Akademi.
- Arıkan, E. (2010). İlköğretim okullarında yaratıcı drama yönteminin görsel sanatlar eğitiminde kullanılmasının erişimi, tutum ve kalıcılığa etkisi: Meram İlköğretim Okulu Örneği. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Artut, K. (2004). *Sanat eğitimi kuramları ve yöntemleri*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Aslan, A. E. (2001). Torrance yaratıcı düşünce testi'nin Türkçe versiyonu. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 14, 19–40.
- Aslan, A. E. (2007). *Yaratıcı düşünce eğitimi*. A. Oktay, Ö. P. Unutkan (Ed).
- Atan, U. (2007). Resim - İş Öğretmeni yetiştirmede yaratıcı drama yönteminin Grafik Tasarımı derslerinde kullanılmasının erişimi, tutum ve kalıcılığa etkisi. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Ayaydın, A. (2010). Görsel Sanatlar eğitiminde ölçme ve değerlendirme süreci üzerine. *Milli Eğitim Dergisi*, 187, 240-250.
- Aykut, A. (2006). Günümüzde Görsel sanatlar eğitiminde kullanılan yöntemler. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21.
- Bakır, M. (2008). Grafik sanatında yaratıcılık ve karikatür ilişkisinin sanat eğitime etkisi. Gazi Üniversitesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Başaran, S. S. (2008). Anadolu Güzel Sanatlar Lisesi Müzik Bölümü öğrencilerinin yaratıcılık düzeylerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi. 17.Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi 01–03 Eylül 2008, Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Sakarya.
- Batur, M. (2010). İlköğretim I. Kademe Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programı'nın kazanımlar ögesinin öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Çanakkale.
- Bıçer, H. (1993). *Sanat eğitiminin geleceği*. Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Fakültesi, Eğitim Bilimleri I. Ulusal Kongresi (24-28 Eylül 1990). Ankara: Milli Eğitim Basımevi.
- Boydaş, N. (1990). *Resim-İş öğretimi nasıl geliştirilebilir*. Ankara: Şafak Matbaacılık.
- Boydaş, N. (1997). *Eğitim bilime giriş*, Ankara: Gazi Kitabevi.
- Bryman, A. (1988). *Quantity an quality in social research*. Routledge, London and New York.

- Buyurgan, S. (1996). Sanat kültürü yansıtır, *Milli Eğitim Dergisi*, 131 (Temmuz, Ağustos, Eylül).
- Buyurgan, S. ve Buyurgan U. (2007). *Sanat eğitimi ve öğretimi*. Ankara: PigemA Yayıncılık.
- Buyurgan, S. ve Mercin, L. (2005). *Görsel Sanatlar eğitiminde Müze Eğitimi ve Uygulamaları*. Ankara, Görsed Yayınları.
- Cebrailloğlu, Ö. (2011). Sanat eğitiminde resim tekniklerinin ortak kullanımı ve yaratıcılığa etkisi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Çelik, S. (2013). Ortaöğretim Görsel Sanatlar Eğitimi Dersi'nde konu seçiminin sınırlandırılmasının öğrenci başarısına etkisi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Çellek, T. (2001). Yaratıcılık: Eğitim sistemindeki boyutu. *Cumhuriyet Bilim ve Teknik Dergisi*, 741,18-19.
- Çepni, S. (2007). *Araştırma ve proje çalışmalarına giriş*. Trabzon: Erol Ofset.
- Çepni, S. (2010). *Araştırma ve proje çalışmalarına giriş*. Trabzon: Celepler Matbaacılık.
- Çıngı, H. (1994). *Örnekleme kuramı*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Basımevi.
- Çiftçi, Y. (2002). İlköğretim okulu yöneticilerinin yaratıcılık düzeyleri ile liderlik tarzları arasındaki ilişki. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Cohen, L. ve Manion, L. (1994). *Research methods in education*. Routledge, London an New York.
- Davun, B. Y. (2009). Okul öncesi dönemde etkinliklerle desteklenmiş Sanat Eğitiminin çocukların estetik beğeni düzeylerine etkisi. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Demirel, Ö. (2006). *Eğitimde program geliştirme*, Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Dikici, A. (2001). Sanat eğitiminde yaratıcılık, *Milli Eğitim Dergisi*, 149.
- Dikici, A. (2006). Sanat eğitimi ve öğrencilerin yaratıcılık düzeyleri. *Eğitim ve Bilim*, 31, 139, 3-9.
- Dılmaç, O. (2013). Görsel Sanatlar Dersi'nde öğretim materyallerinin kullanılmasına ilişkin öğretmen görüşlerinin belirlenmesi. *International Journal of Social Science*. 1, 643-661.
- Doğan, N. (2011). *Eğitimde yeni yöntemler*. Ankara: Pegem.
- Doğanay, A. (2006). *Etkin vatandaşlık için düşünme becerilerinin öğretimi*. C. Öztürk (Ed.), *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi Yapılandırmacı Bir Yaklaşım İçinde*, 179-218. Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Durmuş, E. (2009). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Anıl Yayıncılık.

- Erbay, M. (1997). *Plastik Sanatlar eğitiminin gelişimi*. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınları.
- Erbil, D. (1990). *Yaratıcı toplum yolunda Çağdaş Eğitim*. Çağdaş Sanat ve Eğitim. İstanbul: Cem Yayınevi.
- Erdoğdu, Y. M. (2006). Yaratıcılık ile öğretmen davranışları ve akademik başarı arasındaki ilişkiler. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 5,17, 97.
- Erözkan, A. (2007). *Bilimsel araştırmada yöntemler*. D. Ekiz (Ed.), *Bilimsel Araştırma Yöntemleri İçinde*, 99-124. İstanbul: Lisans Yayıncılık.
- Ersoy, A. (2007). *İlköğretim 5. sınıfta teknoloji destekli proje tabanlı öğrenme uygulamaları*. Eskişehir: T.C. Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları.
- Ersoy, E. ve Başer, N. (2009). "İlköğretim 6. sınıf öğrencilerinin yaratıcı düşünme düzeyleri". *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2, 9, 129-137.
- Ertürk, S. (1974). *Eğitime giriş*, Ankara.
- Eger, J. M. (2006). *Buildings creative the role of the art and culture*. *The Futurist*, 40, 18-22.
- Ekiz, D. (2009) *Bilimsel araştırma yöntemleri*, Ankara: Anı Yayıncılık.
- Etike, S. ve Kurtuluş, Y. (2002). *Sanat eğitimi*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Gel, H. Y. (1991). Sanat eğitimi ve yaratıcılık. *Özgün Eğitim*, 24 Kasım Öğretmenler Günü Dergisi, 2.
- Gökaydın, N. (2002). *Temel Sanat Eğitimi: Öğretim sistemi ve bilgi kapsamı*. Ankara: MEB Yayınları.
- Gökbulut, N. (2002). Görsel Sanatlar ve kavram öğretimi. Birinci Sanat Eğitimi Sempozyumu, 215-225.
- Gülbahar, Y. ve Alper, A. (2009). Öğretim Teknolojileri alanında yapılan araştırmalar. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 42-2, 93-111.
- Güleryüz, H. (2001). *Eğitim programlarının dili ve yaratıcı öğrenme*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Gürgen, E. T. (2006). Müzik eğitiminde yaratıcılığı geliştiren yöntem ve yaklaşımlar. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7, 12, 81- 93.
- Iowa Educational Depertmant. 2000 .
- İpşiroğlu, Z. (1993). *Eğitimde yaratıcılık*. Ankara: TED Yayıncılık.
- İşler, A. Ş. ve Bilgin, A. (2002). Eğitim fakültesi sınıf öğretmenliği adaylarının yaratıcılık hakkındaki düşünceleri. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15(1), 133-152.

- Jarvis, R. M. (1992). Creative abilities of students in grade five. Dissertations Publishing, <http://search.proquest.com/docview/304040849/fulltextPDF> adresinden 13 Nisan 2015 tarihinde edinilmiştir.
- Karasar N. (2010). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel Yayınevi.
- Karasar, N. (2008). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Karayağmurlar, B. (1991). Yaratıcı bireylerin yetiştirilmesi açısından genel eğitim içerisinde sanat eğitiminin yeri. 1. Eğitim Kongresi Bildirileri, Buca Eğitim Fakültesi Yayını, 25-26 27 Kasım 1991 İzmir.
- Karataş, S. ve Özcan, S. (2010). Yaratıcı düşünme etkinliklerinin öğrencilerin yaratıcı düşüncelerine ve proje geliştirmelerine etkisi. *Ahi Evren Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 11, 225-243.
- Kırıçoğlu, O. T. (1991). *Sanatta eğitim*. Ankara: Demircioğlu Matbaası.
- Kırıçoğlu, O. T. (2002). *Sanatta eğitim*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Kırıçoğlu, O. T. (2005). *Sanatta eğitim*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Kırıçoğlu, O. T. (2009). *Sanat, kültür, yaratıcılık*. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Koçoğlu, Ç. ve Köymen, Ü. (2003). Öğrencilerin Hiperortamın tasarımcısı olduğu öğrenme çevrelerinin yaratıcı düşünme üzerindeki etkisi, *The Turkish Online Journal Of Educational Technology – Tojet*, 2, 3, 15.
- Kurtuluş, Y. (2002). Sanat eğitimi hareketi ve Tonguç. *Eğitim ve Bilim*, 123.
- Kutanoğlu, D. (2014). Hayat Bilgisi Dersi kapsamında yer alan yaratıcı düşünmeye yönelik kazanımların öğrencilerin yaratıcı düşünme becerilerine katkısına yönelik uygulamaların incelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Trabzon.
- Kuyubaşoğlu, B. (2009). İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi'nde yaratıcı düşünme becerilerinin kazandırılması ile ilgili öğretmen ve öğrenci görüşleri. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Mersin Üniversitesi, Mersin.
- Landau, E. (1974). *Psychologie der kreativitaet*. 3. Bas. Muncben / Basel, 10.
- Lubart, T. I. ve Georgsdottir, A. (2004). Creativity: Developmentaland cross-culturalissues, creativity: when east meets west, editors: Singlau, Anna N. N HuiandGrace Y. C. N.G. *World Scientific Publishing Company, Incorporated*. RiverEdge, NJ, USA.
- Mamur, E. (2002). M.E.B.'nin yürürlükteki Sanat (Resim-İş) Öğretimi Programı ile kaynaştırılmış sanat öğretimi programı'nın ilköğretim çocuğunun yaratıcılığına etkisi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Bolu.
- Miles, M. B. ve Huberman, A.M. (1994). *Qualitative data analysis: an expanded sourcebook*. (2nd Edition). Calif. : SAGE Publications.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2006). *Görsel Sanatlar Dersi 1-8. sınıflar Öğretim Programı ve kılavuzu*. Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü.

- Milli Eğitim Bakanlığı. (2008). *Görsel Sanatlar Dersi 1-8. sınıflar Öğretmen Kılavuz kitabı*. İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınlar Dairesi.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2008). *İlköğretim Programı 1-5 sınıflar*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2009). *Ortaöğretim 9, 10, 11 Ve 12. sınıflar Görsel Sanatlar (Resim) Dersi Öğretim Programı*. Ankara.
- Noyanalpan, N. (1993). Eğitimde yaratıcılığa genel bakış. Yaratıcılık ve Eğitim Sempozyumu, Ankara: TED yayıncılık, No:17(39-54).
- Öğülmüş, S. (2004). *İlköğretim Hayat Bilgisi Dersi (1.2.3. Sınıflar) Öğretim Programı*. Ankara: MEB Basımevi.
- Özaltun, G. (2011). Reklamlarda yaratıcı grafik tasarım eğitimindeki önemi. Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Özel Tefvik Fikret Okulları. (2006). *İlköğretim Görsel Sanatlar Dersi 1-8. Sınıf Öğretim Programı*. Ankara.
- Özmen, K. R. (2010). Güzel Sanatlar ve Spor Liselerinde Okutulan Grafik Tasarım Dersine ilişkin öğretmen ve öğrenci görüşleri. Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Özsoy, V. (2003). *Görsel Sanatlar eğitimi*. Ankara: Ümit Ofset Matbaacılık.
- Özsoy, V. ve Mercin, L. (2003). Sanat (Resim) eğitiminde müzelerin kullanılmasında ilgili kurum ve kuruluşların karşılıklı görev ve yükümlülükleri. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 1,3, 303-315.
- Özteke, H. (2004). Ortaöğretimde sanat eğitimi ile tarihi çevre bilincinin geliştirilmesi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Uludağ Üniversitesi, Bursa.
- Öztürk, Ş. (2004). Eğitimde yaratıcı düşünme, *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18, 77-84.
- Patton, M. Q. (1990). *Qualitative evaluation and research methods*. London: Sage Publications.
- Pekdağ, G. N. (2011). İlköğretim Görsel Sanatlar Öğretim Programının öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir Üniversitesi, Balıkesir.
- Pekmezci, H. (2002). Eğitim - Sanat eğitimi - Nitelikli insan eğitimi. Gazi Üniversitesi Eğitimde 75. Yıl Sanat Eğitimi Sempozyumu, Ankara.
- Riviere, G. H. (1962). Müzelerin eğitimdeki rolü hakkında. Unesco Bölge Semineri Çev. Selma İnal. İstanbul: Icom Milli Komitesi Yayınları 1.
- Rowe, A. J. (2007). *Yaratıcı zeka*. İstanbul: Prestij Yayınları.
- San, İ. (1977). *Sanatsal yaratma ve çocukta yaratıcılık*. Ankara: Kırali Ofset.
- San, İ. (1978). *Sanatsal yaratma ve çocukta yaratıcılık*. Ankara: İş Bankası Yayınları.

- San, İ. (1983). *Sanat eğitimi kuramları*. Ankara: Özen Matbaacılık.
- San, İ. (1985). *Sanat ve eğitim*. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- San, İ. (1993). *Sanatta yaratıcılık oyun, drama*. Yaratıcılık ve Eğitim Sempozyumu, Ankara: TED yayıncılık.
- San, İ. (2004). *Sanat ve eğitim: yaratıcılık, temel sanat kuramları, sanat eleştirisi yaklaşımları*. Ankara: Ütopya Yayınevi.
- San, İ. (2008). *Sanat eğitimi kuramları*. Ankara: Ütopya Yayınevi.
- Serpemen, M. (1998). Çocuk eğitimi ve öğrenme sürecinde bedensel ve tensel algılama. *Türk Psikoloji Bülteni, Türk Psikologlar Derneği Yayınları*, 4, 9, 97-98.
- Silverman, D. (2001). *Interpreting qualitative data: Methods for analysing talk textand interaction*. London: SAGE Publication.
- Sönmez, V. (1993). *Yaratıcı okul, öğretmen, öğrenci, yaratıcılık ve eğitim*. Ankara: Türk Eğitim Derneği Yayınları.
- Stein, M. (1974). *Stimulating creativiy*. New York: Academic Press Inc., p.p.58-60;
- Sünbül, M. (2005). *Yaratıcılığı geliştirmek*. Ankara: Mikro Yayıncılık.
- Şenel, E. (2010). Türkiye'de Görsel Sanatlar eğitiminde uygulanan yöntemler ve yeni yaklaşımlar. *International Conference on New Trends in Education and Their Implications 11-13 November, Antalya*.
- Tahir, R. E. (1999). *Yaratıcılığı geliştirme teknikleri*. İzmir: Anadolu Matbaası.
- Tepecik, A. (2003). *Sanat eğitimi ve görsel çevre*. Hacettepe Üniversitesi 7. Ulusal Sanat Sempozyumu Sanat ve Çevre. Ankara: Alp Ofset Matbaacılık.
- Tok, E. ve Sevinç, M. (2012). Düşünme becerileri eğitiminin okul öncesi öğretmen adaylarının yaratıcı düşünme becerilerine etkisi. *Eğitim ve Bilim*, 37, 164, 204-222.
- Torrance, E. P. (1974). *Torrance test of creative thinking, verbal tests forms A and B (Figural A&B)*. Scholastic Service Inc. II, Bensenville.
- Tuckman, B. (1992). *Educational psychology: From theoryto application*. New York: Harcourt Brace Jovanovich College Publishers.
- Türkdoğan, G. (1984). *Sanat eğitimi yöntemleri*. Ankara: Kadioğlu Matbaa.
- Tütüncü, S. (2006). İlköğretim Görsel Sanatlar (Resim-İş) Eğitimi Dersi çerçevesinde çocuk resminde yaratıcılık kavramının algılanışına ilişkin bir durum çalışması. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Uçan, A. (1982). Gazi öğretmen okulu müzik bölümü müzik alanı birinci yıl programının değerlendirilmesi. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Müzik Eğitimi Yayınları, Ankara.
- Uçan, A. (2002). Türkiye'de Çağdaş Sanat Eğitiminde öğretmen yetiştirme süreci ve başlıca yapılanmalar. *Sanat Eğitimi Sempozyumu*.

- Uysal, A. (2005). İlköğretimde verilen sanat eğitimi derslerinin yaratıcılığa etkileri. Gazi Üniversitesi, 6, 1, 41-47.
- Üstündağ, T. (2005). *Yaratıcılığa yolculuk*. Ankara: Pegema Yayıncılık.
- Yaman, S. ve Yalçın, N. (2002). "Fen Bilgisi öğretiminde probleme dayalı öğrenme yaklaşımının yaratıcı düşünme becerisine etkisi", 19 Mayıs Üniversitesi Amasya, Gazi Üniversitesi, İlköğretim – Online, (4)1, 42-52.
- Yazar, A. (2007). 1914-2006 Okul Öncesi eğitim programlarında yaratıcılığın incelenmesi. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Atatürk Üniversitesi, Erzurum.
- Yenilmez, K. ve Yolcu, B. (2007). Öğretmen davranışlarının yaratıcı düşünme becerilerinin gelişimine katkısı. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 18, 94-106.
- Yıldırım, R. (2003). *Yaratıcılık ve yenilik*. İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2005). *Sosyal Bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınları.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2006). *Sosyal Bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yılmaz, M. (2007). *Görsel Sanatlar eğitiminde uygulamalar*. Ankara: Gündüz Eğitim Yayıncılık.
- Yontar, A. (1985). 5. sınıf öğrencilerinin fen erişisi, mantıksal düşünme yetenekleri, yaratıcı düşünme yetenekleri üzerindeki etkileri. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara.

8. EKLER

EK – 1

9.SINIF			
Temalar	Kazanım Kodu	Görsel Sanatlar Dersinin Yaratıcı Düşünme Becerilerine Katkısının İncelenmesi	Etkinlik Örneği
Nokta Ve Çizgi	6	Estetik Kaygı İle Noktayı Ve Çizgiyi Kullanarak Özgün Tasarımlar Oluşturur.	<i>Ravel'in "Bolero"</i> Adlı Müzik Eseri
	8	Gördüğünü, Düşündüğünü Çizgilerle Ve Noktalarla Yüzey Üzerinde İfade Eder.	
Doku	7	Estetik Kaygı İle Doku Çalışmaları Yapar.	Makro Doku
Perspektif	11	Perspektif İlkelerine Uyarak İç Ve Dış Mekân Tasarımları Yapar.	İnceleme Gezisi
Renk	5	Görsel Sanat Uygulamalarında Renk Uyumlarından Ve Zıtlıklarından Yararlanır.	Kesilen Gazete Parçaları
Renkli Resim Uygulamaları I	5	Renk Ve Leke Değerlerini Resim Yüzeyinde Uygular.	Natürmort - Pastel İstasyonu
	7	Renkli Resim Uygulamalarında Sanatsal Düzenleme İlkelerinden Yararlanır.	
Tarihî Çevre ve Müzelerde İnceleme ve Uygulama I	6	Tarihî Çevrelerdeki, Müzelerdeki Ve Sanat Galerilerindeki Eserlerden Yola Çıkararak İki Boyutlu Tasarımlar Yapar.	Düşünen Şapkalar
10.SINIF			
Türk Süsleme Sanatları	1	Türk süsleme sanatlarını korumaya duyarlı olur.	Konuşan Kilimler
Renkli Resim Uygulamaları II	4	Sulu boya tekniğini resim çalışmalarında kullanır.	Yaz mevsimi
	2	Pastel boya tekniğini resim çalışmalarında kullanır.	İlkbahar mevsimi
Üç Boyutlu Çalışmalar	6	Guvaş boya tekniğini resim çalışmalarında kullanır.	Kış mevsimi
	8	Kolaj tekniğini resim çalışmalarında kullanır.	Sonbahar mevsimi
	1	Türk süsleme sanatlarından esinlenerek özgün tasarımlar yapar.	İzmit'te Buluşalım
	7	Çeşitli formlarla üç boyutlu çalışmalar yapar.	Anadolu uygarlıkları
Tarihî Çevre ve Müzelerde İnceleme ve Uygulama II	5	Tarihî çevrelerdeki, müzelerdeki ve sanat galerilerindeki eserlerden yola çıkarak üç boyutlu tasarımlar yapar.	Müzedede Bir Gün
11.SINIF			
Grafik Sanatlar	5	Yazının grafiksel etkilerini çalışmalarında kullanır.	Benim Türkiye'm
	7	Tanıtım amaçlı grafik tasarımlar yapar.	
Özgün Baskı Resim Çalışmaları	9	Atatürk temasını grafik çalışmalarında kullanılır.	Grafik tasarımlarda Atatürk
	4	Özgün baskı resim çalışmalarında sanatsal düzenleme ilkelerini uygular.	Linol baskı çalışması yapar
	5	Seçilen baskı tekniklerini uygular.	
Renkli Resim Uygulamaları III	3	Çalışmalarında yağlı boya / akrilik boya tekniğini uygular.	Soyut Kompozisyon

Tarihî Çevre ve Müzelerde İnceleme ve Uygulama III	5	Tarihî çevrelerdeki, müzelerdeki ve sanat galerilerindeki eserleri, özgün çalışmalarında örnek alır.	Arkeoloji Müzesi Gezisi
12. SINIF			
Desen Çalışmaları IV	3	Kompozisyonda mekân-figür ilişkisini uygular.	Modellerde Hareket
	4	Somut biçimleri form, hacim ve doku açısından deforme eder.	
Karikatür Sanatı	6	Verilen bir konuyu mizah anlayışı içinde karikatürize eder.	Karikatür Meraklıdır
Fotoğraf Sanatı	6	Estetik kaygı ile fotoğraf çeker.	
		Tarihî çevremizden mimari detaylar	
	2	Gözlemleme, çözümleme ve düzenleme çalışmaları yapar.	Picasso'nun "Eşyayı gördüğüm gibi değil, düşündüğüm gibi çizerim."
Renkli Resim Uygulamaları IV	3	Seçtiği renkli resim tekniği ile soyut resim çalışması yapar.	
	4	Zihinden resim çalışmaları yapar.	
	6	Seçtiği bir çağdaş sanat akımından yola çıkarak özgün bir çalışma yapar.	
Tekstil Tasarım	3	Geleneksel Türk motiflerini tekstil tasarımlarında kullanır.	Vazoda Çiçekler
	4	Özgün tekstil tasarımları yapar.	
Endüstriyel Tasarım	6	Endüstriyel ürünler için özgün tasarımlar yapar.	Bulunulan ilde park, bahçe, duraklar için tasarım
Tarihî Çevre Ve Müzelerde İnceleme Ve Uygulama IV	5	Tarihî çevrelerde, müzelerde ve sanat galerilerinde bulunan eserlerden yararlanarak desen çalışmaları yapar.	Tarihî çevre ve müzeler

***Görsel Sanatlar Dersi programının 9. Sınıflarda yer alan 79 kazanımdan 8 tanesi yaratıcı düşünme becerisini geliştirmeye yöneliktir.

***Görsel Sanatlar Dersi programının 10. Sınıflarda yer alan 51 kazanımdan 8 tanesi yaratıcı düşünme becerisini geliştirmeye yöneliktir.

***Görsel Sanatlar Dersi programının 11. Sınıflarda yer alan 36 kazanımdan 7 tanesi yaratıcı düşünme becerisini geliştirmeye yöneliktir.

***Görsel Sanatlar Dersi programının 12. Sınıflarda yer alan 42 kazanımdan 12 tanesi yaratıcı düşünme becerisini geliştirmeye yöneliktir.

EK - 2

Karadeniz Teknik Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü - Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yarı İşleri
Birim
19/12/2014 13:50 - 25919855/044/80
6027987

T.C.
KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ

Sayı : 25919855/044/
Konu : Oya Cansu DEMİRKALE Anket Çalışması hk.

19/12/2014

TRABZON VALİLİĞİ
İL MİLLİ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜ'NE
TRABZON

Enstitümüz Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı Resim-İş Eğitimi Bilim Dalı yüksek lisans programı öğrencisi **Oya Cansu DEMİRKALE**, Yrd. Doç. Dr. M. Selçuk DUMANOĞLU danışmanlığında hazırlamış olduğu ekteki anketi ilimizdeki liselerde uygulamak istemektedir.

Adı geçen öğrenciyeye izin verilmesi hususunda gereğini arz ederim. Saygılarımla.

Yrd. Doç. Dr. Ebru GENÇTÜRK
MÜDÜR V.

EKLER:
1- Tez Önerisi
2- Anket Formu
3- Dilekçe

İletişim: 506 583 5929

KARANDI

Fatih Kampusu 61335 Söğütlü -Akçaabat-Trabzon/Türkiye Tel: +90(462)2482401 Faks: +90(462)2482402
www.ebilen.ktu.edu.tr

Bu belge 5070 sayılı elektronik imza kanuna göre güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.
Elektronik imzalı suretine <http://e-belge.ktu.edu.tr> adresinden Belge Num.:25919855/044/80 ve Barkod Num.:279867 bilgileriyle erişebilirsiniz.

EK – 3

T.C.
TRABZON VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 82438636/604/7071767
Konu: Uygulama izni

30/12/2014

VALİLİK MAKAMINA

Karadeniz Teknik Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı yüksek lisans programı öğrencisi Oya Cansu DEMİRKALE'nin 'Görsel Sanatlar Dersinin Yaratıcı Düşünme Becerilerine Katkısının İncelenmesi' konulu anket ve mülakat çalışmasını, ilimizdeki ortaöğretim kurumlarında 29/12/2014–27/02/2015 tarihlerinde uygulama isteği Müdürlüğümüzce uygun görülmektedir.

Makamlarınızca da uygun görüldüğü takdirde olurlarınıza arz ederim.

Hızır AKTAŞ
Millî Eğitim Müdürü

OLUR
.../12/2014

Celalettin CANTÜRK
Vali a.
Vali Yardımcısı

Trabzon Valiliği İl Millî Eğitim Müdürlüğü
Telefon : (0 462) 2302094-1400
Faks : (0 462) 230 43 74
e-posta : trabzonmem@meb.gov.tr

Bilgi için: M.KAŞ (Şb.Mdr.)

İnt.Adresi : trabzon.meb.gov.tr

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <http://evraksorgu.meb.gov.tr> adresinden f48c-a78a-338d-b0f3-0a4f kodu ile teyit edilebilir.

EK – 4

**GÖRSEL SANATLAR DERSİNİN
YARATICI DÜŞÜNME BECERİLERİNE KATKISININ İNCELENMESİ
ANKET FORMU**

Karadeniz Teknik Üniversitesi Resim İş Öğretmenliği Bölümü Yüksek Lisans tezi olarak hazırlayacağım “Görsel Sanatlar Dersinin Yaratıcı Düşünme Becerilerine Katkısının İncelenmesi” konulu araştırmada sizlerin görüşlerine gerek duyulmaktadır. Tüm veriler tez için kullanılacaktır. Araştırmanın başarılı olabilmesi vereceğiniz içten ve güvenilir yanıtlara bağlı olacaktır. Anketin güvenilirliği açısından adınızı yazmayınız. Anketi doldurmak en fazla 5-10 dakika olacaktır. Katkılarınızdan dolayı şimdiden teşekkür ederim.

KİŞİSEL BİLGİLER**1.Cinsiyetiniz**

Bayan () Erkek ()

2. Mesleki Kıdeminiz

1-5 yıl () 6-10 yıl () 11-15 yıl () 16-20 yıl () 21 yıl ve üzeri ()

3.Okuttuğunuz Sınıf:

9.Sınıf () 10. Sınıf () 11. Sınıf () 12. Sınıf () (Birden fazla şıkkı işaretleyebilirsiniz.)

4.Görev Yaptığınız Lise Türü:

Anadolu Lisesi () Fen Lisesi () Genel Lise () Diğer (Lütfen belirtiniz.)

5.Mezun Olduğunuz Üniversite/ Fakülte/ Bölüm:**6.Fakültedeki eğitiminiz hariç, göreviniz boyunca Görsel Sanatlarla ilgili herhangi bir hizmet içi eğitim aldınız mı?**

Evet () Hayır () Evet ise belirtiniz

7. Okul dışında kendinize ait veya çalıştığınız bir atölyeniz var mı?

Evet () Hayır ()

GÖRÜŞLER	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Orta Derece Katılıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
Lütfen hiçbir maddeyi boş bırakmayınız. Uygun olan kutucuğa (X) işareti koyunuz.					
1. Görsel Sanatlar dersi yaratıcı güçlerin ortaya konarak, gözlemin geliştirilmesi yetisini kazandırır.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
2. Görsel Sanatlar dersi programında yaratıcılığın geliştirilmesine yönelik kazanımlar sayesinde bireyde yaratıcılık becerisi gelişir.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
3. Görsel Sanatlar dersi programında yer alan yaratıcılıkla ilgili kazanımları yeterli buluyorum.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
4. Görsel Sanatlar dersi kılavuz kitabı öğretmeninin yaratıcılıkla ilgili becerini geliştirmesine fırsat tanır.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
5. Görsel Sanatlar dersi kılavuz kitaplarında yer alan etkinlikler öğrencinin yaratıcılığını destekler.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
6. Aktif öğrenmenin Görsel Sanatlar dersi programına yansımalarıyla günümüzde daha yaratıcı düşünen ve bu beceriyi kullanabilen bireyler yetişecektir.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
7. Görsel Sanatlar dersi kılavuz kitabında ayrıntılı açıklamaların olması yerine öğretmenin yaratıcılığını sergileyebileceği durumlarda yönlendirici olmasını tercih ederim.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
8. Görsel Sanatlar dersi kılavuz kitabı, öğretmenin yeni ve farklı fikirler üretebilmesine yardımcı olur.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
9. Görsel Sanatlar dersi programındaki yaratıcı düşünmeye yönelik kazanımlar, öğrencinin yeni ve farklı fikirler üretebilmesine yardımcı olur.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
10. Görsel Sanatlar dersi kitaplarında yer alan etkinliklerden daha iyi etkinlik tasarlayabileceğimi düşünmediğimden dolayı bu kitaplarda yer alan etkinlikleri yaratıcı buluyorum.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
11. Öğretmenin yaratıcılık düzeyi çocuktaki yaratıcılığın gelişmesinde önemli rol oynar.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
12. Eğitim-öğretim sürecinde çocukların özgün fikirleri desteklenirse çocuklarda yeni şeyler deneme isteği artar.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
13. Öğretmenin sınıf içerisinde özgür bir ortam sunması öğrencilerin yaratıcı düşünme becerilerinin gelişmesine katkı sağlar.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
14. Görsel Sanatlar dersi programında yaratıcı düşünmeye yönelik kazanımlar için önerilen etkinliklerden daha kaliteli etkinlikler hazırlayabileceğimi düşünüyorum.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
15. Görsel Sanatlar dersinde yaratıcı düşünme etkinlikleriyle öğrencide kalıcı öğrenmeler gerçekleşir.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
16. Açık uçlu sorular öğrencileri yaratıcı düşünmeye teşvik eder.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
17. Görsel Sanatlar dersinin işleniş sürecinde kullanılan farklı yöntem ve tekniklerle öğrencilerin yaratıcı düşünme becerileri gelişir.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
18. Sınıf içindeki ve sınıf yönetimindeki düzenlemeler öğrencideki yaratıcılık becerisine katkı sağlar.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
19. Sınıfın fiziki koşullarının yetersizliği, Görsel Sanatlar dersinde yaratıcı düşünme etkinliklerin uygulanmasını zorlaştırmaktadır.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
20. Gerekli koşullar ve uygun malzemeleri öğrencilere sağlamak zor olduğu için Görsel Sanatlar dersi programında ki yaratıcı düşünmeye yönelik kazanımları hayata geçirebileceğimizi düşünmüyorum.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
21. Sıra dışı fikirlerin açıklanmasına imkan veren bir sınıf şekli, öğrencideki yaratıcılığın gelişmesine katkı sağlar.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
22. Öğrencilere sınıfta yalnız hareket etme olanağı sağlamak sınıf yöntemini zorlaştıracığından, öğrencilerin yaratıcılığına katkı sağlayabileceğini düşünmüyorum.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
23. Öğrencilerin düşüncelerine müdahale edilmeyen, düşüncelerini yargılamayan bir sınıf yönetimi öğrencilerin yaratıcılığını artırır.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
24. Taslak çalışmalarında yaratıcılığın bütün sınırları zorlanmalı, çalışmalar belirli bir olgunluğa erişmeden herhangi bir seçme yoluna gidilmemelidir.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
25. Görsel Sanatlar Dersi, disiplinler arası anlayışla diğer disiplinleri de kapsayacak nitelikte aktarımlı bir program izlemelidir.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)

EK – 5

**GÖRSEL SANATLAR DERSİNİN
YARATICI DÜŞÜNME BECERİLERİNE KATKISININ İNCELENMESİ
MÜLAKAT FORMU**

KİŞİSEL BİLGİLER**1.Cinsiyetiniz**

Bayan () Erkek ()

2. Mesleki Kıdeminiz

1-5 yıl () 6-10 yıl () 11-15 yıl () 16-20 yıl () 21 yıl ve üzeri ()

3.Okuduğunuz Sınıf:

9.Sınıf () 10. Sınıf () 11. Sınıf () 12. Sınıf () (Birden fazla şıkki işaretleyebilirsiniz.)

4.Görev Yaptığınız Lise Türü:

Anadolu Lisesi () Fen Lisesi () Genel Lise () Diğer (Lütfen belirtiniz.)

5.Mezun Olduğunuz Üniversite/ Fakülte/ Bölüm:**6.Fakültedeki eğitiminiz hariç, göreviniz boyunca Görsel Sanatlarla ilgili herhangi bir hizmet içi eğitim aldınız mı?**

Evet () Hayır () Evet ise belirtiniz

7. Okul dışında kendinize ait veya çalıştığınız bir atölyeniz var mı?

Evet () Hayır ()

GÖRSEL SANATLAR DERSİ PROGRAMINDAKİ YARATICI DÜŞÜNMEYE YÖNELİK KAZANIMLARIN ÖĞRENCİLERİN YARATICI DÜŞÜNMELERİNE ETKİSİNİ İNCELEMeye İLİŞKİN ÖĞRETMENLERE YÖNELTİLECEK SORULAR:

1.Öğrencilerin, standartların ve bilinenlerin dışında; orijinal, önemli ve yeterli çözümler bulmalarını sağlıyor musunuz? Cevabınız evet ise nasıl bir yol izliyorsunuz?

2. Görsel Sanatlar dersinde Sınıfta yaratıcılığın oluşması, öğrencilerin yeni ve farklı fikirler üretebilmelerini sağlamak için sınıf yönetimini ve sınıf içini nasıl düzenliyorsunuz?

3. Görsel Sanatlar derslerinde, öğrencilerde var olan yaratıcı düşünme becerisinin ortaya çıkabilmesinde ve gelişmesinde öğretmenin rolü sizce nasıl olmalıdır? Neden?

4. Görsel Sanatlar derslerinde yaratıcı düşünmeye yönelik kazanımları gerçekleştirmek için hangi yöntem ve teknikleri kullanıyorsunuz? Neden?

5. Yaratıcılığı geliştirmeye yönelik yaptığınız bir etkinliği anlatır mısınız?

6. Görsel Sanatlar dersi programında yaratıcı düşünmeye yönelik kazanımlar için önerilen etkinlikleri yaratıcılık yönünden nasıl buluyor musunuz? Cevabınız evet ise nedenini açıklar mısınız?

7. Görsel Sanatlar dersinin işleniş sürecinde yararlanılan kaynakların yaratıcı düşünmedeki rolü sizce nedir?

8. Görsel Sanatlar dersi programındaki yaratıcı düşünmeye yönelik kazanımları gerçekleştirirken ne tür sorunlarla karşılaşıyorsunuz? Bu sorunlara yönelik çözüm önerileriniz nelerdir?

9. Konuyla ilgili olarak eklemek istediğiniz başka bir şey var mı? Varsa paylaşır mısınız?

9. ÖZGEÇMİŞ ve İLETİŞİM BİLGİLERİ

1988 yılında Trabzon ilinde doğdum. İlkokulu Kaledibi İlköğretim Okulu'nda, liseyi Trabzon Anadolu Güzel Sanatlar Lisesi'nde tamamladım. Karadeniz Teknik Üniversitesi Fatih Eğitim Fakültesi Güzel Sanatlar Eğitimi Resim İş Öğretmenliği Grafik Bölümünü kazandım ve oradan 3. Olarak Mezun oldum. Okul yıllarımda Vizyon Bilgi İletişim Ürünleri Reklam Ajansında 3 yıl çalıştım. Bu süreç içerisinde program deneyimleri ve matbaa hakkında pek çok bilgi öğrendim. 2010 yılında mezun olduktan sonra A Grafik Matbaacılık Yayıncılık Reklamcılık Fotoğrafçılık Turizm Tic. Ltd. Şirketinde grafiker olarak çalıştım. Okulda tasarım derslerinde; üniversite - sektör işbirliği ve ortak projeler aracılığıyla birçok tasarım yapma şansına sahip oldum. Duvar Resmi (Akçaabat Fevzi Paşa İlköğretim Okulu, Akçaabat Ağaoğlu İlköğretim Okulu vb.) sayesinde kendi oluşturduğum tasarımları okul duvarlarına yansıttım. Folklor alanında Trabzon İmece Folklor Eğitim G.S.K Derneği ile yurt dışı ve yurt içinde çeşitli yarışmalara katıldım ve bununla birlikte başarılar sahibim. KYOD Kentsel Çevre ve Kent Estetiği adlı fotoğraf yarışmasında 2 adet fotoğraf sergileme ödülü aldım. Vitray çalışmaları yapmaktayım.

İLETİŞİM BİLGİLERİ

Oya Cansu DEMİRKALE

Adres : Yalı Mah. Alaybey Sok. No:6 Kat:4 TRABZON

E - mail : ocdemirkale@hotmail.com

Telefon : 0 462 223 61 36